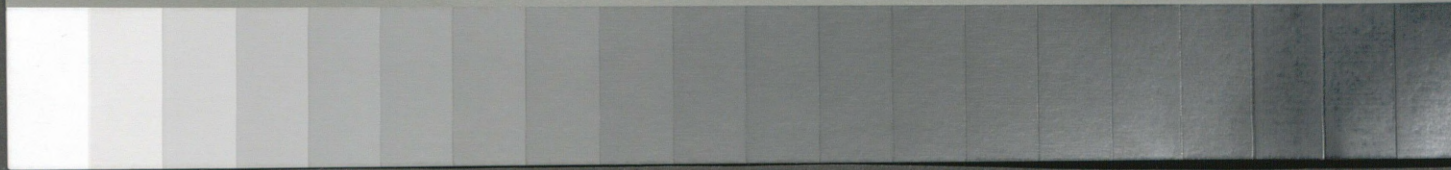

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

Panc. 9
1937

Tylko do użytku służbowego

**REGULAMIN
BRONI PANCERNEJ**

CZOŁGI LEKKIE -- WALKA

W A R S Z A W A — 1 9 3 8

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

Panc. 9

1937

Tylko do użytku służbowego

**REGULAMIN
BRONI PANCERNEJ**

CZOŁGI LEKKIE — WALKA

W A R S Z A W A — 1 9 3 8

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

Panc. 9
1937

Tylko do użytku służbowego

REGULAMIN BRONI PANCERNEJ

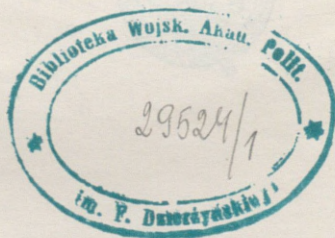
CZOŁGI LEKKIE — WALKA

Nr. 138a

124 f

W A R S Z A W A — 1 9 3 8

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
DOWÓDZTWO BRONI PANCERNYCH

L. dz. 1038/Studj. Tjn. 37.

Warszawa, dnia 7 lipca 1937 r.

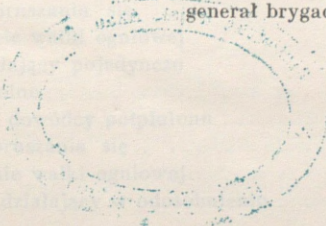
ROZKAZ WPROWADZAJĄCY.

Wprowadzam do użytku służbowego
„Regulamin broni pancernej — Czołgi
lekkie — Walka — Panc. 9 T. d. u. s.”.
1937

I. WICEMINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

wz. (—) **REGULSKI**

gen. brygady

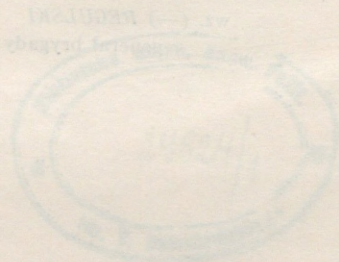
L. dz. 1026/2001, Lic. 97

W Warszawie, dnia 2 lipca 1937 r.

ROZKAZ WPROWADZAJĄCY

Wprowadzam do użytku służbowego
„Ręcznik broni pancernej — Czołgi
Panc. 9” T. d. u. s.
Ilekcie — Walnia —
1937

1. WIERZNIKI SPRAW WOJSKOWYCH

SPIS RZECZY

ROZDZIAŁ I.

ZASADY OGÓLNE.

	<i>Str.</i>
1. Ogólne zasady użycia czołgów lekkich	1
2. Charakterystyka sprzętu	3
3. Organizacja	3
4. Zasady ogólne	4
5. Sposoby utrzymania łączności	4
6. Środki łączności	6
7. Zasady ogólne	8
8. Rozkazy bojowe	8
9. Raport bojowy	9
10. Dziennik działań	10

ROZDZIAŁ II.

ZASADY DZIAŁANIA.

CZOŁG POJEDYNCZY I PÓLPLUTON.

11. Zasady ogólne	12
12. Obowiązki załóg	12
13. Sposób poruszania się	13
14. Prowadzenie walki ogniowej	13
15. Czołg działający pojedynczo	15
16. Zasady ogólne	16
17. Obowiązki dowódcy półplutonu	16
18. Sposób poruszania się	17
19. Prowadzenie walki ogniowej	17
20. Półpluton działający w odosobnieniu	18

PLUTON.

21. Charakterystyka ogólna	19
22. Obowiązki dowódcy plutonu	19
23. Sposoby zwalczania przeciwnika	21

VI

UŻYCIĘ I DZIAŁANIE PLUTONU.

	<i>Str.</i>
a) Marsz podróżny.	
24. Wysiłek marszowy	24
25. Szybkość marszu	25
26. Długość kolumny marszowej	26
27. Czas osiągnięcia pogotowia marszowego	26
28. Czynności wstępne	26
29. Wykonanie marszu	27
30. Zasady napraw sprzętu podczas marszu	28
31. Odpoczynki	29
32. Marsz nocny	30
b) Postój podróżny.	
33. Zasady ogólne	30
34. Kwaterunkowi	31
35. Kwaterowanie	31
36. Służba wartownicza na postoju	32
37. Rozkaz postoju	32
c) Marsz ubezpieczony.	
38. Zasady ogólne	33
39. Wykonanie marszu	33
40. Marsz ubezpieczony w nocy	35
41. Obrona przeciwlotnicza bierna	35
42. Obrona przeciwlotnicza czynna	36
43. Obrona przeciwgazowa	36
d) Postój ubezpieczony.	
44. Zasady ogólne	37
45. Postój na polu walki	38
46. Obrona przeciwlotnicza	38
47. Obrona przeciwgazowa	38
e) Rozpoznanie.	
48. Zasady ogólne	39
49. Rozpoznanie w składzie oddziału rozpoznawczego broni głównych lub oddziału pancernego	39
50. Rozpoznanie samodzielne	41

VII

f) Bój spotkaniowy.		Str.
51.	Zasady ogólne	42
52.	Działanie w boju spotkaniowym w składzie broni głównych	42
53.	Działanie w boju spotkaniowym w składzie kompanii (batalionu czołgów)	44
54.	Działanie samodzielne w boju spotkaniowym	44

g) Natarcie na pozycję umocnioną.

55.	Zasady ogólne	45
56.	Czynność dowódcy plutonu czołgów lekkich przed natarciem	45
57.	Wykonanie natarcia	46

h) Pościg.

58.	Zasady ogólne	47
59.	Pościg bliski	47
60.	Pościg daleki w składzie oddziałów pościgowych	48

i) Obrona stała.

61.	Zasady ogólne	49

j) Opóźnianie.

62.	Zasady ogólne	49
63.	Opóźnianie w składzie oddziałów opóźniających	49
64.	Opóźnianie samodzielne	50

k) Wycofanie i odwrót.

65.	Zasady ogólne	50
66.	Wycofanie i odwrót w składzie kompanii czołgów lekkich	50
67.	Wycofanie i odwrót w składzie broni głównych	51

KOMPANIA.

1. ZASADY OGÓLNE.

68.	Charakterystyka ogólna	51
69.	Obowiązki dowódcy kompanii	51

VIII

Str.

70. Obowiązki dowódcy wydzielonego patrolu technicznego	52
71. Sposoby zwalczania przeciwnika	53

2. UŻYCIE I DZIAŁANIE KOMPANII CZOŁGÓW LEKKICH.

a) Marsz podróżny.

72. Wyśitek marszowy	56
73. Szybkość marszu	56
74. Długość kolumny marszowej	56
75. Czas osiągnięcia pogotowia marszowego	57
76. Rozpoznanie dróg	57
77. Składanie kolumny marszowej	58
78. Czynności przed marszem	58
79. Wykonanie marszu	59
80. Zasady naprawy sprzętu podczas marszu	59
81. Odpoczynki	60
82. Marsz nocny	60

b) Postój podróżny.

83. Zasady ogólne	60
84. Oddział kwaterunkowy	60
85. Kwaterowanie	61
86. Służba wartownicza na postoju	61
87. Rozkaz postoju	61

c) Marsz ubezpieczony.

88. Zasady ogólne	61
89. Wykonanie marszu	61
90. Obrona przeciwlotnicza bierna	64
91. Obrona przeciwlotnicza czynna	64
92. Obrona przeciwgazowa	64
93. Marsz ubezpieczony w nocy	64

IX

d) Postój ubezpieczony.

	Str.
94. Zasady ogólne	64
95. Postój na polu walki	65
96. Obrona przeciwlotnicza	65

e) Rozpoznanie.

97. Zasady ogólne	65
98. Działanie w składzie oddziału wydzielonego . . .	65
99. Działanie w składzie związku pancerno-motorowego	67

f) Bój spotkanowy.

100. Zasady ogólne	67
101. Działanie w składzie broni głównych	67
102. Wsparcie natarcia straży przedniej	68
103. Wsparcie natarcia sił głównych	68
104. Łączność z lotnictwem i artylerią	70
105. Czynności dowódcy kompanii czołgów lekkich . .	70
106. Działanie w składzie batalionu czołgów	72

g) Natarcie na pozycję umocnioną.

107. Zasady ogólne	75
108. Zadania kompanii czołgów lekkich	75
109. Warunki użycia czołgów lekkich	77
110. Współpraca dowódcy kompanii czołgów lekkich z dowódcą, do którego został przydzielony	77
111. Czynności dowódcy kompanii czołgów lekkich po otrzymaniu zadania	78
112. Czynności przygotowawcze przed natarciem . . .	79
113. Podstawa wyjściowa i stanowiska wyczekiwania .	79
114. Wyruszenie natarcia	81
115. Bezpośrednie wsparcie natarcia	82
116. Ogólne działanie	85
117. Natarcie z sąsiedniego odcinka	88
118. Rola dowódcy komp. czołgów lekkich w natarciu .	88
119. Współdziałanie z artylerią natarcia	89

X

	<i>Str.</i>
120. Współdziałanie saperów (pionierów)	89
121. Współdziałanie lotnictwa	90
122. Łączność w natarciu	90

h) Pościg.

123. Zasady ogólne	90
124. Pościg bliski	91
125. Pościg daleki	92
126. Pościg czołowy	92
127. Pościg równoległy	92

i) Obrona ruchowa.

128. Zasady ogólne	94
129. Działanie w składzie odwodów dowódcy obrony . .	95
130. Uderzenie samodzielne (na korzyść dowódcy obrony)	96

j) Obrona stała.

131. Zasady ogólne	96
132. Zasady użycia i działania kompanii czołgów lekkich wchodzącej w skład odwodu dowódcy obrony . .	97
133. Współdziałanie z artylerią	98
134. Współpraca z saperami (pionierami)	99
135. Czynności dowódcy kompanii czołgów lekkich . .	99
136. Przeciwuderzenie kompanii czołgów lekkich na przedpolu obrony	101

k) Opóźnianie.

137. Zasady ogólne	101
138. Opóźnianie w składzie oddziałów opóźniających (broni głównych)	101
139. Opóźnianie samodzielne	102

l) Wycofanie i odwrót.

140. Zasady ogólne	103
141. Wycofanie i odwrót w składzie broni głównych	103

XI

BATALION.

1. ZASADY OGÓLNE. Str.

142. Skład i charakterystyka ogólna	103
143. Obowiązki dowódcy batalionu	104
144. Zasady dowodzenia i walki baonu czołgów lekkich	104

2. UŻYCIE I DZIAŁANIE BAONU CZOŁGÓW LEKKICH

a) Marsz podróżny.

145. Zasady ogólne	106
146. Wysiłek marszowy	106
147. Szybkość marszu	107
148. Długość kolumny marszowej	107
149. Czas osiągnięcia pogotowia marszowego	107
150. Rozpoznanie dróg	108
151. Składanie kolumny marszowej	108
152. Czynności wstępne	109
153. Wykonanie marszu	109
154. Zasady napraw sprzętu podczas marszu	109
155. Odpoczynki	110
156. Marsz w nocy	110

b) Postój podróżny.

157. Zasady ogólne	110
158. Oddziały kwaterunkowe	110
159. Kwaterowanie	110
160. Służba wartownicza na postoju	110
161. Rozkaz postoju	110

c) Marsz ubezpieczony.

162. Zasady ogólne	110
163. Marsz w kolumnie wielkiej jednostki	111
164. Marsz samodzielny	111
165. Obrona przeciwlotnicza	112
166. Obrona przeciwgazowa	112
167. Marsz ubezpieczony w nocy	112

XII

d) Postój ubezpieczony.	<i>Str.</i>
168. Zasady ogólne	112
169. Postój na polu walki	113
e) Bój spotkaniowy	
170. Zasady ogólne	113
171. Działanie batalionu czołgów lekkich w boju spotkaniowych	113
f) Natarcie na pozycję umocnioną	
172. Zasady ogólne	115
g) Pościg.	
173. Zasady ogólne	117
h) Obrona ruchowa.	
174. Zasady ogólne	118
i) Obrona stała.	
175. Zasady ogólne	118
j) Działania opóźniające.	
176. Zasady ogólne	118
k) Wycofanie i odwrót.	
177. Zasady ogólne	119
DZIAŁANIA W SZCZEGÓLNYCH WARUNKACH.	
178. Walki nocne i podczas mgły	119
179. Walki leśne	120
180. Walki o przeprawy i ciałniny	121
181. Walki o miejscowości i bój uliczny	121
182. Działanie czołgów lekkich w zimie	123
WALKA Z BRONIĄ PANCERNĄ.	
183. Zasady ogólne	124
184. Metody walki czołgów z wozami pancernymi nieprzyjaciela	124

ROZDZIAŁ III.

ZAOPATRYWANIE, NAPRAWA I EWAKUACJA.

	<i>Str.</i>
185. Zasady ogólne	126
186. Organa techniczno-gospodarcze w batalionie czoł- gów lekkich	127
187. Zaopatrywanie w żywność	128
188. Zaopatrywanie w materiały pędne	129
189. Zaopatrywanie w amunicję	130
190. Zaopatrywanie w materiał specjalny pancerny, sa- perski i łączności	132
191. Naprawa i ewakuacja sprzętu pancernego i samocho- dowego oraz uzbrojenia	133
192. Ewakuacja sprzętu własnego	135
193. Ewakuacja sprzętu pancernego zdobycznego	137
194. Niszczenie sprzętu pancernego i samochodowego	137
195. Ewakuacja jeńców	138
196. Podział i ugrupowanie taborów	138
197. Ewakuacja rannych i opieka lekarska	139

**ZAOPATRYWANIE, NAPRAWA I EWAKUACJA
W RÓŻNYCH WARUNKACH BOJOWYCH.**

198. Postój podróży i odpoczynek	140
199. Postój ubezpieczony	140
200. Postój na polu walki	141
201. Marsz podróży	142
202. Marsz ubezpieczony	142
203. Rozpoznanie	143
204. Natarcie	143
205. Pościg	144
206. Walki opóźniające	145
207. Zaopatrywanie i naprawy w szczególnych warun- kach	146

ROZDZIAŁ I.

ZASADY OGÓLNE.

Sposób użycia i działania czołgów lekkich szybkobieżnych „7 T. P.” zależy od zadania, ilości czołgów, będących w dyspozycji dowódcy, oraz warunków terenowych i atmosferycznych.

Używanie zbyt małych oddziałów czołgów do natarcia na nieprzyjaciela przygotowanego do obrony nie daje pożądaných korzyści, narażając sprzęt na zniszczenie.

Ścisła współpraca i osobista styczność dowódcy czołgów z dowódcą dysponującym czołgami zapewnia celowe i właściwe używanie czołgów.

Walkę czołgów szybkobieżnych cechują: gwałtowność i krótkotrwałość przebiegu.

Same czołgi nie mają zdolności długotrwałego utrzymywania terenu, dlatego też troską dowódcy dysponującego będzie zapewnienie wykorzystania powodzenia czołgów w porę przez piechotę (kawalerię).

Działania czołgów mogą mieć charakter:

- bezpośredniego wsparcia lub działania na korzyść oddziałów piechoty (kawalerii);
- w wyjątkowych przypadkach — działania samodzielnego.

1.
Ogólne zasady użycia czołgów lekkich.

Czołgów lekkich należy używać przede wszystkim do natarcia w działaniach decydujących, gdy inne środki, będące w rękach dowódcy, nie mogą zapewnić powodzenia, a warunki miejscowe pozwalają na osiągnięcie dużej wydajności działania czołgów.

Wzgląd na oszczędzanie drogocennego i dość szybko zużywającego się sprzętu każe ograniczać używanie czołgów lekkich w takich zadaniach, które mogą wykonać bronie główne przy pomocy innych środków bez wsparcia czołgów.

Gdy dowódca dysponuje odpowiednio dużą ilością czołgów, może je podzielić na grupy, przeznaczając część do bezpośredniego wsparcia piechoty w natarciu na przedni skraj pozycji głównej nieprzyjaciela, część zaś do ogólnego działania w głębi ugrupowania nieprzyjacielskiego.

Do bezpośredniego wsparcia natarcia piechoty należy używać przede wszystkim czołgów silniej opancerzonych, do działania ogólnego mogą być korzystniej użyte czołgi szybsze, choć lżej opancerzone.

Gdy dowódca dysponuje niewielką ilością czołgów lekkich szybkobieżnych „7 T. P.“, należy ich raczej użyć do działania wewnątrz ugrupowania obronnego nieprzyjaciela już po włamaniu się własnej piechoty w przedni skraj pozycji nieprzyjacielskiej przy pomocy innych środków. Szybkość czołgów „7 T. P.“ pozwala na rzucenie ich do natarcia we właściwym czasie, gdy wsparcie własnej piechoty przez artylerię, ciężką broń piechoty i lotnictwo napotyka na duże trudności. Czołgi lekkie, działając wewnątrz systemu obronnego nieprzyjaciela, są mniej narażone na zniszczenie ich

przez broń przeciwpancerną, a tym samym mogą dać piechocie większe korzyści, paraliżując wszelkie przeciwdziałania nieprzyjaciela.

Czołgi lekkie stanowią wybitnie zaczepne narzędzie walki o dużej szybkości i sile ognia oraz zdolności łatwego przenikania w głąb umocnionej pozycji nieprzyjaciela.

Zdolności terenowe i marszowe czołgów lekkich zależą od cech konstrukcyjnych poszczególnych typów.

Uzbrojenie umożliwia prowadzenie skutecznej walki z bronią pancerną oraz środkami ogniowymi przeciwpancernymi nieprzyjaciela, zwalczanie celów zasłoniętych oraz celów żywych nie osłoniętych.

Obserwacja—utrudniona (peryskopy i luneta celownicza). Złe warunki atmosferyczne utrudniają jeszcze bardziej obserwację; obserwacja terenu z czołga w nocy przy pomocy urządzeń obserwacyjnych bez specjalnego oświetlenia pola walki jest niemożliwa.

Pancerz czołgów lekkich „7 T. P.” zabezpiecza załogę przed pociskami małokalibrowymi zwykłymi i przeciwpancernymi oraz przed odłamkami granatów artyleryjskich.

Czołgi lekkie są zdolne wykonać w krótkim czasie dogodne przejścia dla piechoty w przeszkodach z drutu kolczastego.

Organizacja.

Czołgi lekkie są zorganizowane w plutony, kompanie i bataliony.

Regulamin broni pancernej 2.

2. Charakterystyka sprzętu.

3. Organizacja.

a) Pluton.

Zasadniczą i niepodzielną jednostką bojową czołgów lekkich jest pluton, składający się z 5 czołgów.

b) Kompania.

Kompania czołgów lekkich składa się z pocztu dowódcy, 3 plutonów czołgów i drużyny gospodarczej.

c) Batalion.

Batalion czołgów lekkich składa się: z organów dowodzenia, 3 kompanij czołgów oraz kompanii techniczno-gospodarczej.

Łączność.**4.
Zasady
ogólne.**

W użyciu i działaniu jednostek czołgów lekkich łączność ma zasadnicze znaczenie tak dla przeprowadzenia działania, jak i wykorzystania jego wyników, stąd też w każdym położeniu bojowym powinna się przejawiać stała dążność do nawiązania i utrzymania łączności czołgów między sobą, z oddziałami wspieranymi i odwrotnie.

Za organizację łączności odpowiada dowódca dysponujący czołgami, za nawiązanie i utrzymywanie łączności dowódca czołgów.

**5.
Sposoby
utrzymania
łączności.**

Łączność jednostek czołgów lekkich wewnętrzna i z dowództwami przełożonymi w różnych okresach działań różni się tak co do sposobu jej utrzymania, jak i celów, do jakich ma służyć.

Rozróżnić więc należy łączność:

- przed walką,
- podczas walki,
- po zakończeniu walki.

W okresie poprzedzającym walkę usiłowanie nawiązania i utrzymania łączności jest obowiązkiem dowódców czołgów.

Łączność powinna być oparta przede wszystkim na osobistym zetknięciu się dowódców. Przed wyruszeniem czołgów do walki dostępne będą dla jednostek czołgów lekkich, tak dla łączności wewnętrznej, jak i zewnętrznej, następujące środki łączności: telefon, radio, rakiety, przekazywacze, płachty sygnałowe, gońcy.

W czasie walki wobec znacznej ruchliwości jednostek czołgów lekkich utrzymanie łączności z nimi przez przełożonych dowódców broni głównych natrafia zwykle na znaczne trudności. Z drugiej strony szczególne warunki pracy bojowej dowódców kompanij i plutonów czołgów lekkich wybitnie nie sprzyjają stałemu i normalnemu utrzymaniu łączności z przełożonymi.

Te okoliczności powodują konieczność obustronnych wysiłków utrzymania łączności, zapewniającej:

- a) dowódcy dysponującemu — posiadanie możliwie wczesnych wiadomości o położeniu jednostki czołgów lekkich w zakresie mogącym wywrzeć wpływ na całość działania;
- b) dowódcy czołgów lekkich — otrzymywanie właściwych wiadomości o zmianach położenia oddziałów własnych i nieprzyjaciela, zwłaszcza w wypadkach, gdy może to wpłynąć na zmianę działania czołgów lekkich;

- c) możliwość dla dowódcy dysponującego, zresztą w wypadkach zupełnie wyjątkowych, przesłania do jednostek czołgów rozkazów zmieniających ich pierwotne zadanie.

Jednostka czołgów lekkich, raz wypuszczona w określonym kierunku do wykonania pewnego zadania, może być tylko w wyjątkowych wypadkach przy sprzyjających warunkach łączności zatrzymana lub inaczej skierowana.

Normalne środki łączności batalionów i pułków broni głównych nie są wystarczające do utrzymania przez dowódców tych oddziałów koniecznej łączności z czasowo podporządkowanymi im jednostkami czołgów.

W wypadku przydzielenia czołgów do oddziałów piechoty (kawalerii), dowódca przydzielający zapewnia im jednocześnie niezbędne środki łączności.

Dowódców czołgów lekkich obowiązuje wyznaczenie do dowódców dysponujących oficera lub podoficera łącznikowego na motocyklu.

ro walce obowiązkiem dowódcy jednostki czołgów jest nawiązanie i utrzymanie łączności z dowódcą dysponującym oraz łączności wewnętrznej.

W działaniach samodzielnych jednostek czołgów zachodzi konieczność należytego opracowania zagadnienia łączności przed przystąpieniem do działania i niepominięcia w czasie walki żadnej sposobności do jej nawiązania lub uzupełnienia.

6. Środki łączności.

Głównym środkiem wewnętrznej i zewnętrznej łączności jednostek czołgów lekkich (od plutonu wzwyż) jest urządzenie radiofoniczne. Umożliwia ono natychmiastowe przekazywanie meldunków i rozkazów zainteresowanym dowódcom, a tym sa-

mym zapewnia stałą łączność na szczeblach jednostek działających i współdziałających.

Drugim zasadniczym środkiem wewnętrznej i zewnętrznej łączności jednostek czołgów lekkich, jednak działającym poza zasięgiem celnego ognia piechoty nieprzyjaciela, są motocykle, które mogą służyć do przewożenia ustnych lub pisemnych rozkazów i meldunków.

Rozkazy i wiadomości od dowódcy całości do dowódcy jednostek czołgów lekkich w marszu i w walce mogą być przekazywane przez samoloty (radio, meldunki ciężarkowe).

W warunkach sprzyjających jednostki czołgów lekkich mogą wykorzystać sieć łączności broni głównych.

Posiadany przez batalion czołgów lekkich sprzęt telefoniczny powinien służyć przede wszystkim do włączania się do sieci jednostki, do której oddział czołgów lekkich jest przydzielony.

W zasięgu skutecznego ognia nieprzyjacielskiego i poprzez obszary, trudne do przebycia przez gońców wskutek ognia, można przekazywać wiadomości od jednostek czołgów lekkich przy pomocy czołgów, jednak tylko na niewielkie odległości i do najbliższych oddziałów broni głównych, które są obowiązane wówczas przekazywać je dalej przy pomocy własnych środków łączności.

Gońcy z załóg czołgów znajdują zastosowanie w łączności wewnętrznej i zewnętrznej jednostek czołgów lekkich tylko wyjątkowo i po wyczerpaniu wszelkich innych środków.

Czasami można przekazywać meldunki bojowe jednostek czołgów do wyższych dowódców przełożonych przy pomocy gołębi pocztowych.

Dla łączności wewnętrznej w ramach plutonu używa się: radiotelefonu, chorągiewek (tarcz) sygnalizacyjnych, prócz tego w marszach nocnych — sygnałów świetlnych.

Dalszym środkiem łączności, zależnym jednak od warunków atmosferycznych oraz ukształtowania i pokrycia terenu, są rakiety, dymy i sygnały świetlne. Niemniej jednak w sprzyjających warunkach i po właściwym omówieniu i przygotowaniu środek ten można stosować z powodzeniem jako łączność od uczestniczących w walce jednostek czołgów lekkich.

Rozkazodawstwo.

7. Zasady ogólne.

Zasadniczą formą rozkazodawstwa wewnątrz jednostek czołgów lekkich (do kompanii włącznie) są rozkazy ustne, wydawane na odprawie lub przez radio; prócz tego na szczeblu batalionu czołgów stosuje się pisemne rozkazy bojowe, wydawane z góry lub jako potwierdzenie rozkazów ustnych.

8. Rozkazy bojowe.

Rozkaz bojowy dowódcy kompanii czołgów lekkich lub wydzielonego plutonu powinien zawierać:

- zadanie całości;
- położenie ogólne;
- wiadomości o terenie i środkach przeciwpancernych przeciwnika;
- zadanie kompanii;
- zadania poszczególnych plutonów;
- pomoc innych broni;
- miejsce zbiórki po walce dla całej kompanii lub poszczególnych plutonów;
- kolejne stanowiska i oś ruchu dowódcy kompanii;

- łączność oraz znaki umówione;
- oś zaopatrywania i naprawy oraz organizację napraw i zaopatrzenia technicznego w walce;
- zaopatrywanie w amunicję;
- zarządzenia sanitarne;
- zarządzenia materiałowe i inne.

Rozkaz bojowy dowódcy batalionu czołgów powinien zawierać:

- zadanie batalionu (w wypadku współdziałania — również zadanie i zamiar dowódcy całości);
- położenie;
- wiadomości o terenie i środkach przeciwpancernych nieprzyjaciela;
- zamiar dowódcy batalionu;
- zadania poszczególnych kompanij lub plutonów;
- współdziałanie innych broni;
- miejsca zbiórek dla całego batalionu lub poszczególnych kompanij po wykonaniu zadania;
- kolejne stanowiska dowódcy batalionu i oś jego ruchu;
- łączność;
- zarządzenia techniczne;
- „   sanitarne;
- „   materiałowe.

Każdy dowódca od dowódcy samodzielnej kompanii w górę obowiązany jest w najkrótszym czasie po zakończeniu działania bojowego zdać przełożonemu dowódcy **raport bojowy** z wyników działania.

Raport bojowy powinien zawierać:

- a) otrzymane rozkazy i własne zarządzenia;

9.
**Raport
bojowy.**

- b) opis przebiegu walki w ogólnych zarysach;
- c) własne straty w ludziach i sprzęcie i ich charakterystykę (uszkodzenia lub strata sprzętu, zabici, ranni);
- d) straty nieprzyjaciela, zdobycze, ilość wziętych jeńców;
- e) jakie oddziały przeciwnika brały udział w walce;
- f) spostrzeżenia co do broni pancernej i obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela;
- g) stan fizyczny i duchowy oddziałów;
- h) stan sprzętu, amunicji itd.;
- i) wykaz żołnierzy i oddziałów, które się wyróżniły.

Straty w ludziach podaje się imiennie, a straty w sprzęcie według numerów ewidencyjnych.

Do raportów bojowych należy dołączyć szkice sytuacyjne.

10. Dziennik działań.

Dowódca kompanii osobiście lub przez wyznaczonego oficera, a dowódcy batalionów przez adiutanta obowiązani są prowadzić dziennik działań.

W dzienniku należy codziennie zapisać:

- a) miejsce postoju oddziału;
- b) marsze i działania wojenne;
- c) stan liczebny i zmiany w stanie oddziału;
- d) spostrzeżenia i wiadomości o nieprzyjacielu;
- e) stan fizyczny, duchowy i materialny oddziału;
- f) stan liczebny i techniczny sprzętu bojowego i taborowego;
- g) stan materiałów technicznych i materiałów pędnych;
- h) warunki atmosferyczne i stan dróg.

Jeśli to jest potrzebne do ujęcia całokształtu zadań, należy przy zmianach miejsc działań podawać krótką ocenę terenu i warunków pomieszczenia oraz zachowania się ludności wobec wojska, załączając prócz tego wszelkie otrzymane i własne rozkazy, posługując się przy tym jak najwięcej szkicami.

Dziennik zamyka się codziennie podpisem oficera prowadzącego.

ROZDZIAŁ II.

ZASADY DZIAŁANIA.

Czołg pojedynczy i półpluton.

C z o ł g p o j e d y n c z y .

11.
Zasady
ogólne.

Czołg pojedynczy działa w zasadzie w ramach plutonu, współdziałając ogniem i ruchem z pozostałymi czołgami plutonu. Działanie jego następuje na rozkaz dowódcy plutonu (półplutonu) lub wypływa z własnej inicjatywy jego dowódcy, w tym ostatnim wypadku jednak działanie to musi zmierzać do wypełnienia zadania wspólnego dla całego plutonu.

12.
Obowiązki
załóg.

Dowódca czołga spełnia rozkazy dowódcy swego plutonu (półplutonu), rozwijając przy tym inicjatywę w granicach rozkazów. Jest odpowiedzialny za należyte utrzymanie i gotowość bojową swego czołga. Prowadzi stałą obserwację pola walki polegającą na: obserwacji terenu, czołga dowódcy półplutonu (plutonu), czołgów sąsiednich oraz oddziałów współdziałających. Podaje kierowcy czołga kierunek ruchu oraz prowadzi ogień, wskazując strzelcowi cele, a w wyjątkowych wypadkach sam strzela.

Strzelec — spełnia rozkazy dowódcy swego czołga, ostrzeliwuje nakazane cele lub z własnej inicjatywy cele, pojawiające się zniemacka lub bezpośrednio zagrażające własnemu czołgowi, czołgom sąsiednim lub oddziałom broni głównych, bezpośrednio wspieranym.

W wypadku niezdolności do walki dowódcy czołga lub kierowcy, strzelec zastępuje jednego z nich.

Jest odpowiedzialny za należyte utrzymanie i działanie broni oraz uzupełnianie amunicji.

Kierowca — spełnia rozkazy dowódcy swego czołga i prowadzi czołg w nakazanym kierunku i z nakazaną szybkością, obserwując przy tym teren. Jeśli z powodu trudności terenowych musiał zejść z nakazanego kierunku, wraca po wyminięciu przeszkody natychmiast na ten kierunek. Jest odpowiedzialny za należyte utrzymanie czołga za jego gotowość bojową.

Cała załoga — w wypadku uszkodzenia stara się doprowadzić czołg jak najszybciej do stanu użyteczności.

Czołg porusza się w terenie wykorzystując wszelkie jego nierówności i zasłony, żeby zmniejszyć swą widoczność, a tym samym skuteczność ogniowych środków obrony przeciwpancernej przeciwnika, tak jednak, żeby zachować łączność z czołgami sąsiednimi i być w możności każdej chwili współdziałać ogniem i ruchem w ramach zadania plutonu (półplutonu).

Jeśli warunki terenowe zmuszą go do chwilowego utracenia łączności z pozostałymi czołgami plutonu (półplutonu) lub do opuszczenia nakazanego miejsca w przyjętym szyku, stara się jak najprędzej tę łączność przywrócić lub zająć nakazane miejsce (w przyjętym szyku).

Czołgi rozpoczynają ogień z odległości około 800 m, pamiętając, że pełnię skuteczności ognia daje strzelanie poniżej 400 metrów.

13.
Sposób poruszania się.

14.
Prowadzenie walki ogniowej.

Działko nadaje się najlepiej do zwalczania nieprzyjacielskiej broni pancernej, broni przeciwpancernej i celów osłoniętych, natomiast karabiny maszynowe do zwalczania celów żywych nie osłoniętych.

W czasie walki czołg zwalcza cele nakazane przez dowódcę plutonu, prócz tego cele pojawiające się na kierunku jego działania, a zagrażające niemu bezpośrednio, czołgom sąsiednim lub oddziałom wspieranym.

Zwalczanie ogniem powinno następować w odległościach jak podano wyżej, przy czym czołg musi być gotów każdej chwili do wzięcia udziału w zeskrodkowaniu ognia, nakazanym przez dowódcę plutonu.

Zwalczanie ogniem ujawnionych środków ogniowych przeciwnika odbywa się natychmiast: ogień należy prowadzić aż do zupełnego obezwładnienia środka przeciwpancernego przeciwnika; zniszczenie ogniowego środka przeciwpancernego nieprzyjaciela może również nastąpić przez zmiżdżenie go ciężarem własnego czołga, zwłaszcza gdy odległość jest niewielka, przy czym uda się najechanie z boku lub z tyłu.

Strzelanie z czołga w ruchu, szczególnie z armatki, jest mało celne, dlatego też dla dania skutecznego strzału z armatki zasadniczo należy czołg na chwilę zatrzymywać.

Zatrzymywanie czołgów w czasie natarcia w otwartym i równym terenie na odległościach poniżej 300 m przed pozycją obronną nieprzyjaciela celem walki ogniowej z ogniowymi środkami przeciwpancernymi nieprzyjaciela, nie powinno jednak mieć miejsca, gdyż szybki ruch naprzód

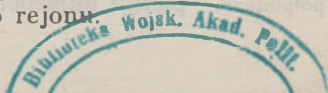
daje czołgom pewniejsze powodzenie w zwalczaniu tych środków.

Bliska odległość oraz wielkość celu pozwalają często na strzelanie w ruchu z karabina maszynowego, zwłaszcza, gdy tego wymaga wzgląd na broń przeciwpacerną nieprzyjaciela.

Czołg może działać pojedynczo w wyjątkowych wypadkach:

15.
Czołg
działający
pojedynczo.

- a) będąc wysłanym przez dowódcę plutonu (półplutonu) do patrolowania i obserwacji najbliższego terenu w marszu lub na zbiórce bojowej; w tym wypadku wykonuje krótkie skoki od jednej zastawy terenowej do drugiej. Dowódca czołga obserwuje teren, gotów każdej chwili do skierowania ognia na pojawiającego się przeciwnika.
- b) Przy przechodzeniu przez lasy, gdzie może być wyjątkowo użyty pojedynczo do wsparcia jednostki broni głównych, działającej wzdłuż jednej przesieki (drogi). Istotą tego działania jest ścisła współpraca z oddziałem wspieranym. Działanie samo opiera się na krótkich wypadach, mających na celu zwalczanie nieprzyjacielskiej broni maszynowej oraz sił żywych i ułatwienie poruszania się własnym oddziałom.
- c) W boju ulicznym. W walce tej obowiązują te same zasady współdziałania, co w walkach leśnych. W wypadku pojawienia się broni pancernej przeciwnika czołg zwalcza ją z zasadzki, wykorzystując do tego przecznice, bramy itp.
- d) Czołg przewożący meldunek posuwa się najkrótszą drogą do wskazanego rejonu.

Drobne opory zwalcza, większe wymija. Dowódca czołga powinien pamiętać, że obowiązkiem jego jest nie zwalczać przeciwnika, lecz jak najwcześniej dostarczyć meldunek.

W wypadku uszkodzenia czołga na polu walki strzelec prowadzi walkę ogniową, a dowódca czołga i kierowca dążą do usunięcia powstałego uszkodzenia.

W razie niemożności naprawy lub wyholowania czołga, w wypadku wycofania się własnych oddziałów wspieranych i wobec zbliżania się oddziałów przeciwnika, załoga w ostateczności opuszcza czołg niszcząc go i wycofuje się w kierunku własnych oddziałów.

Za zniszczenie czołga (samochodu) bez rozkazu przełożonego odpowiada dowódca czołga. Zniszczenie uszkodzonego lub chwilowo unieruchomionego czołga (samochodu) usprawiedliwiać może jedynie pewność, że załoga nie zdoła obronić się i doczekać się pomocy ze strony własnego wojska, a czołg na pewno wpadnie w ręce wroga.

P ó ł p l u t o n .

16.
Zasady
ogólne.

Półpluton działa zasadniczo w ramach plutonu, współdziałając z drugim półplutonom.

Działanie jego następuje na rozkaz dowódcy plutonu lub wypływa z własnej inicjatywy jego dowódcy, lecz w tym ostatnim wypadku działanie to musi zmierzać do wypełnienia całokształtu zadań, współnych dla całego plutonu.

17.
Obowiązki
dowódcy
półplutonu.

Dowódca półplutonu przekazuje w walce swemu półplutonowi rozkazy dowódcy plutonu; w wypadku unieruchomienia czołga dowódcy plutonu,

dowódca pierwszego półplutonu obejmuje dowództwo nad całym plutonem;

prowadzi stałą obserwację pola walki;

przed walką wyznacza, o ile możliwości w terenie, kierunki poruszania się swoich czołgów;

jest odpowiedzialny za gotowość bojową swoich czołgów.

Szyki bojowe — zgodnie z „Regulaminem broni pancernej — Musztra“.

Półpluton, poruszając się w terenie, wykorzystuje jego nierówności i zasłony, żeby zmniejszyć widoczność czołgów, a tym samym skutki ognia przeciwpancernego przeciwnika, tak jednak, żeby zachować łączność wzrokową wewnętrzną oraz z dowódcą plutonu i móc każdej chwili współdziałać ogniem i ruchem w ramach zadania plutonu.

Jeśli z powodu warunków terenowych utraci chwilowo łączność z dowódcą plutonu lub opuści nakazane miejsce w przyjętym szyku, stara się jak najprędzej tę łączność przywrócić lub zająć nakazane miejsce w szyku.

Stała obserwacja terenu w pasie swego działania, czołga dowódcy oraz sąsiedniego półplutonu prowadzi do zgrania pracy bojowej czołgów w ramach półplutonu i umożliwia należyte wykonanie wspólnych zadań plutonu.

Zasady prowadzenia walki ogniowej ujęto w § 14; prócz tego półpluton musi być gotów każdej chwili do wzięcia udziału w ześrodkowaniu ognia, nakazanym przez dowódcę plutonu.

Zwalczanie ogniowe ujawnionych środków obrotowych, i to w ten sposób, że półpluton ześro-

18.
Sposób poruszania się.

19.
Prowadzenie walki ogniowej.

kowuje ogień na celu i prowadzi go aż do zupełnego obezwładnienia ujawnionego środka przeciwpancernego przeciwnika.

20.
Półpluton
działający
w odosobnie-
niu.

Półpluton może działać w odosobnieniu w wyjątkowych wypadkach, a mianowicie:

- a) jako patrol czołgowy, wysłany w przód lub w bok.

W tym wypadku wykonuje kolejno poszczególnymi czołgami krótkie skoki od jednej zasłony terenowej do drugiej lub od widnokregu pierwszego (bliskiego) do następnego.

Zależnie od otrzymanego zadania dowódca półplutonu działa zaczepnie przeciw pojawiającemu się przeciwnikowi, bądź ogranicza się wyłącznie do obserwacji nakazanego obszaru.

W wypadku pojawienia się małego oddziału broni pancernej przeciwnika stara się ją zwalczyć, organizując zasadzkę ogniową w kierunku jej zbliżania się.

W razie zauważenia większego zgrupowania broni pancernej przeciwnika (jeśli działa samodzielnie i zadanie jego nie przewidywało przeciwstawienia się jej), obserwując ją, odskakuje kolejno do własnych oddziałów.

W obu wypadkach z chwilą zauważenia broni pancernej przeciwnika natychmiast ją sygnalizuje;

- b) w walkach leśnych.

W działaniach tych półpluton może być użyty do wsparcia jednostki broni głównych, działającej wzdłuż jednej przesieki (drogi leśnej).

Istotę tego działania stanowi ścisła współpraca z oddziałem wspieranym.

Działanie w walkach leśnych opiera się na krótkich wypadach, wykonywanych kolejno czołgami półplutonu, a mających na celu zwalczania nieprzyjacielskiej broni maszynowej oraz sił żywych i ułatwienie posuwania się własnym oddziałom;

c) w boju ulicznym.

W walce tej obowiązują te same zasady, co w walkach leśnych. W razie pojawienia się broni pancernej przeciwnika dowódca półplutonu stara się ją zwalczyć z zasadzki, wykorzystując przecznice, bramy itp.

PLUTON.

1. Zasady ogólne.

Pluton stanowi najmniejszą organizacyjnie i taktycznie niepodzielną jednostkę czołgów lekkich.

Pluton działa w składzie kompanii czołgów lub wyjątkowo samodzielnie.

Dowódca plutonu czołgów jest odpowiedzialny za stałą gotowość bojową swego plutonu.

Do obowiązków dowódcy plutonu należy:

a) **Przed walką:**

- dbałość o stan techniczny maszyn i zaopatrzenie w materiały pędne i amunicję;
- troska o zaopatrzenie, wyżywienie, zakwaterowanie, wypoczynek i stan duchowy załóg czołgów swego plutonu;
- dokładne rozważenie zadania, położenia i rozpoznanie terenu oraz uzgodnienie współdziałania z innymi rodzajami broni i zapewnienie łączności z dowódcą kompanii lub dowódcą

21.
Charakterystyka ogólna.

22.
Obowiązki dowódcy plutonu.

dysponującym, jeśli pluton występuje samodzielnie;

- podanie do wiadomości podwładnym zadania, zorientowanie ich w terenie i położeniu, wydanie rozkazu wykonawczego dla załóg czołgów oraz sprawdzenie, czy podwładni dokładnie zrozumieli zadanie;
- zapewnienie zaopatrzenia technicznego i ewakuacji dla swego plutonu.

b) W czasie walki:

- dowódca plutonu prowadzi osobiście swój pluton w boju, działając w myśl rozkazu swego dowódcy i utrzymuje łączność z dowódcą kompanii czołgów lub z dowódcą broni wspieranej (piechoty, kawalerii), gdy pluton działa samodzielnie. W wypadku zmiany położenia lub niespodzianek w czasie walki musi wykazać inicjatywę, za którą ponosi odpowiedzialność;
- stale obserwuje pole walki, swego dowódcę, czołgi i oddziały wspierane, działając według otrzymanych rozkazów i zmiany położenia;
- zarządza udzielenie pomocy lub daje samą pomoc czołgom swego plutonu (lub sąsiedniego), które znalazły się w niebezpieczeństwie wskutek uszkodzenia, ugrzęźnięcia, uderzenia na nie nieprzyjacielskiej broni pancernej itd., jeśli skutek tych czynności nie ucierpi główne zadanie plutonu;
- wkracza w wypadku, gdy własne oddziały innych rodzajów broni w pasie jego działania znalazły się w szczególnym niebezpieczeństwie, jak np. otoczenie przez nie-

przyjaciela, przeciwuderzenie odwodów nieprzyjacielskich, broni pancernych nieprzyjaciela itp.;

- sygnalizuje swemu dowódcy kompanii lub broni wspieranej pojawienie się broni pancernej nieprzyjaciela, lotnictwa, kawalerii oraz obecność gazów bojowych.

c) Po walce:

- zbiera swój pluton i prowadzi na miejsce wyznaczonej zbiórki bojowej;
- składa swemu dowódcy kompanii lub dowódcy dysponującemu krótki meldunek bojowy o wyniku działania, stanie plutonu i miejscu postoju;
- przegląda sprzęt; doprowadza jak najszybciej swój pluton do pełnej gotowości bojowej (zaopatrzenie, naprawa, uzupełnienie amunicji, sprzętu, ludzi, odkażanie chemiczne);
- troszczy się o ewakuację uszkodzonego własnego sprzętu (oraz o ewakuację sprzętu zdobytego, jeśli pluton występuje samodzielnie, a położenie na to pozwala);
- dba o zamaskowanie, ukrycie i ubezpieczenie plutonu na postoju na polu walki;
- doprowadza pluton na kwatery lub biwak, zarządzając naprawę oraz konserwację czołgów i uzbrojenia.

Szyki bojowe—zgodnie z regulaminem „Musztra”.
Każde zadanie, postawione plutonowi czołgów lekkich, wymaga:

- umożliwienia ześrodkowania ogniowego całego plutonu na żądanym celu;

23.
Sposoby
zwalczania
przeciwnika.

- zabezpieczenia plutonu w jak najszerszym zakresie przed środkami ogniowymi przeciwpancernymi przeciwnika;
- umożliwienia uderzenia całym plutonem na nakazany lub wyszukany i obezwładniony przed tym ogniem cel.

Sposób działania zależy od terenu, przedmiotu natarcia i ogólnych warunków walki, powodzenie zaś zależy w głównej mierze od szybkości powzięcia decyzji, natychmiastowego wykonania zadania i konsekwencji w działaniu.

Ześrodkowanie ogniowe rozpoczęte z odpowiedniej odległości ułatwia wykonanie zadania; musi ono jednak być połączone z ciągłym ruchem czołgów naprzód, przy czym pojedyncze czołgi dla uzyskania celności ognia zatrzymują się, zwłaszcza przy strzelaniu z armatki.

a) Samodzielne działanie plutonu czołgów lekkich.

Jednostką, zdolną do samodzielnego wykonania zadania, jest zasadniczo kompania czołgów. Praca samodzielnego plutonu czołgów będzie stanowiła wyjątkowe wypadki.

Pluton przeprowadza natarcie na ujawniony lub wskazany przedmiot natarcia w szyku rozwiniętym.

Teren, rodzaj celu oraz warunki walki zmuszą nieraz do zwiększenia odstępów między poszczególnymi półplutonami, a tym samym do przeprowadzenia walki w szczególnym ugrupowaniu.

Zwalczanie działa przeciwpancernego pluton wykonuje, zależnie od terenu, zazwyczaj przez jedno- lub dwustronne obejście.

Poszczególne czołgi w polu ostrzału działa poruszają się po linii łamanej z największą szybkością, wykorzystując zasłony terenowe, uderzają na działo ze skrzydeł przy jednoczesnym ześrodkowaniu ognia całego plutonu. Dowódca plutonu posuwa się przy tym półplutonie, którego zadanie jest trudniejsze.

- Zwalczanie baterii artylerii przeciwnika odbywa się również przez jedno- lub dwustronne obejście.
- Zwalczanie czołgów przeciwnika odbywa się przede wszystkim z zasadzki i przy wykorzystaniu pełnego ześrodkowania ogniowego całego plutonu.
- Uderzenie na kolumnę marszową przeciwnika odbywa się bądź od czoła i z boku, bądź gdy kolumna jest dość krótka — od czoła i od tyłu.

Manewr ten musi się odbywać bardzo szybko. Zjawiające się środki przeciwpancernej obrony przeciwnika należy natychmiast unieszkodliwić, przy czym każdy z czołgów uderza na najbliższy mu środek przeciwpancerny.

Najkorzystniejsze jest uderzenie na przeciwnika w czasie przebywania przez niego ciałniny.

- Uderzenie na broń maszynową przeciwnika lub na jego piechotę rozsypaną w terenie odbywa się w szyku rozwiniętym, przy czym uderzenie skrzydłowe jest wydajniejsze. Uderzenie to, zależnie od warunków terenowych, szerokości przedmiotu natarcia i położenia może być dwuskrzydłowym, jednoskrzydłowym lub połączeniem uderzenia czołowego z jednoskrzydłowym.

b) Działanie plutonu czołgów lekkich w składzie kompanii czołgów.

Plutony w składzie kompanii czołgów działają zasadniczo w myśl punktu a), z tą jednak różnicą, że manewrowanie ich w walce nie może spowodować zejścia z nakazanego im kierunku lub pasa oraz utracenia łączności z dowódcą kompanii i z sąsiednimi plutonami.

UŻYCIE I DZIAŁANIE PLUTONU.

a) Marsz podróżny.

**24.
Wysiłek
marszowy.**

Wysiłek marszowy plutonu czołgów lekkich zależy od:

- stanu sprzętu,
- rodzaju i stanu dróg,
- pory dnia i warunków atmosferycznych.

Normalny wysiłek dzienny plutonu czołgów lekkich wynosi 8 godzin pracy silnika, co odpowiada mniej więcej 80—120 km przebytem w terenie i po drogach.

Forsowny wysiłek plutonu nie powinien przekraczać 10 godzin na dobę, co odpowiada 100 — 150 km przebytem w terenie i po drogach.

W nocy ze światłem oraz w zimie wydajność marszowa spada przeciętnie o około $\frac{1}{3}$.

Po trzech — czterech dniach zwykłego marszu lub po dwóch dniach marszu forsownego należy dać plutonowi czołgów jeden dzień odpoczynku, dla gruntownej konserwacji i naprawy sprzętu pancernego.

W wypadku, gdy czas przybycia czołgów na miejsce przeznaczenia odgrywa rozstrzygającą

rolę, podstawą do wyboru rodzaju marszu będzie obliczenie czasu potrzebnego na: podstawienie transportu kolejowego, domarsz czołgów do rampy, załadowanie na wagony kolejowe, wykonanie transportu kolejowego, wyładowanie i domarsz do miejsca przeznaczenia. Czas ten należy porównać z czasem marszu czołgów na gąsienicach wprost do miejsca przeznaczenia, biorąc pod uwagę warunki drogowe, atmosferyczne i oświetleniowe.

W przeciętnych warunkach przerzucenie plutonu lub kompanii czołgów lekkich na odległość do 100 km odbędzie się prędzej na gąsienicach niż przewozem kolejowym.

Transporty kolejowe wykonują czołgi zgodnie z „Instrukcją o przewozach oddziałów wojskowych koleją“.

Przeciętna szybkość marszu plutonu w km/godz.:

Oddział	D z i e Ń		N o c	
	droga bita	droga grunt.	droga bita	droga grunt.
Pluton czołgów lekkich 7 T.P.	20	15	15*)	10*)

25.
Szybkość
marszu.

*) Ze światłem; bez świateł szybkość spada w zależności od stopnia ciemności i stanu drogi nawet do 50%.

26.
Długość
kolumny
marszowej.

Długość kolumny marszowej plutonu czołgów lekkich wynosi:

- w miejscu: około 50 m,
- w marszu: około 200 m.

Normalna odległość marszowa między czołgami wynosi 25 m, a w razie pogarszania się warunków drogowych i atmosferycznych (droga górzysta, serpentyny, kurz, śnieg) wraz ze zwiększeniem szybkości długość kolumny wzrasta wskutek koniecznego powiększenia odległości między czołgami do 100 m i więcej.

27.
Czas
osiągnięcia
pogotowia
marszowego.

Czas osiągnięcia pogotowia marszowego wynosi:

Oddział	Po wypoczynku i ukończonej konserwacji	Po dziennym wysiłku marszowym	W warunkach zimowych	
			Po wypoczynku i ukończonej konserwacji	Po dziennym wysiłku marszowym
Pluton cz. 1.	15 — 20 min. w dzień; 30 min. w nocy	3 godz.	45 min. w dzień 1 godz. w nocy	4 godz.

28.
Czynność
wstępne.

Dokładne rozpoznanie drogi jest podstawą sprawnego wykonania przemarszu.

W tym celu dowódca plutonu czołgów lekkich powinien przed marszem wysłać rozpoznanie drogi marszu (1 motocykl z podoficerem). Rozpoznanie to ma zbadać stan drogi, a zwłaszcza mostów i przeszkód.

W wypadku przemarszu na postój podoficer ten może pełnić jednocześnie funkcję kwaterunkowego.

Przed wyruszeniem dowódca plutonu wyznacza miejsce i godzinę zbiórki. W razie konieczności przejścia plutonu przez punkt wyjściowy, wyznaczony przez dowódcę wyższego, dowódca plutonu zarządza rozpoznanie dróg dojścia i oblicza czas potrzebny na domarsz i odpowiednio do tego reguluje godzinę wymarszu plutonu z miejsca zbiórki.

Przed wyruszeniem kontroluje stan sprzętu, stan materiałów pędnych, oporządzenia, zaopatrzenie w żywność i stan zdrowotny załóg.

Przed samym wyruszeniem zbiera załogi i podaje im krótki ustny rozkaz o marszu.

Tempo marszu musi być równomierne.

Przeciętna szybkość zależy od stanu drogi.

Pluton wykonuje kolejne przemarsze, które z góry ustalił dowódca plutonu, a których długość nie powinna przekraczać 2 godzinnej pracy czołgów. Po każdych 2 godzinach marszu należy dawać krótkie odpoczynki, trwające 20 minut. Gdy droga jest wolna, pluton wykonuje marsz zasadniczo prawą stroną drogi, lub też wykorzystuje dla czołgów, celem zaoszczędzenia gąsienic, miękki bok drogi lub drogę połą, równoległą do szosy.

Dowódca plutonu reguluje szybkość marszu i przestrzega utrzymania karności marszowej.

Tempo marszu utrzymuje czołg czołowy, dowódca plutonu w czołgu lub w motocyklu posuwa się w takim miejscu w kolumnie, z którego może najdogodniej doglądać karność marszowej plutonu.

Podczas marszu należy stale utrzymywać łączność między czołgami w plutonie przez ciągłą

29.

Wykonanie marszu.

obserwację wewnątrz plutonu ze strony dowódców czołgów.

Podczas marszu, zwłaszcza w dni upalne, załoga powinna mieć najdalej idące ulgi w ubiorze i oporządzeniu.

Kierowca czołga ma za zadanie prowadzić czołg za czołgiem poprzedzającym w nakazanej odległości, utrzymując nakazaną szybkość.

Patrol reperacyjny plutonu posuwa się za plutonem.

**30.
Zasady
napraw
sprzętu pod-
czas marszu.**

W razie uszkodzenia czołga w plutonie, czołg uszkodzony, o ile możliwości, zjeżdża zupełnie z drogi, w ostateczności staje na boku drogi, wystawiając sygnał „Uszkodzenie“.

Załoga uszkodzonego czołga przystępuje do badania rodzaju niedomagania (uszkodzenia), a dowódca melduje nadjeżdżającemu dowódcy plutonu rodzaj uszkodzenia oraz przypuszczalny czas trwania naprawy, jeśli niedomaganie to będzie mogła usunąć załoga bez pomocy patrolu reperacyjnego.

Dowódca patrolu reperacyjnego po dojechaniu do uszkodzonego czołga przystępuje do naprawy.

Przy drobnym uszkodzeniu po dokonaniu naprawy czołg wraz z patrolem reperacyjnym niezwłocznie rusza i stara się dołączyć do plutonu. Jeżeli dołączenie następuje w marszu, czołg ten maszeruje na końcu kolumny plutonu i dopiero na najbliższym postoju wjeżdża na swoje miejsce w plutonie.

Wymijanie kolumny w marszu przez poszczególne czołgi jest niedopuszczalne.

Jeśli zatrzymanie trwało dłużej niż 15 minut, czołg dołącza do kolumny dopiero na najbliższym postoju.

W wypadku większego uszkodzenia patrol reperacyjny holuje uszkodzony czołg i dołącza z nim do plutonu.

Jeśli uszkodzeniu uległ czołg dowódcy plutonu, przesiada się on na jeden z pozostałych czołgów swego plutonu, pozostawiając swój do naprawy według zasad podanych wyżej.

W wypadku uszkodzenia dwóch czołgów postępuje się jak wyżej, a w razie niemożności doraźnej naprawy patrol reperacyjny holuje je kolejno do miejsca postoju plutonu.

Jeśli w samodzielnie maszerującym plutonie podczas marszu ulegną uszkodzeniu naraz trzy czołgi, pluton zasadniczo zatrzymuje się i czeka na przeprowadzenie naprawy choć jednego czołga; w wyjątkowych wypadkach ważność i pilność zadania nakazuje dowódcy plutonu wykonywanie dalej marszu nawet z dwoma czołgami.

Pierwszy odpoczynek zarządza dowódca plutonu zasadniczo po półgodzinnym marszu.

31. Odpoczynki.

Po wykonaniu każdego skoku dowódca plutonu zarządza krótki (do 20 minut) odpoczynek dla oględzin stanu sprzętu i doraźnego usunięcia niedomagań oraz dla wypoczynku załóg.

Gdy stan sprzętu tego wymaga, zarządza się w miarę potrzeby dłuższe odpoczynki.

Sprawdzanie, a w razie potrzeby uzupełnianie wody w chłodnicach, oleju w silnikach oraz uzupełnianie smarowania obowiązuje na wszystkich odpoczynkach.

Miejsca, wybrane na odpoczynki, powinny być ukryte przed obserwacją lotniczą i mieć w pobliżu wodę.

Ugrupowanie czołgów w plutonie powinno zapewnić dowódcy plutonu łatwy dozór załóg.

Długi odpoczynek (2 — 3 godziny) stosuje się jedynie w marszu forsownym po przebyciu $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ drogi.

Długi odpoczynek pozwala na wydanie posiłku żołnierzom.

**32.
Marsz nocny.**

Dla ukrycia przesunięć plutonu czołgów lekkich przed obserwacją lotniczą oraz ułatwienia i wykorzystania zaskoczenia wskazane jest odbywanie marszu w nocy.

Marsz nocny musi być starannie przygotowany przez dokładne, o ile możliwości, rozpoznanie i wytyczenie dróg za dnia.

Do marszów nocnych należy przede wszystkim wykorzystać szosy lub drogi dobrze utrzymane.

Użycie świateł jest dopuszczalne pod warunkiem niezdradzenia przemarszu. Dowódca ustala rodzaj stosowanych świateł.

Szczegółnej troski wymaga utrzymanie karności marszu, łączności i zwartości oddziału czołgów w marszu nocnym.

W marszu nocnym należy stosować odpoczynki krótsze, lecz częstsze niż w dzień.

Z czołgami uszkodzonymi postępuje się podobnie jak podano w § 30.

b) Postój podróżny.

**33.
Zasady
ogólne.**

Dowódca powinien zapewnić na postoju podróżnym jak najwięcej wygody, jak najlepszą ochronę przed obserwacją lotniczą oraz najlepsze warunki obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej.

W razie konieczności biwakowania najdogodniejszy jest biwak w lesie, pod osłoną drzew, zaś w otwartym polu — w zagłębieniach terenu.

Na postoje należy wybierać miejsca, mające dogodne drogi dojazdowe i dostateczne zaopatrzenie w wodę.

Postoje powinny być z góry przewidziane i ustalone rozkazem marszu tak co do czasu, jak i miejsca.

Pluton czołgów lekkich wysyła jako kwaterunkowego jednego podoficera, który może wykonywać jednocześnie rozpoznanie drogi marszu (zgodnie z § 28).

Podoficer ten po ukończeniu swych czynności rozpoznawczych przystępuje w rejonie przyszłego zakwaterowania plutonu do wybrania rejonu postoju i wyznacza kwatery w porozumieniu z miejscowymi władzami.

Po dokonaniu tych czynności udaje się na spotkanie swego oddziału, melduje dowódcy plutonu sposób i warunki zakwaterowania.

Sprzęt umieszcza się w miejscach o ile możliwości suchych, **z zasady zabezpieczonych przed obserwacją lotniczą**, jednak wykorzystując zasłony naturalne w ten sposób, aby nie kępować swobody ruchu i możliwości wyjazdu.

Miejsce ustawienia sprzętu powinno mieć nawierzchnię twardą.

Załoga powinna znajdować się w bezpośredniej bliskości sprzętu, należy jednak unikać umieszczania żołnierzy w jednych izbach wraz z ludnością cywilną.

34.
Kwaterunkowi.

35.
Kwaterownie.

Żołnierzom wszystkich stopni nie wolno rozmawiać o sprawach wojskowych w obecności mieszkańców.

Dowódca wydaje ścisłe zarządzenia przeciwpożarowe.

Środki przeciwpożarowe (gaśnice, piasek) rozmieszcza się w miejscach widocznych, łatwo dostępnych.

Materiały pędne i smary powinny być złożone osobno, zdala od czołgów i reszty materiałów kompanii, co najmniej w odległości 100 m od zabudowań.

Podczas postoju w zimie należy zapewnić środki do podgrzewania wody i oleju.

Uzupełnianie zbiorników powinno odbywać się tylko na wolnym powietrzu.

36.
Służba wartownicza na postoju.

Na postojach podróżnych pluton czołgów wystawia tylko wartę wewnętrzną lub posterunki alarmowe.

Jeśli w miejscowości nie ma warty głównej, obowiązki jej pełni warta wewnętrzna.

W razie alarmu należy przede wszystkim natychmiast uruchomić silniki.

37.
Rozkaz postoju.

Po przybyciu na miejsce postoju dowódca plutonu wydaje ustne zarządzenia kwaterunkowe, zawierające:

- rozmieszczenie plutonu czołgów na postoju;
- miejsce dowódcy plutonu;
- zarządzenia dla warty lub posterunków alarmowych;
- zarządzenia dotyczące obrony przeciwlotniczej, przeciwgazowej, przeciwpancernej i alarmu;
- czas wydawania posiłku;

- zarządzenia techniczne;
- zarządzenia sanitarne (miejsce brania wody);
- zarządzenia szczególne.

c) Marsz ubezpieczony.

Pluton czołgów lekkich wykonuje marsz ubezpieczony w składzie kolumn broni głównych lub w składzie kolumny kompanii albo batalionu czołgów, przy czym bezpieczeństwo czołgów zapewnia się przez odpowiednie umieszczenie ich w kolumnie.

W pewnych zupełnie wyjątkowych wypadkach pluton czołgów może maszerować samodzielnie.

Aby zapobiec zaskoczeniu, należy wówczas stosować najdalej idące środki ostrożności, którymi są:

- patrolowanie (przy pomocy motocykla i pojedynczych czołgów),
- rozczłonkowanie się w głąb,
- przebywanie wycinków terenowych skokami,
- gotowość ogniowa czołgów we wszystkich kierunkach,
- należycie zorganizowana służba obserwacyjno-alarmowa.

Pluton czołgów w straży przedniej.

Celem przydziału plutonu do straży przedniej broni głównych jest zwiększenie jej siły przebojowej lub przyspieszenie tempa marszu.

Jeśli dowódca straży przedniej zamierza użyć plutonu czołgów dopiero do uderzenia na nieprzyjaciela stawiającego opór straży przedniej, wtedy czołgi posuwają się w kolumnie straży przedniej zasadniczo między oddziałem przed nim a oddziałem głównym straży przedniej.

38.
Zasady
ogólne.

39.
Wykonanie
marszu.

Dowódca plutonu czołgów znajduje się wtedy przy dowódcy straży przedniej, maszerując pieszo, jadąc w motocyklu lub konno, zapewniając sobie łączność z plutonem przy pomocy motocykla.

Jeśli dowódca straży przedniej zależy na przyspieszeniu tempa posuwania się straży przedniej, wtedy w terenie otwartym wysyła pluton czołgów przed szpicę.

Dowódca plutonu czołgów jedzie wówczas w swym czołgu, motocykl zaś posuwa się za plutonem jako środek łączności.

Zadaniem plutonu czołgów w tym wypadku jest torowanie drogi szpicy przez szybkie osiągnięcie kolejnych najbliższych widnokręgów, łamanie na osi posuwania się oporów nieprzyjaciela, powstrzymujących ruch szpicy.

Posuwając się przed szpicą broni głównych pluton ubezpiecza się bezpośrednio, wysyłając patrole, pojedyncze czołgi lub półpluton po osi i na boki do 500 m.

W obydwu wypadkach w razie zaskoczenia straży przedniej przez nieprzyjacielską broń pancerną, pluton czołgów podejmuje z nią walkę.

Pluton czołgów w składzie kompanii (baonu).

W składzie kolumny batalionu czołgów lub kompanii czołgów lekkich pluton czołgów lekkich maszeruje w składzie sił głównych, wchodzi w skład straży przedniej lub bocznej (w składzie batalionu czołgów) lub stanowi pluton szpicy (w składzie kompanii czołgów lekkich).

Działanie plutonu w tym wypadku jest podobne, jak plutonu czołgów lekkich, przydzielonego do straży przedniej broni głównych.

- W składzie kolumn małych oddziałów pancernych o sprzęcie mieszanym, pluton czołgów lekkich stanowi trzon oddziału i maszeruje z jego siłą główną.

Zadaniem jego jest łamanie oporów rozpoznanych i czynne przeciwstawianie się broni pancernej przeciwnika.

Pluton czołgów lekkich w marszu samodzielnym łamie napotkane opory od czoła lub krótkim (w zasięgu) manewrem.

W spotkaniu z bronią pancerną decyduje się na walkę lub uchyla się od niej, zależnie od zadania i własnych możliwości.

We wszystkich omówionych wypadkach:

- postępowanie z czołgami uszkodzonymi odbywa się zgodnie z postanowieniami zawartymi w § 30.
- terminy i czas odpoczynków zależą od położenia; należy je o ile możliwości stosować jak w marszu podróжным.

Dogodne warunki do odpoczynków dają obszary, gdzie teren zabezpiecza przed zaskoczeniem oraz stwarza warunki ukrycia przed obserwacją lotniczą.

W marszu ubezpieczonym w nocy pluton czołgów lekkich maszeruje jako całość w kolumnie sił głównych.

Umiejętny wybór osi marszu (w wypadku marszu samodzielnego) i odpowiednie wyznaczenie miejsc na odpoczynki umożliwiają wykonanie przemarszu ukrytego.

40.
Marsz ubezpieczony
w nocy.

41.
Obrona przeciwlotnicza
bierna.

Gdy zagrożenie z powietrza jest prawdopodobne, należy zorganizować służbę obserwacyjno-alarmową, przez wyznaczenie wypatrywacza.

Sygnal do wykonania biernej obrony przeciwlotniczej podaje dowódca.

Jeśli czas, teren i zadanie pozwalają, pluton schodzi w teren i kryje się lub maszeruje dalej w sztykach luźnych; w razie niemożności zejścia w teren — zwiększa tylko odległości między czołgami, nie przerywając marszu.

Dla obrony przeciwlotniczej biernej w czasie chwilowego zatrzymania się należy wykorzystać przyrodne drzewa i pokrycie terenu.

42.
Obrona przeciwlotnicza czynna.

Obronę przeciwlotniczą czynną pluton czołgów lekkich stosuje w miarę odpowiedniego wyposażenia w sprzęt przeciwlotniczy.

43.
Obrona przeciwgazowa.

W razie napadu gazowego załoga czołgów przede wszystkim nakłada maski gazowe, następnie jak najszybciej przejeżdża (opuszcza) strefę zagrożoną, o ile na to pozwala położenie i zadanie bojowe.

Plamy chemiczne należy ominąć, jeżeli jednak zadanie na to nie pozwala, czołgi mogą je przejechać (w wolniejszym tempie).

Po przejechaniu terenu pokrytego plamami chemicznymi, załogi lub patrol przeciwgazowy na najbliższym postoju przystępuje do odkażania czołgów przez zmywanie kadłuba i zawieszenia płynem odkażającym (benzyną lub naftą, wodą z wapnem chlorowanym lub sodą itd.), po czym załogi przeprowadzają własne odkażanie,

d) Postój ubezpieczony.

W pobliżu nieprzyjaciela pluton rozmieszcza się dopiero po ubezpieczeniu postoju, które plutonowi czołgów z zasady zapewniają inne rodzaje broni.

Dowódca plutonu czołgów powinien poczynić następujące przygotowania do postoju ubezpieczonego:

- a) wszyscy muszą być zawiadomieni o stopniu pogotowia, w jakim się znajdują;
- b) czołgi należy ukryć przed obserwacją nieprzyjacielską;
- c) teren w bezpośrednim pobliżu rejonu postoju musi być dokładnie rozpoznany pod względem możliwości użycia czołgów za dnia i w nocy;
- d) wystawić posterunki alarmowe: załoga ma się znajdować w bezpośredniej bliskości czołgów;
- e) wydać zarządzenia przeciwlotnicze, przeciwgazowe i przeciwpancerne;
- f) zapewnić łączność z przełożonymi.

Jako zasadę należy przyjąć, że pluton czołgów na postoju ubezpieczonym musi być każdej chwili gotów do obrony własnej i natychmiastowego działania. W wypadkach szczególnego zagrożenia połowa załóg czołgów czuwa, a reszta odpoczywa obok.

Miejsce postoju należy starać się rozpoznać za dnia, aby można było łatwiej przygotować ubezpieczenie.

44.
Zasady
ogólne.

Zasady te obowiązują również w wypadku, gdy pluton czołgów lekkich wchodzi w skład kompanii lub batalionu czołgów lekkich. W tym wypadku ubezpieczenie postoju obejmują załogi zapasowe.

Warunki postoju jak na postój podróжным § 33.

45.
Postój na
polu walki.

Postój plutonu czołgów lekkich na polu walki pozostaje w ścisłym związku z zadaniem bojowym plutonu.

Pluton czołgów lekkich ubezpiecza się posterunkami obserwacyjno - alarmowymi i pogotowiem części lub całości oddziału.

Pluton czołgów lekkich może być przydzielony od świtu do zmierzchu do czat, stanowiąc przede wszystkim odwód przeciwpancernej.

46.
Obrona prze-
ciwlotnicza.

Najlepsze ubezpieczenie postoju przed lotnictwem stanowi ukryte rozmieszczenie oddziału i sprawnie działająca służba obserwacyjno-alarmowa.

W terenie odkrytym należy czołgi maskować siatkami lub płachtami, napinając je tak, aby kryły kształt czołga.

W terenie zniszczonym pociskami lub robotami ziemnymi czołgi łatwo dają się ukryć, gdyż zarysy ich i cień zlewają się dla obserwatora z nierównościami ziemi.

Ślady gąsienic, prowadzące do miejsca i w rejonie postoju należy starannie zacierać.

W nocy użycie światła musi być jak najbardziej ograniczone.

47.
Obrona prze-
ciwgazowa.

Jak na postój podróжным.

e) Rozpoznanie.

W rozpoznaniu pluton czołgów lekkich może działać:

- w składzie oddziałów rozpoznawczych broni głównych, oddziałów pancernych lub związków pancerno-motorowych;
- samodzielnie.

48.
Zasady
ogólne.

W składzie broni głównych czołgi lekkie stanowią potężną siłę przebojową i są skutecznym środkiem obrony przeciwpancernej dowódcy oddziału rozpoznawczego lub podjazdu.

Do oddziału rozpoznawczego i podjazdów silniejszych przydziela się pluton czołgów lekkich wówczas, gdy oddział rozpoznawczy lub podjazd ma rozpoznać przez walkę.

49.
Rozpoznanie
w składzie
oddziału roz-
poznawczego
broni głów-
nych lub
oddziału
pancernego.

Pluton czołgów lekkich, wchodzący w skład oddziału rozpoznawczego, posuwa się skokami, przy czym miejsce posuwania się zależy od zadania, zamiaru dowódcy oddziału rozpoznawczego i terenu.

W większości wypadków najkorzystniejsze jest posuwanie się plutonu czołgów lekkich przy siłach głównych oddziału rozpoznawczego.

Możliwe jest też użycie plutonu czołgów lekkich w terenie otwartym do ubezpieczenia czołowego O. R. Pluton czołgów lekkich posuwa się wówczas skokami w odległości do 3 km przed własnym oddziałem rozpoznawczym.

Rozczłonkowanie plutonu czołgów lekkich i sposób działania — jak w § 39.

Pluton czołgów lekkich, przydzielony do oddziału rozpoznawczego lub podjazdu, może otrzymać samodzielne zadanie, polegające na:

- czasowym uchwyceniu ważnego punktu terenowego; w tym celu może być wysłany samodzielnie na odległość około 10 km przed oddziałem rozpoznawczym piechoty, a 15 km przed oddziałem rozpoznawczym kawalerii. Zadanie to wykonuje pluton czołgów lekkich w ten sposób, że posuwa się do nakazanego punktu w terenie marszem ubezpieczonym (rozcłonkowanie i sposób działania jak w § 39).

Po osiągnięciu nakazanego punktu rozpoznaje (obserwuje) pojedynczymi czołgami kierunki, z których przypuszczalnie przeciwnik może zagrozić. Rozpoznanie to powinno się odbywać na krótkich odległościach (1—1½ km). W wypadku stwierdzenia na którymś kierunku posuwania się nieprzyjaciela, dowódca plutonu uderza na niego lub urządza zasadzkę i w ten sposób wykonuje zadanie.

W wypadku, gdy pluton czołgów lekkich wchodzi w skład mieszanego oddziału pancernego, stanowi jego trzon. Przed nawiązaniem styczności z nieprzyjacielem maszeruje w składzie jego sił głównych:

Po nawiązaniu styczności z nieprzyjacielem, z chwilą wprowadzenia sił głównych, pluton czołgów lekkich wspiera swym uderzeniem natarcie czołgów rozpoznawczych lub oddziału rozpoznawczego (jeśli oddział mieszany wchodzi w jego skład), tam gdzie dowódca widzi swój główny wysiłek;

- po walce oderwanie się plutonu czołgów rozpoznawczych lub całości oddziału rozpoznawczego od nieprzyjaciela odbywa się pod osłoną plutonu czołgów lekkich (lub w wypadku, gdy oddział mieszany wchodzi w skład oddziału rozpoznawczego, pod osłoną plutonu czołgów lekkich i pozostałej broni pancernej).

Pluton czołgów lekkich prowadzi rozpoznanie samodzielne na korzyść jednostek czołgów lub jednostek pancerno-motorowych tylko wówczas, gdy dowódca całości nie dysponuje czołgami rozpoznawczymi (samochodami pancernymi). Samodzielne rozpoznanie plutonu czołgów lekkich w tym wypadku jest rozpoznaniem kierunku; zaś jego nie powinien przekraczać 15 km.

Samodzielne rozpoznanie kierunku posuwania się oddziału pancernego przeciwnika pluton czołgów lekkich przeprowadza w ten sposób, że posuwa się marszem ubezpieczonym w kierunku, skąd zagraża broń pancerna przeciwnika, rozpoznając w niewielkiej odległości na boki.

Należy dążyć do kolejnego chwywania górujących punktów w terenie, skąd można prowadzić obserwację. W wypadku zauważenia broni pancernej przeciwnika pozostać z nią w styczności wzrokowej, odchodząc skokami. Gdy zachodzi możliwość zniszczenia oddziału rozpoznawczego broni pancernej przeciwnika, należy go zwalczać ogniem z zasadzki.

Bezpośrednio po nawiązaniu styczności z bronią pancerną przeciwnika oraz po stwierdzeniu kie-

50.

Rozpoznanie
samodzielne.

runku jej posuwania się przesłać meldunek dowódcy oddziału rozpoznawczego (podjazdu).

Działanie plutonu czołgów lekkich — jak w § 39.

f) Bój spotkaniowy.

51. Zasady ogólne.

W boju spotkaniowym działa pluton czołgów lekkich:

- w składzie broni głównych (batalion piechoty lub pułk kawalerii);
- w składzie kompanii (batalionu) czołgów;
- samodzielnie.

52. Działanie w boju spot- kaniowym w składzie broni głównych.

Pluton czołgów lekkich w składzie oddziałów broni głównych (batalion piechoty, pułk kawalerii) w boju spotkaniowym może być użyty:

- do wsparcia natarcia straży przedniej;
- do wsparcia natarcia sił głównych;
- do wykonania samodzielnego zadania na korzyść całości.

Najdogodniejszą chwilą do uderzenia czołgów lekkich jest okres, gdy nieprzyjaciel został już związany częścią sił żywych, kiedy została określona jego siła oraz rozpoznane jego ugrupowanie, a reszta sił własnych jest gotowa do działania rozstrzygającego.

Po ustaleniu kierunku uderzenia pluton czołgów lekkich przekracza czołowe oddziały własnej piechoty i stosując zazwyczaj szyk rozwinięty, naciera na stanowiska nieprzyjaciela.

Piechota musi natychmiast wykorzystać natarcie czołgów.

Dowódca plutonu czołgów lekkich może otrzymać zadanie przełamania lub obejścia jednego ze skrzydeł rozwiniętego nieprzyjaciela i uderzenia na jego bliskie odwody i artylerię. Dowódca plutonu czołgów lekkich powinien określić najdogodniejszy rejon, skąd ma uderzyć dla przełamania lub obejścia skrzydła nieprzyjaciela.

Rejon ten powinien być położony z boku, w kierunku marszu nieprzyjaciela, dla ułatwienia wykonania bocznego uderzenia.

Szerokość manewru oskrzydłającego plutonu czołgów lekkich musi być tak obliczona, żeby w czasie manewru ten był zgodny z natarciem wspieranym.

Po przełamaniu skrzydła lub wykonaniu obejścia pluton czołgów lekkich powinien dążyć do uderzenia z boku na nadchodzącego do walki nieprzyjaciela, a w następnej kolejności na stanowiska artylerii.

Dowódca plutonu czołgów lekkich aż do chwili wejścia do boju powinien się znajdować przy dowódcy całości (w wypadku gdy pluton czołgów lekkich znajduje się przy siłach głównych). Powinien się stale troszczyć o posiadanie jak największej ilości pewnych i dokładnych wiadomości zarówno o nieprzyjacielu, jak o terenie.

Znając z jednej strony zamierzenia dowódcy całości, z drugiej zaś mając niezbędny zasób wiadomości o nieprzyjacielu i terenie, nie będzie w żadnym wypadku zaskoczony decyzją dowódcy całości; będzie miał możność przygotować sobie zawczasu przemyślany wniosek co do użycia czołgów, aby go móc przedstawić w konkretnej formie na żądanie dowódcy dysponującego czołgami.

Po otrzymaniu rozkazu dowódca plutonu zarządza zbiórkę załóg, wskazuje im przedmiot i kierunek natarcia.

Jedynie w wyjątkowych wypadkach, gdy każda chwila zwłoki może mieć decydujące znaczenie (np. w walce z kawalerią nieprzyjaciela (oddziałami zmotoryzowanymi) lub bezpośrednio w obliczu nieprzyjaciela), dowódca plutonu czołgów może zaniechać wspomnianej odprawy; wówczas ruchem własnego czołga wskazuje kierunek natarcia.

Po wykonaniu zadania dowódca plutonu powinien dążyć do jak najszybszego nawiązania łączności z dowódcą całości.

W boju spotkaniowym zadanie, jakie otrzyma dowódca plutonu czołgów lekkich, będzie dotyczyło jedynie początkowego okresu natarcia. Dalszy sposób działania powinien wynikać z inicjatywy dowódcy czołgów lekkich, opartej na znajomości położenia i ogólnych zamiarów dowódcy całości.

53.
Działanie
w boju spot-
kaniowym
w składzie
kompanii
(batalionu
czołgów).

Działanie plutonu czołgów lekkich jako plutonu straży przedniej jednostki czołgów, omówiono w § 39.

Udział plutonu w natarciu w boju spotkaniowym w składzie kompanii (batalionu) czołgów — określa § 54.

54.
Działanie
samodzielne
w boju spot-
kaniowym.

Samodzielne działania plutonu czołgów lekkich w boju spotkaniowym mają na celu uderzenie na nadciągającą kolumnę nieprzyjaciela i rozbicie jej.

Samodzielne uderzenie na maszerującą kolumnę nieprzyjaciela musi być poprzedzone rozpoznaniem, dla stwierdzenia jej siły i składu. Uderzenie wykonuje się przez zaskoczenie, przy czym kierunek

uderzenia powinien być prostopadły do marszu kolumny i prowadzić na siły główne nieprzyjaciela. W takich działaniach korzystny jest przydział czołgów rozpoznawczych do współdziałania z plutonem czołgów lekkich. Czołgom rozpoznawczym przypadną wówczas w udziale zadania rozpoznania; pluton czołgów lekkich będzie stanowił siłę uderzeniową. Sposób wykonania zasadzki i uderzenia plutonu czołgów lekkich omówiono w § 23 i 29.

g) Natarcie na pozycję umocnioną.

W natarciu na pozycję umocnioną pluton czołgów lekkich nie występuje samodzielnie, lecz tylko w składzie kompanii (batalionu) czołgów lekkich, bądź w grupie bezpośredniego wsparcia piechoty, bądź w grupie ogólnego działania. (Przydział czołgów jako grupy bezpośredniego wsparcia piechoty: na batalion piechoty zasadniczo najmniej jedna kompania czołgów lekkich).

Zasady użycia czołgów lekkich w natarciu na pozycję umocnioną omówiono w § 23, 57, 107 i 117.

Dowódca plutonu zasadniczo powinien brać osobiste udział w rozpoznaniu terenu, przeprowadzanym przez dowódcę kompanii czołgów.

Z chwilą otrzymania rozkazu do natarcia (szczegółowych wiadomości o ugrupowaniu własnym i nieprzyjaciela, o rozmieszczeniu środków ogniowych przeciwnika, miejsca podstawy wyjściowej oraz czasu jej zajęcia), dowódca plutonu udaje się wraz z dowódcami swych czołgów na podstawę wyjściową do natarcia.

55.**Zasady
ogólne.****56.****Czynność
dowódcy
plutonu
czołgów
lekkih przed
natarciem.**

Tam zaznajamia ich ogólnie z zadaniem oddziału wspieranego własnego oraz ogólnym położeniem własnym i nieprzyjaciela.

Następnie wyznacza drogi dojścia do podstawy wyjściowej dla czołgów (wytacza je) i sposób rozmieszczenia czołgów na podstawie wyjściowej oraz wyznacza w terenie kierunki poruszania się poszczególnych czołgów, zwracając baczna uwagę na punkty przejścia czołgów przez własne rowy strzeleckie i przeszkody z drutu kolczastego.

W miarę możliwości wskazuje poszczególnym czołgom cele, które mają zwalczać (punkty, w których przypuszczalnie znajdują się środki ogniowe przeciwnika).

57.
Wykonanie
natarcia.

O godzinie wyruszenia natarcia czołgów, wyznaczonej rozkazem przełożonego, dowódca plutonu wyrusza pierwszy; za nim ruszają czołgi jego plutonu i w regulowanej przez niego szybkości przekraczają stanowiska własnej piechoty (jeśli podstawy wyjściowe czołgów leżały w tyle) i uderzają w nakazanym pasie i kierunku na stanowiska nieprzyjaciela.

Czołgi bezpośredniego wsparcia po przejściu drutów kolczastych npla muszą się upewnić, czy przerwy w drutach są wystarczające dla przejścia piechoty, w przeciwnym razie część czołgów wyznaczona z góry (pluton II linii) musi wykonać odpowiednie przejście dla własnej piechoty w przeszkodach z drutów kolczastych przed pozycją nieprzyjaciela.

Front natarcia plutonu wynosi 250—300 m, przeciętnie odstęp czołga od czołga 50—60 m.

Opory nieprzyjaciela w pasie swego działania zwalcza ogniem i masą swych czołgów. Cele, leżące

poza pasem działania, a przeszkadzające własnemu ruchowi lub ruchowi piechoty, zwalczą ogniem.

Utrzymuje łączność radiową i wzrokową z dowódcą kompanii oraz z sąsiednimi plutonami, działając w razie konieczności na korzyść któregoś z nich, o ile wykonanie jego zasadniczego zadania na to pozwala.

Po wdarciu się w przedni skraj pozycji nieprzyjaciela czołgi zwalczają środki ogniowe nieprzyjaciela aż do opanowania przedniego skraju jego pozycji obronnej przez własną piechotę, po czym dowódca plutonu postępuje zgodnie z rozkazem dowódcy kompanii, wydanym przed natarciem lub w wyjątkowych wypadkach przez radio po wykonaniu pierwszej fazy zadania.

Po walce dowódca plutonu prowadzi swój pluton na przewidziane miejsce zbiórki kompanii, gdzie stara się jak najszybciej doprowadzić pluton do zupełnej gotowości bojowej, meldując dowódcy kompanii o przebiegu działania i stanie swego plutonu.

h) Pościg.

Pluton czołgów lekkich może być użyty do pościgu dalekiego tylko w składzie oddziałów pościgowych; do pościgu bliskiego plutonu czołgów lekkich można użyć samodzielnie.

Jeżeli pluton czołgów lekkich brał udział w natarciu, które doprowadziło do wymuszonego odwrotu nieprzyjaciela, to jako czołowy składnik natarcia jest on przede wszystkim przeznaczony do wykonania pościgu bliskiego; zwłaszcza w warunkach boju spotkaniowego niezwłoczne i śmiałe przeprowadzenie pościgu prowadzi łatwo do zupeł-

58.
Zasady
ogólne.

59.
Pościg bliski.

nego zdezorganizowania nieprzyjaciela i zmuszenia go do bezładnego odwrotu.

Ze względu na trudność utrzymania łączności z czołgami w czasie boju, ich ruchliwość i utrudnioną obserwację (orientację) w terenie, kierunki i przedmioty pościgu bliskiego dla czołgów zasadniczo powinny być ogólnie uzgodnione z dowódcą natarcia oraz z oddziałami nacierającymi i artylerią jeszcze przed wyruszeniem natarcia, w braku jednak takiego uwzględnienia dowódcą plutonu czołgów lekkich powinien z własnej inicjatywy przejść do pościgu bliskiego, gdy położenie według jego oceny tego wymaga.

Współpraca lotnictwa towarzyszącego w pościgu bliskim na korzyść czołgów jest bardzo pożądana, gdyż lotnictwo da niezbędne wiadomości i ułatwi wyjście czołgów lekkich na odwody nieprzyjaciela.

Zadaniem czołgów lekkich będzie zwalczać siły żywe odchodzące z pola walki, uderzyć na odwody i artylerię nieprzyjaciela i uniemożliwić nieprzyjacielowi przejście do działań opóźniających.

Ugrupowanie plutonu czołgów lekkich — zależne od położenia i terenu.

60.
Pościg daleki
w składzie
oddziałów
pościgowych.

Pluton czołgów lekkich uczestniczy w pościgu dalekim w składzie broni głównych lub jednostek pancernych; zadaniem jego jest współdziałanie w przełamywanie oporów, stawianych przez straż tylne nieprzyjaciela. Po przełamaniu oporu należy pluton czołgów lekkich niezwłocznie rzucić na przód dla dopadnięcia wycofujących się żywych sił nieprzyjaciela i uderzenia na kolumny w celu rozproszenia go i zdezorganizowania jego odwrotu. Własne oddziały pościgowe powinny podążać za

plutonem czołgów lekkich, aby wykorzystać jego działanie.

i) Obrona stała.

Pluton czołgów lekkich bierze udział w obronie stałej w składzie kompanii czołgów lekkich lub samodzielnie.

Zasady i sposób działania czołgów lekkich w obronie omawiają § 131 — 136.

61.
Zasady
ogólne.

j) Opóźnianie.

W działaniach opóźniających pluton czołgów lekkich bierze udział:

- w składzie oddziałów opóźniających;
- samodzielnie.

62.
Zasady
ogólne.

Pluton czołgów lekkich, wchodzący w skład oddziałów opóźniających, wykonuje swe zadanie przez gwałtowne zwroty zaczepne przeciw nieprzyjacielowi rozwijającemu się do natarcia.

Uderzenie to, zależne od położenia i terenu, skrzydłowe lub czołowe, musi umożliwić własnym oddziałom opóźniającym swobodne oderwanie się od nieprzyjaciela i odejście na następną linię.

Aby zmylić przeciwnika, należy stosować na przemian (zależnie od położenia i terenu) bądź uderzenia jak wyżej, bądź zasadzki ogniowe, bądź połączenie obu sposobów walki.

Działania opóźniające poprzedzić rozpoznaniem terenu.

W wypadku uderzenia broni pancernej przeciwnika przeciwstawić się jej, zwalczając z zasadzki.

Dowódca plutonu czołgów lekkich powinien usiłować choćby z poświęceniem swych czołgów

63.
Opóźnianie
w składzie
oddziałów
opóźniających.

powstrzymać czołgi nieprzyjaciela, a tym samym umożliwić wykonanie zadania własnym oddziałom opóźniającym.

**64.
Opóźnianie
samodzielne.**

Opóźnianie samodzielne wykonuje pluton czołgów lekkich na niewielkich głębokościach (do 10 km) i tylko po osi.

Działanie to przeprowadza dowódca plutonu czołgów lekkich w postaci krótkich i gwałtownych zwrotów zaczepnych przeciw nieprzyjacielowi, posuwającemu się na jego kierunku opóźniania.

Dowódca plutonu powinien dążyć do uderzenia z zasadzki na kolumnę nieprzyjaciela w marszu, aby następnie odskoczyć na nakazany kierunek opóźniania i przeciwstawić się znów nieprzyjacielowi od czoła.

W razie zjawienia się broni pancernej nieprzyjaciela, należy wykonać zasadzki ogniowe, aby zmniejszyć tempo jej posuwania się i zniszczyć kolejno zjawiające się wozy pancerne przeciwnika.

Dla rozpoznania na boki wysyłać patrole w ważnych kierunkach na krótkie odległości.

k) Wycofanie i odwrót.

**65.
Zasady
ogólne.**

W wycofaniu i odwrócie pluton czołgów lekkich działa:

- w składzie kompanii czołgów lekkich;
- w składzie broni głównych.

**66.
Wycofanie
i odwrót
w składzie
kompanii czoł-
gów lekkich.**

Pluton czołgów lekkich, występujący w działaniach odwrotowych w składzie kompanii, może działać jako straż tylna kompanii.

Zadaniem jego wówczas jest krótkimi uderzeniami lub przez zasadzki ogniowe powstrzymać ruch przeciwnika.

Czołgi przeciwnika powinien zwalczać, o ile możliwości z zasadzki, niszcząc je celnym ogniem z miejsca lub uderzając na nie.

Pluton czołgów lekkich, występujący w działaniach odwrotowych w składzie oddziałów broni głównych, działa jak w § 63.

67.
Wycofanie
i odwrót
w składzie
broni
głównych.

KOMPANIA.

1. Zasady ogólne.

W skład kompanii czołgów wchodzi:

- poczet dowódcy kompanii,
- drużyna gospodarcza,
- 3 plutony czołgów po 5 czołgów, oraz w wypadku, gdy kompania występuje samodzielnie — organ zaopatrzenia i napraw, doraźnie przydzielony przez dowódcę batalionu czołgów.

68.
Charakterystyka ogólna.

Kompania może działać:

- samodzielnie (sama lub w składzie oddziałów broni głównych);
- w składzie batalionu czołgów.

Obowiązkiem dowódcy kompanii czołgów lekkich z chwilą otrzymania rozkazu do działań bojowych jest:

69.
Obowiązki
dowódcy
kompanii.

- zapoznanie się z otrzymanym zadaniem oraz jego wykonaniem z uwzględnieniem środków, terenu oraz wiadomości o położeniu własnym i nieprzyjaciela;

- wykonanie w miarę możliwości niezbędnego rozpoznania, tak przy pomocy środków własnych, jak i, w razie potrzeby, broni głównych;
- uzgodnienie z właściwymi dowódcami broni głównych sposobu wykonania zadania oraz łączności w wypadku wspierania broni głównych;
- zaznajomienie wszystkich podwładnych z zadaniem, zamiarem własnym i sposobem wykonania oraz przewidywanymi odchyleniami w czasie wykonywania zadania, dla zapewnienia mimo zmieniających się warunków bojowych ciągłości działania w myśl zamierzeń dowódcy;
- sprawdzenie, czy podkomendni zrozumieli swe zadanie;
- wydanie zarządzeń materiałowych, opartych na ścisłych obliczeniach i przewidywaniach.

Dowódca kompanii czołgów lekkich jest pod każdym względem odpowiedzialny za stan i gotowość bojową powierzonej mu kompanii.

Dowódca kompanii czołgów lekkich prowadzi w walce swoją kompanię osobiście, dowodząc przy pomocy radia, sygnałów chorągiewkami oraz przykładu osobistego; jedynie w wyjątkowych wypadkach użycia większości podległych plutonów do zadań odrębnych i w różnych kierunkach, może się on znajdować przy dowódcy, któremu został bezpośrednio podporządkowany.

70.

**Obowiązki
dowódcy
wydzielonego
patrolu
technicznego.**

Dowódca doraźnie wydzielonego patrolu technicznego jest odpowiedzialny przed dowódcą kompanii (plutonu) czołgów jako organ kierujący na prawą, ewakuacją sprzętu oraz zaopatrywaniem

technicznym kompanii (plutonu) czołgów, działającej samodzielnie poza batalionem czołgów.

Po powrocie do kompanii techniczno-gospodarczej dowódca wydzielonego patrolu technicznego składa szczegółowy meldunek ze swej działalności oraz zużycia materiałów lub części wymiennych.

Szyki luźne — zgodnie z Regulaminem broni pancерnej „Musztra“.

71.
Sposoby
zwalczania
przeciwnika.

Ruchy kompanii na polu walki składają się z:

- ruchów, doprowadzających kompanię do przedmiotu natarcia;
- uderzenia, którego celem jest zwalczenie ogniem i samą masą czołgów przedmiotu uderzenia;
- spłynięcia kompanii w nakazany rejon zbiórki (po wykonaniu uderzenia lub kolejnych uderzeń).

Kompania czołgów lekkich skierowana do określonego rejonu z określonym zadaniem nie wdaje się w walkę z przeciwnikiem, który jej bezpośrednio nie zagraża. W wypadku, gdy nieprzyjaciel zagraża jej bezpośrednio lub wykonaniu przez nią zadania, zwalcza go a po zwalczeniu wykonuje swe zadanie.

Jeśli kompania działa w składzie batalionu czołgów lekkich, musi zachować nakazane między kompaniami i plutonami odległości i odstępy, szybkość posuwania się oraz kierunek ruchu.

Zwalczanie celów, zagrażających bezpośrednio kompanii lub batalionowi, dowódca kompanii podejmuje z własnej inicjatywy, meldując o tym przez radio dowódcy batalionu.

Kompania czołgów lekkich w szyku rozwiniętym w jednej linii zajmuje w boju front szerokości do 900 m; samodzielnie występująca kompania jednak naciera zasadniczo w dwu liniach, a szerokość frontu kompanii nie przekracza wówczas 600 m.

Kompania czołgów lekkich ma możliwość wykonania manewru.

Manewr kompanii czołgów ma na celu:

- umożliwienie ześrodkowania ogniowego całej kompanii na żądanym celu;
- zabezpieczenie kompanii w jak najszerszym zakresie przed środkami ogniowymi przeciwnika, zwłaszcza działającymi z kierunku przedmiotu natarcia kompanii;
- umożliwienie uderzenia całą kompanią na cel nakazany lub wyszukany i obezwładniony ogniem.

Rodzaj manewru zależy od terenu, przedmiotu uderzenia kompanii i ogólnych warunków walki.

Powodzenie manewru zależy w głównej mierze od szybkości, z jaką jest przeprowadzony, oraz od skrupulatnego i ofiarnego wykonania przez poszczególnych wykonawców, tj. dowódców plutonów i dowódców czołgów, przy czym przejawianie inicjatywy przez dowódcę jest jednym z zasadniczych warunków powodzenia zadania.

Ześrodkowanie ogniowe, rozpoczęte z właściwej odległości, ułatwi wykonanie zadania, musi jednak być przeprowadzone w czasie ruchu i tylko w wyjątkowych wypadkach dopuszczalne są krótkie zatrzymania się poszczególnych plutonów.

Najczęściej stosowanym manewrem kompanii jest manewr „kleszcze”.

Manewr ten polega na czołowym wiązaniu przy jednoczesnym uderzeniu dwuskrzydłowym.

Np. zwalczanie baterii artylerii na stanowiskach ogniowych kompania czołgów może wykonywać najkorzystniej, stosując, o ile teren na to pozwala, manewr „kleszcze“.

Cechą charakterystyczną tego uderzenia jest skupienie ognia całej kompanii na przedmiocie natarcia, ze szczególnym uwzględnieniem dział skrzydłowych, jako wybitnie przeciwczołgowych, oraz wyjście własnych czołgów na skrzydła i tyły baterii będącej przedmiotem uderzenia.

Zwalczanie 2 baterii, oddalonych od siebie ponad 600 m, odbywa się zasadniczo kolejno; najpierw kompania całością swych sił zwalcza 1 baterię, następnie zwraca się całością swych sił przeciw baterii drugiej.

Zwalczanie czołgów przeciwnika odbywa się w sposób podobny, jak to omówiono w działaniu plutonu § 23 i § 183 — 184. Zasady tego manewru pozostają te same, ulega tylko zwiększeniu skala uderzenia.

Uderzenie na kolumnę marszową przeciwnika odbywa się tak jak uderzenie plutonu czołgów lekkich, przy czym skala uderzenia odpowiednio wzrasta.

W razie konieczności przerwania walki dowódca kompanii nakazuje swoim plutonom spłynięcie bądź do uprzednio nakazanego rejonu zbiórki, bądź do pośredniego, który wybiera doraźnie. Na rozkaz dowódcy kompanii pojedyncze plutony spływają jeden za drugim z pola walki, wykonując zwrot w kierunku, zależnym od rozkazu dowódcy kompanii. Ostatni z plutonów przykrywa odskok reszty kompanii.

2. UŻYCIE I DZIAŁANIE KOMPANII CZOŁGÓW LEKKICH.

a) Marsz podróży.

72.
Wysilek
marszowy.

Jak w § 24.

73.
Szybkość
marszu.

Szybkość marszu kompanii w km/godz.:

Oddział	D z i e Ń		N o c	
	droga bita	droga grun- towa i teren	droga bita	droga grun- towa i teren
Kompania czołgów lekkich „7 T. P.”	15—18	12	15*)	8*)

74.
Długość
kolumny
marszowej.

Długość kolumny marszowej niesamodzielnej kompanii czołgów lekkich wynosi:

- w miejscu — 210 m,
- w marszu — około 1000 m.

W miarę pogarszania się warunków drogowych i atmosferycznych (droga górzysta, serpentyny, kurz, śnieg) długość kolumny wzrasta wskutek koniecznego powiększenia odległości między czołgami do 100 m i więcej.

*) Ze światłem; bez światła szybkość spada w zależności od stanu drogi i stopnia ciemności — do 50k.

Czas osiągnięcia pogotowia marszowego wynosi:

75.
Czas
osiągnięcia
pogotowia
marszowego.

Oddział	Po wypoczynku i ukończeniu konserwacji	Po dziennym wysiłku marszowym	W warunkach zimowych	
			Po wypoczynku i ukończeniu konserwacji	Po dziennym wysiłku marszowym
Kompania czołgów lekkich	30 minut w dzień	3 godz. w dzień	1 godz. 15 minut w dzień	5 godz.
	45 minut w nocy	4 „ w nocy	1 godz. 45 minut w nocy	

Właściwy wybór drogi marszu i jej dokładne rozpoznanie jest podstawą sprawnego wykonania przemarszu. Marsz kompanii czołgów lekkich należy poprzedzić dokładnym rozpoznaniem drogi marszu. W rozpoznaniu tym należy zwrócić uwagę na: stan dróg i mostów, warunki terenowe (obrona przeciwlotnicza), przeszkody. Prócz tego dowódca kompanii czołgów powinien otrzymać do wykorzystania, jeśli możliwe, dane rozpoznania saperskiego i lotniczego.

76.
Rozpoznanie
dróg.

Dla rozpoznania drogi marszu dowódca kompanii wysłał **co najmniej na godzinę przed odmarszem kompanii** patrol pod dowództwem oficera z zadaniem rozpoznania stanu dróg i mostów (w razie potrzeby dokonania drobnych napraw), wskazania i wytyczenia drobnych objazdów lub niepewnych przepraw oraz wytyczenia drogi przez miejscowości i na ważnych skrzyżowaniach.

Patrol należy wyposażać w odpowiedni zespół ludzi i narzędzi, w odpowiednią ilość środków transportowych oraz motocykl łącznikowy lub stację radiową dla przekazania zebranych wiadomości dowódcy kompanii.

77.
Składanie
kolumny
marszowej.

Kolumna marszowa samodzielnej kompanii czołgów lekkich składa się z dwóch rzutów:

- a) rzutu bojowego, składającego się:
  - z pocztu dowódcy kompanii,
  - plutonów czołgów,
  - patroli reperacyjnych;
  - z plutonu techniczno-gospodarczego.
- b) rzutu taborowego, składającego się:
gospodarczą.

Rzutom bojowym dowodzi dowódca kompanii lub wyznaczony przez niego oficer.

Rzutom taborowym dowodzi dowódca plutonu technicznego lub wyznaczony starszy podoficer.

Jeśli warunki drogowe na to pozwalają, rzut taborowy kompanii w marszu podróжным posuwa się w zasadzie tą samą drogą, co rzut bojowy.

78.
Czynność
przed
marszem.

Przed wymarszem dowódca kompanii wyznacza miejsce i godzinę zbiórki rzutu bojowego i taborowego kompanii.

W razie konieczności przejścia kompanii przez punkt wyjścia, wyznaczony przez dowódcę wyższego, dowódca kompanii zarządza rozpoznanie drogi dojścia, oblicza czas potrzebny na domarsz i odpowiednio reguluje godzinę wymarszu kompanii.

Przed wyruszeniem kompanii dowódcy plutonów kontrolują stan sprzętu, stan materiałów pędnych, oporządzenia i stan zdrowotny załóg.

Dowódca kompanii wraz z oficerem technicznym przegląda kompanię i wydaje odpowiednie zarządzenia.

Tempo marszu kompanii powinno być równomierne.

Kompania wykonuje przemarsz w ten sposób, że co 2 godziny pracy sprzętu następują krótkie odpoczynki, trwające do 20 minut.

Każdy z rzutów prowadzi jego dowódca, regulując szybkość marszu. Dowódca kompanii ustala, czy dowódcy plutonów mają jechać w motocyklach, czy w czołgach.

Podczas marszu należy stale utrzymywać łączność między czołgami w plutonie i między plutonami w kompanii przez ciągłą wzajemną obserwację.

Łączność z rzutem taborowym należy utrzymywać przy pomocy gońca motocyklowego lub radio.

Patrole reperacyjne plutonów posuwają się za kompanią pod dowództwem oficera technicznego lub starszego z dowódców patroli.

W razie uszkodzenia czołga w plutonie postępuje się w myśl § 30.

W wypadku większego uszkodzenia patrol reperacyjny przekazuje uszkodzony czołg plutonowi technicznemu, a sam dołącza do kompanii.

Pluton techniczny dokonuje naprawy i oddaje naprawiony czołg kompanii na najbliższym postoju lub holuje go w swoim składzie.

Na każdorazowym postoju w czasie marszu kompanii dowódca plutonu technicznego lub dowódca

79.
Wykonanie
marszu.

80.
Zasady na-
prawy sprzętu
podczas
marszu.

wydzielonego patrolu technicznego zawiadania dowódcę kompanii czołgów o przebiegu prac przy uszkodzonych czołgach oraz o przypuszczalnym czasie dołączenia naprawianych czołgów.

81. Jak w § 31.
Odpoczynki.

82. Jak w § 32.
Marsz nocny.

b) Postój podróży.

83. Jak w § 33.
Zasady ogólne.
Prócz tego:

Plutony powinny być zakwaterowane o ile możliwości blisko siebie.

Pluton techniczny powinien mieć dogodne warunki pracy, a w tym celu najlepiej go kwatrować w fabrykach, warsztatach mechanicznych, pustych szopach itd.

84. Przeciętny skład oddziału kwaterunkowego kompanii:
Oddział kwaterunkowy.

jeden oficer oraz po jednym podoficerze na każdy pluton.

Oddział kwaterunkowy po przybyciu do miejsca przyszedłego kwatrowania kompanii przystępuje do swych czynności.

Oficer kwaterunkowy przygotowuje kwatery i wyznacza rejony zakwaterowania w porozumieniu z miejscowymi władzami.

Kwatery dzieli na poszczególne plutony i wvhiera miejsca na pomieszczenia sprzętu pancernego oraz

taborowego, materiałów pędnych, amunicji i warsztatów.

Po dokonaniu tych czynności oficer kwaterunkowy udaje się na spotkanie swego oddziału, gdzie melduje dowódcy kompanii sposób i warunki zakwaterowania, kwaterunkowi zaś czekają przed miejscowością na swoje plutony, które następnie prowadzą do miejsca zakwaterowania.

Jak w § 35.

85.

Kwaterowanie.

Jak w § 36.

86.

Służba wartownicza na postoju.

Jak w § 37.

87.

Rozkaz postoju.

c) Marsz ubezpieczony.

Kompania czołgów lekkich wykonuje marsz ubezpieczony:

88.

Zasady ogólne.

- w składzie kolumn broni głównych;
- w składzie batalionu czołgów;
- samodzielnie.

W marszu ubezpieczonym:

89.

Wykonanie marszu.

1) W składzie kolumny broni głównych, rozpoznanie kompanii w składzie: 1 podoficer + 1 goniec na motocyklu posuwa się pod osłoną szpicu broni głównej; rzut bojowy — w przerwie między strażą przednią a siłami głównymi (maszeruje jak w marszu podróznym), rzut taborowy — między siłami

głównymi, a taborami kolumny. Rzuty te wykonują przemarsz skokami. Dowódca kompanii znajduje się przy dowódcy jednostki, do której jest przydzielony, mając zapewnioną łączność z własnym oddziałem. Załoga zapasowa i obsługa plutonu technicznego stanowią zasadniczo bezpośrednią osłonę taborów w marszu i w chwilach zatrzymania się.

Naprawa uszkodzonych czołgów odbywa się podobnie jak w marszu podróжным. Czołgi, których uszkodzenie wymaga naprawy nie dłuższej jak 20-minut, naprawia się na miejscu. Czołgi z uszkodzeniami, wymagającymi dłuższej naprawy, patrol techniczny lub pluton techniczny holuje lub transportuje do miejsca najbliższego postoju, gdzie się je naprawia. Terminy i czas odpoczynków zależą od położenia. Należy je, o ile możliwości, stosować jak w marszu podróжным.

Dogodne warunki odpoczynków jednostek czołgów lekkich dają rejony, gdzie teren umożliwia ich użycie, zabezpiecza przed zaskoczeniem oraz umożliwia ukrycie przed obserwacją lotniczą.

W dzień kompania może wydzielić do straży przedniej pluton, który działa wówczas zgodnie z postanowieniami, zawartymi w § 52.

2) W składzie batalionu czołgów, kompania może maszerować w siłach głównych lub stanowić straż przednią batalionu. Wówczas wysyła przed siebie na odległość 2—3 km pluton szpicy z patrolami motocyklowym; pluton ten działa jak w § 38. Dowódca kompanii rozpoznaje na boki patrolami (pojedynczy czołg lub półpluton). Reszta kompanii posuwa się skokami. Napotkany opór łamie kompania uderzeniem czołowym lub manewrem.

3) Maszerując samodzielnie, kompania zazwyczaj grupuje się (od czoła): patrole szpicy ($1/2$ plutonu lub pojedyncze czołgi);

- szpica;
- dowódca kompanii w czołgu z patrolem motocyklowym — tuż za szpicą;
- reszta kompanii pod dowództwem jednego z dowódców plutonów — do 3 km za szpicą;
- półpluton, jako ubezpieczenie tylne (w odległości około 1 km za kompanią).

Rozpoznanie na boki (na ważnych kierunkach lub na górujące punkty w terenie) na odległość około 1 km przeprowadza się patrolami czołgowymi lub motocyklowymi, wysłanymi z kolumny. Przemarsz odbywa się skokami od zasłony do zasłony i od widnokregu do widnokregu. W marszu ubezpieczonym samodzielnie bierze udział jedynie niezbędna ilość wozów z rzutu taborowego, jak np. ciągnik patrolu reperacyjnego, wóz amunicyjny lub na materiały pędne.

Należyte zorganizowanie służby obserwacyjnej i alarmowej zabezpieczy dowódcę kompanii przed zaskoczeniem ze strony przeciwnika.

Broń pancerną przeciwnika, zależnie od zadania, zwalcza lub stara się wyminąć.

4) We wszystkich omówionych wypadkach postępowanie z czołgami uszkodzonymi odbywa się zgodnie z postanowieniami zawartymi w § 30, przy czym patrole reperacyjne wszystkich plutonów są skupione pod dowództwem oficera technicznego lub najstarszego podoficera i posuwają się na ogonie kompanii.

5) Terminy i czas odpoczynku zależą od położenia. Należy je o ile możliwości stosować jak w marszu podróжным.

90.
Obrona przeciwlotnicza
bierna.

Jak w § 41.

91.
Obrona przeciwlotnicza
czynna.

Obronę przeciwlotniczą czynną kompania czołgów lekkich stosuje tylko w tym wypadku, gdy czołgi mają wyposażenie przeciwlotnicze lub gdy do kompanii jest przydzielony specjalny oddział przeciwlotniczy.

92.
Obrona przeciwgazowa.

Jak w § 43.

93.
Marsz ubezpieczony
w nocy.

W marszu ubezpieczonym w nocy kompania czołgów lekkich maszeruje jako całość w kolumnie sił broni głównych.

d) Postój ubezpieczony.

94.
Zasady
ogólne.

Jak w § 44.

Prócz tego, dowódca kompanii czołgów musi w pewnych wypadkach dbać również o ubezpieczenie oddziałów własnymi środkami.

Jeśli w wyjątkowym wypadku czołgi przebywają na postoju, gdzie nie ma oddziałów piechoty lub kawalerii, wówczas dowódca kompanii prócz koniecznego rozpoznania rejonu postoju, wystawia warty zewnętrzne z załóg zapasowych dla strzeżenia wyjść z miejscowości. Warty te pełnią wtedy służbę placówek.

Wyjścia zagradza się przeszkodami.

Niezbędne jest patrolowanie najbliższej okolicy. Miejsce postoju należy rozpoznać za dnia, aby

można było przygotować ubezpieczenie (obronę) lub opuścić je sprawnie w nocy.

Z kompanii czołgów lekkich można wydzielić jeden lub dwa plutony na czas od świtu do zmierzchu do czat, gdzie stanowią przede wszystkim odwód przeciwpancerny; resztę kompanii czołgów zwykle zachowuje sobie dowódca dysponujący jako szybki odwód.

Postój kompanii czołgów na polu walki pozostaje w ścisłym związku z zadaniem bojowym oddziału.

Oddziały czołgów ubezpieczają się posturkami obserwacyjno-alarmowymi i pogotowiem części lub nawet całości oddziału.

Jak w § 46.

e) Rozpoznanie.

Kompania czołgów lekkich w rozpoznaniu może być użyta w składzie oddziału wydzielonego broni głównych lub w związku pancerno-motorowym, a tylko wyjątkowo — samodzielnie.

Do oddziału rozpoznawczego (wydzielonego) broni głównych w sile do batalionu piechoty (dywizjonu kawalerii) przydziela się zazwyczaj pluton czołgów lekkich.

Kompanię przydziela się do oddziału rozpoznawczego (wydzielonego) silniejszego.

Wówczas kompanii przypadną następujące zadania:

1) Wsparcie częścią swych sił (plutonem) działania straży przedniej (omówiono w działaniach

95.
Postój na
polu walki.

96.
Obrona prze-
ciwlotnicza.

97.
Zasady
ogólne.

98.
Działanie
w składzie
oddziału wy-
dzielonego.

plutonu czołgów lekkich); kompania posuwa się wówczas między strażą przednią a siłami głównymi oddziału rozpoznawczego.

2) Wsparcie uderzenia całości oddziału rozpoznawczego (wydzielonego) przez uderzenie czołowe lub manewr ze skrzydła lub połączenie obu tych uderzeń. Rodzaj manewru i jego głębokość zależą od położenia i terenu.

Bardziej wydajny jest zawsze kierunek wyprowadzający na skrzydło i tyły nieprzyjaciela, przeciwstawiającego się ruchowi naszego oddziału rozpoznawczego.

Dowódca kompanii powinien zawsze dążyć do dopadnięcia kolumny nieprzyjaciela zdążającego do walki.

3) Działanie samodzielne dla czasowego uchwycenia ważnego dla oddziału rozpoznawczego (wydzielonego) punktu w terenie (rejonu) może kompania prowadzić na odległość do 20 km. Dla wykonania tego zadania kompania czołgów lekkich przechodzi do określonego rejonu marszem ubezpieczonym.

Po osiągnięciu nakazanego rejonu dowódca kompanii pozostając z większością swych sił w tym rejonie wysyła na krótkie odległości (1—3 km) w kierunkach, skąd nieprzyjaciel może przypuszczaćalnie zagrozić, patrole w sile półplutonów lub nawet pojedyncze czołgi.

4) Zwalczanie broni pancernej przeciwnika:

po rozpoznaniu przeciwnika dowódca kompanii czołgów lekkich zwalcza ją w sposób omówiony §§ 183—184.

Kompania czołgów lekkich w składzie związku pancerno-motorowego może otrzymać zadanie samodzielnego czasowego uchwycenia ważnego rejonu. Działanie kompanii czołgów lekkich może sięgać w tym wypadku odległości do 30 km.

Kompania działa jak w § 98 pkt 3.

99.
Działanie
w składzie
związku
pancerno-
motorowego.

f) Bój spotkaniowy.

W boju spotkaniowym kompania czołgów lekkich działa:

- w składzie broni głównych lub w składzie związku pancerno-motorowego;
- w składzie batalionu czołgów;
- samodzielnie.

100.
Zasady
ogólne.

Kompania czołgów lekkich w składzie oddziałów broni głównych (wielkiej jednostki) może być użyta:

- do wsparcia natarcia straży przedniej lub sił głównych;
- do wykonania samodzielnych zadań na korzyść całości.

101.
Działanie
w składzie
broni
głównych.

Najdogodniejszą chwilą użycia czołgów jest okres walki, gdy położenie częściowo się wyjaśniło i dowódca powziął już plan swego działania.

W przewidywaniu boju spotkaniowego, dowódca kompanii czołgów lekkich stale dąży do posiadania na czas jak największej ilości pewnych i dokładnych wiadomości, na których ma oprzeć swoje przewidywania co do użycia czołgów.

Wiadomości te dotyczą:

- nieprzyjaciela,
- terenu (szczególnie przeszkód terenowych).

Uzyskuje je przez:

- wykorzystanie wyników rozpoznania naziemnego i lotniczego,
- własne rozpoznanie terenu.

Rozpoznanie to, pracujące przeważnie pod osłoną ubezpieczeń broni głównych, dowódca kompanii czołgów skierowuje na przewidywane zadaniem kierunki ruchu. Rozpoznaniem terenu powinny być objęte przede wszystkim przeszkody terenowe w rejonach przypuszczalnego działania czołgów lekkich.

102.
Wsparcie
natarcia
straży
przedniej.

Najdogodniejszą chwilą do uderzenia czołgów lekkich jest okres, gdy dowódca straży przedniej częścią sił już związał nieprzyjaciela i określił jego siłę oraz rozpoznał jego ugrupowanie, a pozostałe siły straży przedniej są gotowe do wykorzystania uderzenia kompanii czołgów lekkich.

Najwydatniejszym kierunkiem uderzenia kompanii czołgów jest kierunek ze skrzydła.

Po ustaleniu kierunku uderzenia dowódca kompanii czołgów lekkich grupuje kompanię w głąb i uderza bezpośrednio na skrzydło; uderzenie to musi mieć na celu wprowadzenie piechoty do stanowisk nieprzyjaciela. Następnie kompania opanowuje wyznaczone jej przedmioty terenowe.

Dowódca kompanii czołgów powinien być stale gotów do natychmiastowego uderzenia na nadchodzące kolumny nieprzyjaciela i jego broń pancerną.

103.
Wsparcie
natarcia sił
głównych.

Użycie czołgów lekkich nastąpi zwykle w chwili, gdy już walka straży przednich wyjaśni położenie sił głównych nieprzyjaciela i gdy dowódca całości poweźmie decyzję rozegrania walki. W tym wy-

padku dowódca kompanii czołgów lekkich otrzyma zadanie bezpośredniego wsparcia piechoty lub czołowego przełamania albo obejścia jednego ze skrzydeł rozwiniętego nieprzyjaciela i uderzenia na jego odwody i artylerię. Dowódca kompanii czołgów lekkich powinien określić teren najdogodniejszy do przełamania lub obejścia skrzydła nieprzyjaciela. Korzystne jest, żeby obszar ten był położony z boku głównego kierunku marszu nieprzyjaciela.

Szerokość manewru oskrzydłającego czołgów lekkich musi być tak obliczona, żeby w czasie manewr ten był zgodny z natarciem wspieranym.

Po przełamaniu skrzydła lub obejściu, kompania czołgów lekkich powinna dążyć do uderzenia z boku na nadchodzące do walki kolumny lub zgrupowania nieprzyjaciela, a w następnej kolejności do uderzenia na stanowiska artylerii.

Działania te kompania czołgów lekkich wykonuje całością swych sił.

Na podstawie otrzymanego zadania dowódca kompanii prowadzi swój oddział w szyku najbardziej dostosowanym do terenu i umożliwiającym szybkie rozwinięcie się do walki w każdym kierunku.

Po wykonaniu każdego uderzenia dowódca kompanii zbiera natychmiast swe plutony i podąża dalej po ustalonej osi działania. Odchylenia od obranego kierunku są zawsze dopuszczalne, a zależą od wykrycia różnych celów kolejnych uderzeń. Dowódca kompanii powinien dążyć do niszczenia sił nieprzyjaciela przede wszystkim na odcinku wysiłku głównego własnych oddziałów lub też na kierunku działania sił głównych nieprzyjaciela.

W takich działaniach korzystne jest wzmocnienie kompanii czołgów lekkich jednostką czołgów rozpoznawczych, przy czym czołgom rozpoznawczym przypadną zadania rozpoznania i ubezpieczenia, samo zaś uderzenie na wykryty cel wykonywać będzie kompania czołgów lekkich.

104.
Łączność
z lotnictwem
i artylerią.

W boju spotkaniowym dowódca kompanii czołgów powinien stale współpracować z dowódcą całości oraz zapewnić sobie stałą współpracę z lotnikiem i artylerią.

Przez wykorzystanie wyników rozpoznań lotniczych uzupełnia w okresie poprzedzającym bój spotkaniowy swoje wiadomości o terenie i nieprzyjacielu.

W okresie bezpośrednio poprzedzającym działanie lub podczas samego działania lotnik może udzielić dowódcy czołgów wiadomości o zgrupowaniach lub ruchach nieprzyjaciela (znaki umówione).

Przez lotnika również może dowódca całości przekazać rozkaz do dowódcy oddziału czołgów.

W boju spotkaniowym należy uzgodnić działanie czołgów z artylerią wspierającą natarcie.

Ustalenie sygnałów umożliwi artylerii przedłużenie (przerwanie) na czas ognia, zwalczanie broni przeciwpancernej itp.

105.
Czynność
dowódcy
kompanii
czołgów
lekkich.

Dowódca kompanii czołgów, znajdując się osobiście przy dowódcy całości, powinien tak zorganizować łączność ze swoim oddziałem, aby przekazanie mu rozkazu wymagało jak najmniejszej straty czasu (umówione sygnały, goniec bojowy na motocyklu itp.).

Z chwilą otrzymania rozkazu wejścia do boju dowódca kompanii czołgów powinien udać się do dowódcy, na korzyść którego będzie pracował, rozkazując jednocześnie swemu zastępcy doprowadzenie kompanii do obranego rejonu, a po przybyciu podległych mu dowódców zapoznać ich na podstawie wyjściowej z położeniem i zadaniem; powinien im wskazać przedmiot i kierunki natarcia plutonów, ustalić współdziałanie poszczególnych plutonów oraz sposób zachowania się po zdobyciu przedmiotu natarcia.

Jedynie w wyjątkowych wypadkach, gdy każda chwila zwłoki może mieć rozstrzygające znaczenie (np. w walce z bronią pancerną i kawalerią nieprzyjaciela lub bezpośrednio w obliczu nieprzyjaciela), dowódca oddziału czołgów może zaniechać tej odprawy; wówczas ruchem własnego czołga lub przez radio i przy pomocy sygnałów wskazuje kierunek natarcia.

W natarciu kompanią ugrupowaną w głąb, dowódca kompanii posuwa się zazwyczaj z czołgami II linii swej kompanii. Ma wtedy możliwość obserwacji działania czołgów I linii oraz wkroczenia w pożądanym kierunku czołgami II linii.

Po wykonaniu zadania dowódca oddziału czołgów powinien dążyć do jak najszybszego nawiązania łączności z dowódcą całości.

W walce spotkaniowej zadanie, które otrzyma dowódca kompanii czołgów lekkich, dotyczyć będzie jedynie początkowego okresu natarcia. Dalszy sposób działania będzie wynikał z jego inicjatywy, opartej na znajomości całości sił i ogólnych zamiarów dowódcy całości.

**106.
Działanie
w składzie
batalionu
czołgów.**

Kompania czołgów lekkich, wchodząca w skład batalionu czołgów, może:

- 1) stanowić jego straż przednią lub tylną;
- 2) brać udział w natarciu batalionu czołgów.

W wypadku 2 działa zgodnie z rozkazem bojowym dowódcy batalionu, który określi zadanie batalionu, położenie, swój zamiar, rejon rozwinięcia się batalionu, czas, w którym się zacznie działanie batalionu, szyk batalionu (niekiedy poszczególnych kompanii), odstępy między kompaniami, zadania poszczególnych kompanii i oddziału rozpoznawczego, kierunki działania poszczególnych kompanii i oddziału rozpoznawczego, szybkości posuwania się, rejony zbiórki batalionu (pośrednie i końcowe), oś łączności, oś zaopatrywania i napraw.

Dowódca kompanii przeprowadza, o ile to jest możliwe jeszcze przed rozpoczęciem swego działania, osobiście, a w miarę możliwości z dowódcami plutonów krótkie rozpoznanie terenu i ustala kierunki swego ruchu na polu walki (możliwe to wówczas, gdy punkt obserwacyjny daje dogodny wgląd w teren, zajęty przez przeciwnika).

Zwołuje na krótką odprawę dowódców plutonów, którym podaje krótki ustny rozkaz bojowy, zawierający:

- zadanie batalionu,
- zadanie kompanii,
- położenie,
- sposób wykonania zadania kompanii,
- szyk kompanii,

- linię w terenie, gdzie nastąpi rozwinięcie się w szyk bojowy,
- odstępów między plutonami i wewnątrz plutonów,
- kierunki poszczególnych plutonów (wyznaczenie plutonu kierunkowego),
- przewidywany manewr,
- rejon zbiorczy batalionu (pośrednie i końcowe),
- organizację łączności (m. p. dowódcy kompanii, łączność zewnętrzna i wewnętrzna),
- zarządzenia materiałowe.

W samym działaniu na polu walki dowódca kompanii, dowodząc swoją kompanią, wykonuje rozkazy i wypełnia zadania postawione przez dowódcę batalionu. W ramach tych przejawia jednak pełnię inicjatywy, zwłaszcza przy zwalczaniu nieprzyjaciela, zagrażającego bezpośrednio jego kompanii lub całemu batalionowi.

W wypadku konieczności czasowego zejścia z nakazanego kierunku dla zwalczania nieprzyjaciela, zagrażającego bezpośrednio lub też uniemożliwiającego wykonanie zadania, wykonuje to z własnej inicjatywy, meldując jednak o tym dowódcy batalionu.

Środki ogniowe i siły żywe nieprzyjaciela, położone dalej od osi posuwania się kompanii, zwalczą wyłącznie ogniem.

Wybór właściwego manewru do zwalczania każdego celu lub oporu, napotkanego w pasie natarcia kompanii, należy zasadniczo do kompetencji dowódcy kompanii.

W boju spotkaniowym dopadnięcie głównych sił przeciwnika i rozproszenie ich jest głównym celem działania batalionu czołgów i wchodzących w jego skład kompanij; poza tym zwalczanie artylerii oraz broni pancernej nieprzyjaciela wkraczającej na pole walki należy również do zadań kompanii (batalionu) czołgów lekkich.

Niezależnie od przybrania nakazanego ugrupowania kompanii (szyku) powinien dowódca kompanii wysłać przed siebie w kierunku swego posuwania się własne rozpoznanie (przeciętnie w sile jednego półplutonu czołgów) dla zapewnienia sobie swobody manewru. Odległość wysunięcia się tego rozpoznania przed kompanię jest zależna od warunków pola walki, waha się przeciętnie w granicach 1 kilometra.

Miejsce posuwania się dowódcy kompanii w szyku rozwiniętym — bądź przy plutonie kierunkowym, bądź środkowym między swoim rozpoznaniem a kompanią; przy ugrupowaniu w głąb — przy plutonie II linii.

Utrzymanie stałej łączności ze swoimi plutonami i dowódcą batalionu umożliwia należyte wykonanie zadań otrzymanych lub powstających w zmiennych warunkach walki.

Z chwilą przejścia kompanii w rejon zbiórki, patrol rozpoznawczy zostaje na przedpolu, a jego zadaniem wówczas jest obserwacja i ubezpieczenie.

Pracę swoją wykonuje bądź stojąc w miejscu (gdy jest zakrycie), bądź w ruchu w postaci krótkich i zmiennych co do kierunku wypadów.

Dalsze działanie kompanii następuje na rozkaz dowódcy batalionu lub z własnej inicjatywy dowódcy kompanii.

g) Natarcie na pozycję umocnioną.

W natarciu na pozycję umocnioną kompania czołgów lekkich uczestniczy w składzie batalionu czołgów lekkich lub w odosobnieniu przy czym:

- stanowi bezpośrednie wsparcie piechoty;
  - jest przeznaczona do ogólnego działania.
- Przydział czołgów w bezpośrednim wsparciu:
- kompania na batalion piechoty;
  - w ogólnym działaniu — co najmniej jedna kompania na dywizję piechoty.

W natarciu na pozycję umocnioną zadaniem kompanii czołgów lekkich bezpośredniego wsparcia jest:

- skrócenie czasu potrzebnego na przygotowanie ogniw natarcia;
- przyśpieszenie i ułatwienie piechocie przejścia przez obszar zapory głównej przed pozycją obronną nieprzyjaciela;
- wykonanie przejść dla piechoty w przeszkodach z drutu kolczastego przed pozycją nieprzyjaciela;
- wtargnięcie w głąb ugrupowania nieprzyjaciela dla obezwładniania i niszczenia środków ogniowych, które powstrzymują ruch piechoty, a nie mogą być zniszczone jej środkami lub ogniem artylerii bezpośredniego wsparcia;
- zwalczanie ogniowych środków przeciwpancernych nieprzyjaciela wspólnie z piechotą i artylerią;
- osłona piechoty przed przeciwnacierającymi czołgami nieprzyjaciela.

107.
Zasady
ogólne.

108.
Zadania
kompanii
czołgów
lekkih.

Czołgi bezpośredniego wsparcia, po opanowaniu przez własną piechotę przedniego skraju pozycji głównej nieprzyjaciela oraz po obezwładnieniu (zniszczeniu) najbliższych środków ogniowych, zasadniczo zbierają się za najbliższą zasłoną dla uporządkowania się i przygotowania do dalszego planowego działania na korzyść własnej piechoty.

W tym czasie w głębi pozycji obronnej nieprzyjaciela działać powinny czołgi ogólnego działania, jeśli dowódca dywizji piechoty ma taką grupę.

Zadaniem kompanii czołgów lekkich ogólnego działania jest:

- zdeorganizowanie systemu obserwacji i dowodzenie nieprzyjaciela;
  - uniemożliwienie nieprzyjacielowi wspierania swej pozycji zorganizowanym ogniem artylerii i ciężkich karabinów maszynowych jednostek odwodowych;
  - powstrzymanie odwodów i uniemożliwienie im przeprowadzenia walki o pozycję główną;
  - niszczenie gniazd oporu nieprzyjaciela wewnątrz pozycji obrony, powstrzymujących ruch własnej piechoty po włamaniu się do systemu obrony nieprzyjaciela;
  - zwalczanie głębiej ugrupowanych ogniowych środków przeciwpancernych nieprzyjaciela.
- Zadania te wykonują czołgi lekkie przez:**

- niszczenie sił żywych, zgrupowań ciężkich karabinów maszynowych i ogniowych środków przeciwpancernych, działających z głębi uszykowania obronnego nieprzyjaciela;
- obezwładnienie punktów obserwacyjnych artylerii i dowódcztw, leżących w obrębie pozycji głównej;

- niszczenie i obezwładnienie stanowisk artylerii bezpośredniego wsparcia;
- uderzenie na ugrupowania odwodów za pomocą głównej.

Podstawową zasadą, zapewniającą powodzenie działania czołgów lekkich, jest:

- wykonanie natarcia całością sił czołgów na jednym obranym odcinku, pozwalającym na wykorzystanie technicznych możliwości czołgów, jak szybkości, ognia oraz przekraczalności przeszkód;
- zapewnienie natarciu czołgów warunków jak największego zaskoczenia nieprzyjaciela;
- zapewnienie wsparcia czołgów przez artylerię i lotnictwo;
- natychmiastowe wykorzystanie powodzenia natarcia czołgów przez nacierającą piechotę.

W czasie natarcia utrzymanie łączności przez dowódcę kompanii czołgów lekkich z dowódcą, do którego został przydzielony, będzie często trudne.

Toteż dowódca kompanii czołgów musi być zorientowany w całości zadania, żeby mógł powziąć słuszną decyzję nawet w wypadku, gdyby w czasie natarcia nastąpiły zmiany położenia. Osobista styczność dcy czołgów z dowódcą dysponującym przed wydaniem rozkazu ułatwi znacznie późniejszą współpracę.

W rozkazie dowódcy dysponującego, dowódca kompanii czołgów otrzyma zazwyczaj następujące dane;

109.
Warunki
użycia
czołgów
lekkih.

110.
Współpraca do-
wódcy kompanii
czołgów lekkich
z dowódcą, do
którego został
przydzielony.

- zadanie czołgów lekkich oraz przedmioty, które mają być osiągnięte;
- pas działania lub kierunek uderzenia;
- wiadomości posiadane o ugrupowaniu nieprzyjaciela oraz o jego środkach przeciwpanc.;
- wiadomości o terenie;
- położenie oddziałów własnych i ich zadania;
- warunki współdziałania czołgów z innymi rodzajami broni;
- określenie podstawy wyjściowej i czasu wyruszenia do natarcia;
- sposób utrzymania łączności z dowódcą w czasie natarcia;
- dalsze przewidywania co do użycia kompanii po wykonaniu zadania;
- rejon zbiorów pośrednich oraz miejsce zbiórki końcowej (jeśli kompania wchodzi w skład batalionu czołgów lekkich).

111.
Czynności
dowódcy
kompanii czoł-
gów lekkich
po otrzyma-
niu zadania.

Na podstawie tego rozkazu dowódca kompanii czołgów przeprowadza osobiście:

- nawiązanie styczności z dowódcami natarć, na których odcinku będzie działał, i ustalenie warunków współdziałania;
- rozpoznanie terenu pod względem:
  - a) dojścia do podstawy wyjściowej;
  - b) możliwości przekroczenia obszaru zapory głównej pozycji nieprzyjaciela;
  - c) działania w głębi ugrupowania nieprzyjaciela;
  - d) rozmieszczenia środków ogniowych nieprzyjaciela.

W tym celu wykorzystuje wiadomości, posiadane przez oddziały piechoty, wiadomości dostarczone przez własne środki rozpoznawcze, wiadomości i fotografie lotnicze.

Po zebraniu tych danych ustala swój plan działania i przedstawia go przełożonemu do zatwierdzenia.

Dowódca kompanii czołgów lekkich zarządza przygotowanie kompanii do walki, a prócz tego:

- informuje podwładnych o otrzymanym zadaniu i o zebranych wiadomościach;
- przeprowadza z dowódcami plutonów, a w razie możliwości kolejno z dowódcami półplutonów i czołgów rozpoznanie terenu na odcinku działania;
- w terenie wydaje swój rozkaz bojowy;
- nakazuje dowódcom plutonów przeprowadzić dokładną obserwację terenu i ugrupowania nieprzyjaciela w kierunkach ich działania;
- przeprowadzić dokładne wyznaczenie podstaw wyjściowych dla plutonów oraz wytyczenie dróg dojścia;
- zapewnia zaopatrywanie i naprawę, podając plan zaopatrywania i napraw do wiadomości dowódcom plutonów.

112.
Czynności
przygotowawcze przed
natarciem.

Staranne obranie podstawy wyjściowej ułatwia w dużej mierze zaskoczenie nieprzyjaciela i stwarza dogodne warunki wyruszenia natarcia czołgów lekkich.

Ze względu na szybkość działania czołgów bliskość podstawy wyjściowej od stanowisk nieprzyjaciela nie jest czynnikiem najważniejszym. Bliska podstawa wyjściowa jest dogodna, gdyż skraca czas, potrzebny na przejście zapory głównej i wtargnięcie na pozycję nieprzyjaciela, należy jednak liczyć się z ogniem artylerii nieprzyjaciela, skierowanym na podstawę wyjściową czołgów.

113.
Podstawa
wyjściowa
i stanowiska
wyczekiwania.

Podstawa wyjściowa powinna zapewnić:

- umożliwienie skrytego przybrania szyku bojowego;
- zasłonę przed działaniem bezpośredniego ognia nieprzyjaciela;
- dokładną obserwację kierunków uderzenia i punktów kierunkowych (orientacyjnych) w terenie;
- uszykowanie kompanii na wprost przedmiotu swego działania.

Czas przebywania kompanii czołgów lekkich na podstawie wyjściowej powinien być jak najkrótszy, a ograniczony jest potrzebą:

- przybrania szyku bojowego;
- szczegółowego zorientowania się w terenie i przygotowania się do kierunku natarcia;
- nawiązania łączności wewnątrz kompanii.

Toteż dla uzyskania czynnika zaskoczenia i dla uniknięcia strat od ognia artylerii nieprzyjacielskiej kompania czołgów lekkich zajmuje podstawę wyjściową do natarcia na krótko przed wyruszeniem, pozostając do tego czasu na dobrze zamaskowanych stanowiskach wyczekiwania.

Pożądane jest, by dla stłumienia hałasu silników podejście i zajęcie podstawy wyjściowej, szczególnie w nocy, zbiegło się z czasem artyleryjskiego przygotowania natarcia; gdy to napotyka trudności, należy szukać innych środków zamaskowania pracy silników czołgowych, np. przy pomocy samolotów, bezustannej pracy innych motorów bez tłumików poza tym ciągłym ogniem karabinów maszynowych.

Czas wyruszenia czołgów do natarcia musi być zawsze ściśle obliczony i ustalony.

**114.
Wyruszenie
natarcia.**

Czas wyruszenia zależy od:

- odległości podstawy wyjściowej czołgów od skraju pozycji głównej nieprzyjaciela;
- przewidywanej szybkości marszu czołgów;
- odległości podstawy wyjściowej piechoty od pozycji nieprzyjacielskiej;
- zadań, jakie mają wykonać czołgi.

Najczęściej mogą zachodzić następujące przypadki:

- a) w wypadku, gdy w walce biorą udział czołgi bezpośredniego wsparcia, czołgi użyte do działania ogólnego mają obezwładnić punkty obserwacyjne i stanowiska artylerii oraz broni maszynowej, działającej z głębi ugrupowania obronnego nieprzyjaciela. W tym wypadku wyruszenie kompanii czołgów lekkich poprzedzać będzie wyruszenie piechoty z takim wyliczeniem, aby czołgi zaczęły obezwładniać punkty obserwacyjne nieprzyjaciela w chwili, gdy piechota zbliży się na odległości 500 — 600 m od skraju pozycji nieprzyjacielskiej.

Gdy nie ma czołgów bezpośredniego wsparcia, należy czołgi ogólnego działania rzucić na cele stwierdzone w czasie natarcia piechoty już po włamaniu się własnej piechoty na przedni skraj pozycji obronnej nieprzyjaciela, aby umożliwić piechocie łatwiejsze uporządkowanie sił i podjęcie dalszego natarcia lub pościgu, nawet pomimo chwilowego braku wsparcia ogniowego.

- b) Czołgi lekkie, użyte do bezpośredniego wsparcia, mają torować drogę piechocie i niszczyć źródła ogniowe nieprzyjaciela na przednim skraju pozycji głównej. W tym wypadku piechota przy własnym wsparciu zbliża się do pozycji nieprzyjaciela, a czołgi lekkie przekraczają nacierającą piechotę i zaczynają niszczyć źródła ogniowe nieprzyjaciela dopiero w tym czasie, gdy piechota jest w odległości 300 — 500 m, a więc może natychmiast działanie to wykorzystać.

W odpowiednich warunkach terenowych należy przygotować podstawy wyjściowe na skrzydle dla wykonania natarcia zbieżnego.

**115.
Bezpośrednie
wsparcie
natarcia.**

Gdy siły własnej artylerii i inne środki nie pozwalają na dostateczne wsparcie ogniem natarcia i wykonanie wyrw w drutach kolczastych, można użyć czołgów lekkich „7 T. P.” do bezpośredniego wsparcia piechoty. W tym wypadku dowódca kompanii czołgów lekkich podlega bezpośrednio dowódcy wykonującemu natarcie.

Celem działania czołgów będzie:

- zniszczenie środków ogniowych nieprzyjaciela, działających bezpośrednio w zaporze głównej;
- wykonanie przejść w drutach kolczastych dla czołowych rzutów natarcia;
- opanowanie przedmiotu natarcia piechoty;
- współdziałanie z piechotą w walce w głębi pozycji głównej nieprzyjaciela.

Zadania te wykonuje kompania czołgów lekkich w następujący sposób:

W natarciu na stanowiska obronne przeciwnika, czołgi lekkie wyprzedzają piechotę torując jej drogę. Wyjątkowy układ terenu może zmusić niekiedy do wysunięcia czołgów na dość znaczne odległości przed piechotę, dla zniszczenia zawczasu środków ogniowych nieprzyjaciela, mogących powstrzymać ruch piechoty, przy czym wskazane jest przybranie głębszego (w 2 liniach) ugrupowania czołgów, a wówczas druga linia czołgów tworzy osłonę ogniową pierwszej.

Czołgi powinny się wdrzeć gwałtownie i energicznie do systemu obrony nieprzyjaciela, mając na celu osiągnięcie i zniszczenie broni maszynowej przeciwnika nie tylko na przednim skraju, ale i w głębi stanowisk obronnych.

Dalsze działanie czołgów do chwili podejścia piechoty polega na poszukiwaniu i zwalczaniu pozostałych w terenie czynników oporu nieprzyjaciela, mogących utrudniać ruch własnej piechoty.

Gdy nacierająca piechota zrówna się z czołgami i opanuje teren, czołgi prowadzą dalej natarcie w głąb pozycji nieprzyjaciela, piechota zaś posuwa się za nimi.

Czołgi wspierają piechotę z bliska, zwalczając i niszcząc środki obronne nieprzyjaciela.

Użycie czołgów wymaga pozostawienia dużej samodzielności dowódcom plutonów czołgów. Muszą oni rozwinąć energiczną działalność dla doprowadzenia do stanowisk wyjściowych, uzgodnienia oraz zespolenia wysiłków piechoty i czołgów dla przewidzenia potrzeb przed walką, w czasie walki i po niej.

Podstawą wzajemnego współdziałania jest rozkaz dowódcy piechoty, dlatego też korzystne dla

przebiegu walki będzie powoływanie dowódcy oddziału czołgów do współpracy przy układaniu rozkazu, dotyczącego użycia czołgów.

Piechota powinna mieć wykorzystać chwilę osłabienia ognia przeciwnika, spowodowanego wdarciem się czołgów, do szybkiego ruchu naprzód, mając również na względzie dopomożenie czołgom przy przekraczaniu rowów strzeleckich i komunikacyjnych.

Z chwilą wdarcia się piechoty do systemu obronnego nieprzyjaciela, czołgi współdziałają przy oczyszczaniu terenu.

Jeżeli w terenie, przez który czołgi przeszły, pozostaną gniazda oporu nieprzyjaciela, uniemożliwiające posuwanie się piechoty, czołgi muszą zawrócić i zwalczyć opór, aby umożliwić piechocie całkowite opanowanie terenu. Jeśli czołgi są ugrupowane w dwóch liniach, czołgi drugiej linii zwalczają to, co pozostawiła nie zniszczone linia pierwsza.

Piechota powinna zwalczać środki obrony przeciwpancernej przeciwnika, przeznaczając do tego ciężkie karabiny maszynowe i broń towarzyszącą, działa i działka piechoty, z których część ostrzeliwuje podejrzane miejsca na kierunku posuwania się czołgów, część zaś zaczyna ogień z chwilą zjawienia się środków przeciwpancernych nieprzyjaciela.

Ze względu na możliwość działania broni przeciwpancernej nieprzyjaciela ze stanowisk flankujących a trudnych do rozpoznania od czoła, własna artyleria piechoty powinna również organizować obserwację i mieć zapewnione działanie ogniowe na odcinki sąsiadujące z odcinkiem, na który nacierają własne czołgi.

Łączność czołgów z piechotą w czasie walki polega na ustaleniu w rozkazie dowódcy całości pomocy, jakiej piechota żąda od czołgów w natarciu. Dotyczy to przede wszystkim dokładnego określenia celu natarcia, przewidzianych skoków i zatrzymań. Dla umożliwienia porozumienia się w czasie samego natarcia należy ustalać każdorazowo szereg znaków umówionych, np. kolorowe rakiety oraz barwne dymy, ognie bengalskie, znaki bronią ręczną i tarczami sygnalizacyjnymi piechoty, wystawianymi pionowo.

Bezpośrednie towarzyszenie natarciu piechoty powinno się ograniczać do opanowania pierwszego przedmiotu.

Po wykonaniu tego zadania kompania czołgów lekkich może:

- być wycofana z walki;
- rozpocząć samodzielne wykorzystanie w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, zaczynając właściwe dla niej zadanie (dalekiego wsparcia natarcia).

W obu wypadkach kompania czołgów lekkich przestaje podlegać dowódcy natarcia, któremu towarzyszyła, a zaczyna działać samodzielnie lub w składzie batalionu czołgów lekkich na korzyść całości, w ramach, jakie otrzymała od dowódcy całości.

Sprzęt kompanii czołgów lekkich pozwala na przekroczenie obszaru pozycji głównej nieprzyjaciela, pokonanie napotykaných przeszkód i przebiecie się na tyły jego pozycji obronnej.

Działanie to wykonuje kompania czołgów lekkich bądź w składzie batalionu czołgów lekkich (działa-

116.
Ogólne
działania.

nia batalionu czołgów lekkich są omówione oddzielnie), bądź samodzielnie.

Duża szybkość czołgów lekkich pozwala na uzgodnienie (zgranie) w czasie natarcia, uderzenia czołgów lekkich na tyłowe organa pozycji obronnej nieprzyjaciela z natarciem piechoty i towarzyszących jej czołgów na przedni skraj pozycji głównej.

Celem tego działania będzie **jednoczesne obezwładnienie** organów obronnych nieprzyjaciela na dużej głębokości i uniemożliwienie działania w sposób zorganizowany w zaporze głównej całą siłą posiadanych środków ogniowych lub też ostateczne zdezorganizowanie obrony nieprzyjaciela na całej głębokości już po wdarciu się własnej piechoty przynajmniej do przedniego skraju pozycji obronnej nieprzyjaciela.

W tym celu dowódca kompanii czołgów lekkich najczęściej otrzyma zadanie obezwładnienia w pasie głównego natarcia:

- punktów obserwacyjnych artylerii i dowództw;
- broni maszynowej, poważniejszych ośrodków oporu nieprzyjaciela;
- jednostek odwodowych działających z głębi ugrupowania (sił żywych lub czołgów nieprzyjaciela);
- artylerii nieprzyjacielskiej.

Wykonanie tych zadań powinno się zbiegać w czasie z chwilą, gdy piechota przekracza obszar zapory głównej (około 600 m od nieprzyjaciela) lub walczy na przednim skraju pozycji nieprzyjacielskiej.

Normalnie pas działania kompanii czołgów lekkich bywa szerszy od pasa jej natarcia, co daje możliwość zmiany kierunku w czasie uderzenia. Możliwym to będzie dopiero po przekroczeniu pozycji głównej nieprzyjaciela.

Wykonanie tych zadań przeprowadza kompania czołgów lekkich, ugrupowana w dwóch liniach. Obie linie uszykowane w głąb jedna za drugą wyruszają z podstawy wyjściowej, dążąc do jak najszybszego przekroczenia przedniego skraju pozycji obronnej nieprzyjaciela, pierwsza linia czołgów natychmiast zaczyna wykorzystywać dalej i kieruje się na rozpoznanie stanowisk artylerii nieprzyjacielskiej.

Kierunek uderzenia czołgów I linii powinien być tak obrany, aby czołgi nie musiały nacierać czołowo na stanowiska baterij.

Czołgi I linii działają całością swych sił kolejno na poszczególne stanowiska artylerii, starając się uderzać z boku lub nawet od tyłu. W tym czasie druga linia czołgów niszczy organizacje tyłowe pozycji głównej, uniemożliwiając współdziałanie ogniowe w zaporze głównej. Stanowiska te utrzymuje pod ogniem aż do czasu nadejścia piechoty lub czołgów bezpośrednio współdziałających z piechotą w natarciu.

W razie stwierdzenia grupowania się odwodów nieprzyjaciela do przeciwnatarcia, czołgi drugiej linii natychmiast samorzutnie wykonują uderzenie dla rozbicia żywych sił nieprzyjaciela, zajmujących podstawy wyjściowe. Czołgi obydwu linii powinny mieć wyznaczony rejon zbiórki po wykonaniu zadania. W rejonie zbiórki dowódca kompanii działa w razie potrzeby z własnej inicjatywy

aż do czasu nawiązania łączności z dowódcą dysponującym i otrzymania od niego dalszych rozkazów.

117.
Natarcie
z sąsiedniego
odcinka.

Często warunki terenowe na odcinku natarcia głównego nie sprzyjają użyciu czołgów lekkich; w tym wypadku dalekie wsparcie natarcia można zapewnić przez przełamanie się kompanii czołgów lekkich, działającej samodzielnie, lub też w składzie batalionu czołgów lekkich na sąsiednim odcinku pozycji, a po przełamaniu się przez uderzenie boczne lub nawet od tyłu pozycji na odcinek właściwy.

Działanie to może dać bardzo dobre wyniki i stworzyć czynnik zaskoczenia nieprzyjaciela, powinno być jednak szczegółowo uzgodnione w czasie z natarciem głównym i artylerią wspierającą.

118.
Rola
dowódcy kom-
panii czołgów
lekkich w na-
tarcu.

Dowodzenie całością kompanii czołgów lekkich w czasie natarcia powinno być oparte na dokładnym określeniu przed natarciem zadania każdego z wykonawców.

W czasie natarcia dowódca kompanii czołgów lekkich znajduje się przeważnie przy czołgach drugiej linii.

Do czasu rozdzielenia się plutonów czołgów pierwszej i drugiej linii dowodzi całością kompanii, a następnie nadzoruje walkę tam, gdzie jest skierowany główny wysiłek kompanii. W niektórych wypadkach może osobiście dorywczo kierować uderzeniem czołgów jednej z linii.

Po ukończeniu jednej fazy działania dowódca kompanii musi natychmiast zebrać i uporządko-

wać wszystkie posiadane siły, a następnie odpowiednio do położenia wykonywać dalszy ciąg zadania.

Działanie czołgów lekkich musi być szczegółowo uzgodnione z ogniem artylerii wspierającej natarcie.

Wyruszenie z podstawy wyjściowej oraz przejście czołgów przez zaporę główną i skraj czołowy pozycji nieprzyjaciela musi być osłonięte ogniem artylerii, która w tym czasie powinna obezwładniać środki przeciwpancerne nieprzyjaciela i oślepiać jego najbliższe punkty obserwacyjne.

Artyleria ogólnego działania w tym okresie może zwalczać stanowiska artylerii nieprzyjaciela.

Na odcinku natarcia czołgów wszystkie rozpoznane przed natarciem środki obrony przeciwpancernej czynnej (armatki, karabiny maszynowe, których nie zdoła obezwładnić piechota swoimi środkami, należy uprzednio zniszczyć lub obezwładnić ogniem artylerii.

Po przełamaniu się czołgów należy ogień artylerii przenieść na odcinki sąsiednie, nie objęte natarciem czołgów, lub na przedmioty położone w głębi ugrupowania nieprzyjaciela.

Współdziałanie saperów (pionierów) polega na:

- ułatwianiu czołgom marszów i przepraw;
- unieszkodliwieniu nieprzyjacielskich pól minowych i niszczeniu (usuwanu) specjalnych przeszkód przeciwczołgowych;
- wykonaniu przejść przez rowy własne oraz przeszkody terenowe (pola minowe) na przedpolu;
- przygotowanie podstaw wyjściowych dla czołgów;

119.

Współdziałanie z artylerią natarcia.

120.

Współdziałanie saperów (pionierów).

121.
Współdziałanie lotnictwa.

- współpracy przy maskowaniu sprzętu.
- Współdziałanie lotnictwa polega na:
  - rozpoznaniu ugrupowania nieprzyjaciela i terenu (przed natarciem);
  - wskazywaniu celów natarcia czołgów ogólnego działania;
  - przekazywaniu rozkazów przełożonego, dotyczących dalszego działania czołgów po wykonaniu nakazanego zadania;
  - zwalczaniu broni pancernej nieprzyjaciela na podstawach wyjściowych i miejscach zbiórek oraz kolumn czołgów w marszu.
  - wskazywaniu stwierdzonych w czasie natarcia środków przeciwpancernych npla oraz w miarę możliwości — zwalczeniu ich.

122.
Łączność w natarciu.

Łączność z dowódcą natarcia musi być zapewniona na podstawie wyjściowej i w czasie trwania natarcia.

Łączność wewnątrz kompanii powinna być zapewniona przez:

- wyraźne określenie kierunków natarcia poszczególnych plutonów;
- radio;
- stosowanie przyjętych znaków sygnałowych;
- wzajemną łączność wzrokową poszczególnych linii plutonów i czołgów oraz w wypadku bezpośredniego wspierania piechoty — łączność wzrokową pomiędzy piechotą a rzutem czołgów, działających na przednim skraju;
- ustalenie rejonów zbiórek po zakończeniu każdej fazy działania.

h) Pościg.

123.
Zasady ogólnie.

Kompania czołgów lekkich może być użyta do pościgu samodzielnie lub też w składzie oddziałów

pościgowych (batalion czołgów, oddziały broni głównych); wykonuje ona pościg czołowo lub równolegle.

Pościg równoległy wymijając ubezpieczenia nieprzyjaciela, a często i jego broń przeciwpancerną, i prowadząc na siły główne nieprzyjaciela, jest taktycznie wydajniejszy.

Jeżeli kompania czołgów lekkich brała udział w natarciu w składzie broni głównych, które doprowadziło do wymuszonego odwrotu nieprzyjaciela, wówczas ona, jako czołowy składnik natarcia, jest przeznaczona przede wszystkim do wykonania pościgu bliskiego; zwłaszcza w warunkach boju spotkaniowego niezwłoczne i śmiałe przeprowadzenie pościgu prowadzi łatwo do zupełnego zdeorganizowania nieprzyjaciela i zmuszenia go do bezładnego odwrotu.

Kierunki i przedmioty pościgu bliskiego powinny być zasadniczo uzgodnione z dowódcą natarcia oraz z oddziałami nacierającymi i artylerią jeszcze przed wyruszeniem natarcia, a jeśli to nie nastąpiło, dowódca kompanii czołgów lekkich powinien z własnej inicjatywy przejść do pościgu bliskiego, gdy położenie według jego oceny do tego dojrzało.

Współpraca lotnictwa towarzyszącego w pościgu bliskim na korzyść czołgów jest bardzo pożądaną, gdyż lotnictwo da niezbędne wiadomości i ułatwi wyjście kompanii czołgów lekkich na odwody nieprzyjaciela.

Zadaniem kompanii czołgów lekkich będzie zwalczanie sił żywych, odchodzących z pola walki, uderzanie na odwody i artylerię nieprzyjacielską oraz uniemożliwianie przejścia nieprzyjaciela do działań opóźniających i zorganizowania oporu.

124.

Pościg bliski.

Ugrupowanie kompanii czołgów lekkich w pościgu bliskim zależy od terenu i położenia, w zasadzie jednak w dwu liniach, przy czym w pierwszej linii dwa plutony.

**125.
Pościg
daleki.**

Celem pościgu dalekiego jest dopadnięcie i zniszczenie odchodzących sił głównych nieprzyjaciela. Oddziały osłaniające odwrót trzeba złamać lub wyminąć, aby wyjść na cofające się siły główne.

Kompania czołgów lekkich może wchodzić w skład oddziałów pościgowych lub też wykonywać pościg samodzielnie.

**126.
Pościg
czołowy.**

Kompania czołgów lekkich uczestniczy w pościgu czołowym w składzie oddziałów pościgowych; zadaniem jej jest współdziałanie w przełamywaniu oporów, stawianych przez strażę tylną nieprzyjaciela. Po przełamaniu oporu powinna ona być niezwłocznie rzucona naprzód, żeby dojść do wycofujących się głównych sił nieprzyjaciela i uderzyć na kolumny dla rozproszenia i zdeorganizowania przeciwnika. Własne oddziały pościgowe broni głównych powinny podążać za czołgami, aby wykorzystać ich działania.

**127.
Pościg
równoległy.**

Pościg równoległy pozwala złamać słabe ubezpieczenia boczne nieprzyjaciela lub wyminąć je i wyjść wprost na kolumny jego sił głównych.

Działając w składzie oddziałów broni głównych kompania czołgów wchodzi zwykle w skład kolumny pościgowej jako jej najszybszy składnik i może być użyta do odcięcia odwrotu nieprzyjacielowi.

W działaniach tych kompania czołgów, wspierając kolumnę pościgową, będzie zazwyczaj użyta do złamania oporu ubezpieczeń (straży bocznej) nieprzyjaciela, po czym samodzielnie wysuwa się na przód i dąży do uchwycenia ważnych punktów na jego tyłach.

Z chwilą wysunięcia się kompanii czołgów na przód należy jej zapewnić współpracę lotnictwa.

W ten sposób najłatwiej uzyskuje się łączność między kompanią a kolumną pościgową. Prócz tego zapewnia się rozpoznanie rejonów, do których kompania czołgów kolejno się zbliża.

Odległość, na jaką kompania może być wysunięta przed kolumnę pościgową, zależy od zadania, terenu i położenia, zawsze jednak musi być pewność, że kolumna pościgowa i kompania czołgów z nastaniem nocy znajdują się razem.

Z chwilą oderwania się kompanii czołgów od kolumny pościgowej i osiągnięcia nakazanego celu, dowódca kompanii czołgów powinien dążyć do ponownego nawiązania łączności z dowódcą kolumny pościgowej.

Radio i lotnik znajdują tutaj właściwe zastosowanie.

Po opanowaniu nakazanego rejonu dowódca kompanii czołgów bądź organizuje zasadzkę, z której będzie działał na wycofujące się siły nieprzyjaciela, bądź też podąża na spotkanie nieprzyjaciela, ażeby uderzyć na niego i spowodować dezorganizację w jego odwrocie.

W przewidywaniu walki z wycofującymi się siłami przeciwnika dowódca kompanii czołgów powinien wybrać najodpowiedniejszy obszar i sposób działania,

W działaniach tych korzystne jest przydzielenie do kompanii czołgów lekkich jednostki czołgów rozpoznawczych, które ułatwią działania czołgów lekkich przez wzięcie na siebie zadania rozpoznania i utrzymania łączności z kolumną pościgową. Ze względu na możliwość szybkiego wykorzystania powodzenia czołgów celowe jest przydzielenie do oddziałów pościgowych kawalerii lub kolarzy.

Kompania czołgów lekkich, działająca w składzie batalionu czołgów, otrzymuje podobne zadania jak w działaniu zgrupowań pościgowych złożonych z broni głównych. Dowódca kompanii czołgów lekkich otrzymuje od dowódcy batalionu czołgów lekkich zadanie bądź w ramach ścisłej współpracy z poszczególnymi kompaniami, bądź samodzielnie. W obu wypadkach w działaniach tych zadaniem zasadniczym jest rozbić siły głównych nieprzyjaciela i zwalczanie jego broni pancernej, gdyby on starał się nią osłonić odwrót własnych oddziałów.

Energia, rozmach, pełnia inicjatywy oraz rozumne zwalczanie celów głównych z pominięciem drobnych powinny cechować w tych działaniach wszystkie poczynania dowódców kompanii czołgów lekkich.

i) Obrona ruchowa.

128.
Zasady
ogólne.

Kompania czołgów uczestniczy w obronie ruchowej:

- w składzie odwodów dowódcy obrony;
- wykonuje samodzielnie uderzenia (na korzyść dowódcy obrony) lub wspiera zwrot zaczepny części sił.

Ze względu na szybkość ruchu i siłę ognia czołgi lekkie znajdują szerokie możliwości użycia w składzie oddziałów wykonujących obronę ruchową.

Głównym zadaniem kompanii czołgów lekkich jest współdziałanie z odwodami odcinka.

Czołgi mogą być wykorzystane przede wszystkim do zwalczania broni pancernej przeciwnika, następnie do wsparcia uderzenia odwodów, osłony zagrożonego skrzydła; wyjątkowo wreszcie mogą być użyte do rozpoznania.

Dowódca kompanii czołgów utrzymuje ścisłą łączność osobistą z dowódcą obrony i zależnie od przewidywań prowadzi rozpoznanie przypuszczalnych kierunków działań, wybiera podstawy wyjściowe i drogi dojścia do nich.

Wiadomości, zebrane z rozpoznania ze szczególnym uwzględnieniem przeszkód terenowych, podaje do wiadomości dowódców plutonów. Jeżeli tylko położenie i czas pozwalają, korzystne jest osobiste rozpoznanie przez dowódców plutonów przewidywanych dla nich kierunków działań.

Dane, uzyskane przez rozpoznanie, są czynnikami do decyzji użycia czołgów.

W obronie ruchowej czołgi dążą ciągle do działań przez zaskoczenie. Zachowanie więc tajemnicy kierunku uderzenia i przesunięć czołgów powinno być stałą troską dowódcy. Wykorzystanie zasłon terenowych, stosowanie zasadzek oraz stosowanie maskowania na szeroką skalę pozwala na ukrycie czołgów przed nieprzyjacielską obserwacją ziemną i powietrzną.

Działając z odwodem sił żywych czołgi służą wspólnie z nim do uderzenia. Im zasadniczo przypada rola wykorzystania na tyły związanego ogniem lub też pobitego przeciwnika.

129.
Działanie
w składzie
odwodów
dowódcy
obrony.

Mogą być również użyte do stworzenia dogodnych warunków wkroczenia własnych sił żywych, przez uchwycenie dla nich podstaw wyjściowych.

Działania te, zwłaszcza zwalczanie czołgów przeciwnika, wymagają ścisłej współpracy z artylerią i składnikami własnej obrony przeciwpancernej.

Należyte zorganizowanie tej współpracy przy zapewnieniu współpracy z lotnictwem umożliwi zwalczanie broni pancernej przeciwnika nawet znacznie silniejszej. Biorąc pod uwagę, że czołgi nieprzyjaciela będą ugrupowane w głąb, dowódca kompanii wybierze właściwy teren do wykonania zasadzek i kolejnego zwalczania poszczególnych rzutów czołgów nieprzyjaciela.

130.
Uderzenie
samodzielne
(na korzyść
dowódcy
obrony).

W przypadku, gdy własna obrona przeciwpancerna jest dostatecznie silna i zorganizowana należyte lub gdy czołgi przeciwnika nie uczestniczą w jego natarciu, wówczas kompania czołgów lekkich może otrzymać zadanie samodzielnego uderzenia na skrzydło i na tyły nacierającego przeciwnika.

Celem tego działania będą siły żywe przeciwnika i artyleria wspierająca jego natarcie.

Sposób przeprowadzenia uderzenia — jak w natarciu w boju spotkaniowym.

j) Obrona stała.

131.
Zasady
ogólne.

Kompania czołgów lekkich może uczestniczyć w obronie stałej:

- w składzie odwołu dowódcy obrony (zasadniczo dowódcy wielkiej jednostki, jako samodzielna kompania);
- w składzie batalionu czołgów.

Istotą działania kompanii czołgów lekkich w obronie stałej jest wyłącznie uderzenie (przeciwuderzenie).

Kompania czołgów lekkich, wchodząca w skład odwodu dowódcy obrony, może być użyta do:

- samodzielnego przeciwuderzenia na nieprzyjaciela, który się wdarł w głąb własnego ugrupowania, a mianowicie przeciw:
  - czołgom nieprzyjacielskim,
  - piechocie nieprzyjacielskiej,
  - czołgom, wspierającym piechotę nieprzyjaciela;

prócz tego do:

- bezpośredniego wsparcia własnej piechoty, wykonującej przeciwnatarcie,
- samodzielnego przeciwuderzenia na przedpolu własnej obrony.

Kompania czołgów lekkich w tych działaniach zostaje podporządkowana bezpośrednio dowódcy obrony lub dowódcy odwodu.

Zwalczanie czołgów przeciwnika musi się mieścić w ramach ogólnej organizacji obrony przeciwpancernej i ogni artylerii.

Dla wykonania swych zadań kompania czołgów lekkich powinna dysponować przynajmniej dwiema podstawami wyjściowymi.

Rozkaz o przejściu czołgów ze stanowiska wycozekiwania na podstawę wyjściową wydaje przełożony dowódcy kompanii.

Na podstawie wyjściowej kompania czołgów ustawia się w ugrupowaniu bojowym, dążąc do takiego ugrupowania w terenie, żeby móc już z podstawy wyjściowej rozpocząć ześrodkowanie ognio-
we na przedmiot swego uderzenia.

132.

Zasady uży-
cia i działania
kompanii czoł-
gów lekkich
wchodzącej
w skład od-
wodu dowód-
cy obrony.

Najkorzystniej jest uderzyć na czołgi nieprzyjaciela dopiero wówczas, gdy czołgi te zostały choć w części zdeorganizowane ogniem artylerii i środków obrony przeciwpancernej.

Przeciwuderzenie na piechotę nieprzyjaciela można wykonać jako wsparcie przeciwnatarcia odwodu lub jako uderzenie samodzielne. W wypadku wsparcia przeciwnatarcia obowiązują zasady omówione w rozdziale: „Natarcie na pozycję umocnioną“.

Samodzielne uderzenie powinno wyjść na skrzydło i tyły nacierającego przeciwnika.

Jeśli piechota nieprzyjaciela jest wsparta czołgami, czołgi powinny najpierw zwalczać czołgi nieprzyjacielskie, jako powstrzymujące przeciwnatarcie własnej piechoty, a dopiero po ich zwalczeniu współdziałać w przeciwnatarciu na piechotę.

133.
Współdziałanie
nie
z artylerią.

Współdziałanie artylerii z czołgami musi być szczegółowo uzgodnione nie tylko przez wspólnego dowódcę, lecz, o ile możliwości, również przez osobistą styczność dowódcy czołgów z dowódcą artylerii.

Artyleria, współdziałając z kompanią czołgów lekkich, przestania pociskami dymnymi wyjście własnych czołgów z ich podstaw wyjściowych, zwalcza czołgi nieprzyjacielskie na stwierdzonych zbiorach lub podstawach wyjściowych, odgradza jeden z rzutów, gdy drugi jest przedmiotem uderzenia czołgów, przesyłania odskok własnych czołgów, zwalcza stwierdzone środki przeciwpancerne nieprzyjaciela, toruje drogę czołgom w terenach niebezpiecznych dla czołgów, jak osiedla, zarośla, laski, przez obezwładnianie ukrytych tam sił żywych i środków przeciwpancernych nieprzyjaciela.

Plan współpracy artylerii z czołgami powinien określać: kiedy artyleria daje ogień, na jaki sygnał i na jakie rejony lub na jakie cele ten ogień jest wykonywany.

Współpraca czołgów polega na zwalczaniu i nie-dopuszczaniu czołgów nieprzyjacielskich do stanowisk własnej artylerii.

Poza pracą saperów (pionierów) w ramach ogólnej organizacji obrony przeciwpancernej, saperzy (pionierzy) przygotowują podstawy wyjściowe dla czołgów, a w razie potrzeby przejścia ze stanowisk wyczekiwania na podstawy wyjściowe.

Czynności dowódcy kompanii czołgów lekkich w obronie stałej dzielą się na: wstępne, w czasie walki i po walce.

1) Czynności wstępne:

— Z chwilą oddania kompanii czołgów lekkich do dyspozycji dowódcy obrony, po zapoznaniu się z ogólnym planem obrony i po rozpoznaniu osobistym terenu, dowódca kompanii przygotowuje konkretne propozycje: użycia kompanii czołgów lekkich, wyznaczenia stanowisk wyczekiwania, podstaw wyjściowych, zapewnienia współpracy artylerii, lotnictwa i saperów oraz rozbudowy niezbędnej sieci łączności dla kompanii czołgów, aby móc je w gotowej formie przedstawić na żądanie dowódcy dysponującego. Po ustaleniu przez dowódcę obrony sposobu użycia czołgów, dowódca kompanii przeprowadza z dowódcami plutonów rozpoznanie stanowisk wyczekiwania, podstaw wyjścio-

134.
Współpraca
z saperami
(pionierami).

135.
Czynności
dowódcy
kompanii
czołgów lek-
kich.

wych (głównych i zapasowych), dróg dojścia, kierunków przeciwnatarcia oraz rejonów zbiórek.

Na podstawie rozkazu dowódcy obrony wydaje własny krótki rozkaz bojowy.

Rozkaz ten zawiera:

- zadanie całości obrony;
- zadanie kompanii;
- położenie;
- podległość dowódcy kompanii (komu, czy dowódcy obrony, czy dowódcy odwodu);
- kierunki przeciwuderzeń czołgów;
- rejon y zbiórki;
- wsparcie artylerii;
- organizację obrony przeciwpancernej (gdzie są pola minowe i jak zaznaczono przejścia dla własnych czołgów);
- łączność;
- zarządzenia materiałowe.

2) Czynności w czasie walki.

Na rozkaz dowódcy obrony (lub dowódcy odwodu, jeśli kompania jemu podlega) nakazuje przejście ze stanowisk wyczekiwania na podstawę wyjściową. Gdy położenie dojrzało, uderza kompanią dowodząc osobiście.

Zależnie od położenia i przedmiotu uderzenia, wykonuje odpowiedni manewr.

Po wykonaniu zadania nakazuje przejście do rejonu zbiórki, skąd działa albo na zasadzie rozkazu dowódcy, albo z własnej inicjatywy.

Kompanię, znajdującą się w rejonach zbiórki, ubezpiecza pojedynczymi czołgami lub półplutonami (patrolami).

3) Czynności po walce.

Po skończonej walce (rozbić nieprzyjaciela, zakończyć pościgiem) powraca na pozycję wyczekiwania, gdzie nakazuje doprowadzenie sprzętu do porządku i odpoczynek załóg.

Przeciwuderzenie kompanii czołgów lekkich na przedpolu obrony, stosowane wyjątkowo, ma za zadanie zdeorganizować natarcie nieprzyjaciela w chwili jego wyruszenia.

Ze względu na to, że cała organizacja nieprzyjaciela jest nastawiona na natarcie, uderzenie takie, bardzo krótkie w czasie i osłonięte własną artylerią, może dać dobre wyniki.

Wymaga ono przygotowania oddzielnych podziałów wyjściowych na skraj pozycji obrony.

Działanie kompanii — podobne jak w każdym uderzeniu, przy czym czas trwania jego nie powinien przekraczać 20 minut.

k) Opóźnianie.

W działaniach opóźniających kompania czołgów lekkich uczestniczy:

- w składzie oddziałów opóźniających;
- samodzielnie.

Działania kompanii czołgów lekkich w opóźnianiu cechuje wybitna zaczepność.

Kompania czołgów lekkich, wchodząca w skład oddziałów opóźniających, wykonuje swe zadanie przez gwałtowne zwroty zaczepne przeciw nieprzyjacielowi rozwijającemu się do natarcia. Uderzenie to, zależnie od położenia i terenu, skrzydłowe lub czołowe, musi umożliwić własnym od-

136.
Przeciwuderzenie kompanii czołgów lekkich na przedpolu obrony.

137.
Zasady ogólne.

138.
Opóźnianie w składzie oddziałów opóźniających (broni głównych).

działom opóźniającym swobodne oderwanie się od nieprzyjaciela i odejście na następną linię opóźniania; celem tego uderzenia są główne siły oddziału pościgowego nieprzyjaciela.

Aby zmylić przeciwnika, należy stosować na przemian (zależnie od położenia i terenu) bądź uderzenia jak wyżej, bądź zasadzki ogniowe, bądź połączenie obu tych działań. Działania opóźniające należy poprzedzić rozpoznaniem.

W wypadku uderzenia broni pancernej przeciwnika — przeciwstawić się jej, zwalczając z zasadzki bądź uderzeniem.

Dowódca kompanii czołgów lekkich nawet z poświęceniem części sił kompanii powinien powstrzymać czołgi nieprzyjaciela, a tym samym umożliwić wykonanie zadania własnym oddziałom opóźniającym.

W działaniach opóźniających kompania czołgów lekkich może być również użyta do wsparcia zwrotu zaczepnego własnych oddziałów.

139.
Opóźnianie
samodzielne.

Opóźnianie samodzielne wykonuje kompania czołgów lekkich na głębokości do 30 km. Działanie to przeprowadza dowódca kompanii czołgów lekkich w postaci krótkich i gwałtownych zwrotów zaczepnych przeciw posuwającemu się w jego kierunku opóźniania nieprzyjacielowi.

Dowódca kompanii powinien dążyć do uderzenia z zasadzki na kolumnę nieprzyjaciela w marszu, aby następnie odskoczyć na nakazany kierunek opóźniania i znów przeciwstawić mu się od czoła.

W wypadku pojawienia się broni pancernej nieprzyjaciela wykonywać zasadzki ogniowe, by zmniejszyć tempo jej posuwania się.

Dla rozpoznania na boki wysłać w ważnych kierunkach na krótkie odległości pojedyncze czołgi lub półplutony (patrole).

Wycofanie i odwrót.

W czasie wycofywania się i w odwrocie kompania czołgów lekkich działa:

- w składzie broni głównych;
- w składzie batalionu czołgów.

Działania kompanii w takich walkach mają charakter również zaczepny (przeciwuderzenia i zasadzki).

Działanie jak w § 138.

**140.
Zasady
ogólne.**

**141.
Wycofanie
i odwrót
w składzie
broni
głównych.**

BATALION.

1. Zasady ogólne.

W skład batalionu czołgów lekkich wchodzi:

- dowódca z poczem i organami dowodzenia;
- 3 kompanie czołgów;
- kompania techniczno-gospodarcza.

Batalion jest jednostką taktyczną zupełnie samodzielną pod względem zaopatrzenia technicznego i gospodarczego.

Batalion może występować w walce:

- samodzielnie;
- w związku z innymi batalionami.

**142.
Skład i cha-
rakterystyka
ogólna.**

143.
Obowiązki
dowódcy
batalionu.

Dowódca batalionu czołgów lekkich jest całkowicie odpowiedzialny za stan i gotowość bojową powierzonego mu batalionu.

W walce dowódca batalionu dowodzi osobiście swoim batalionem.

Obowiązkiem dowódcy batalionu czołgów lekkich jest — przygotować jak najwcześniej konkretną propozycję użycia czołgów w danym położeniu, aby ją przedstawić na żądanie dowódcy wielkiej jednostki;

- na podstawie rozkazu dowódcy dysponującego czołgami uzgodnić z dowódcami współdziałającymi współpracę batalionu czołgów i ich oddziałów;
- ułożyć szczegółowy plan działania czołgów;
- wydać rozkazy bojowe podległym pododdziałom;
- wydać zarządzenia materiałowe.

144.
Zasady
dowodzenia
walki baonu
czołgów
lekkich.

W najczęściej stosowanym szyku bojowym batalion czołgów lekkich zajmuje front szerokości do 2000 m i sięga do głębokości 500 — 1000 m, zależnie od ugrupowania kompanii.

W czasie walki dowódca batalionu porusza się w czołgu i dowodzi swym batalionem osobiście.

Rozkazy wydaje przez radio, przy pomocy sygnałów świetlnych oraz przy pomocy krótkich rozkazów szczególnych, wysyłanych motocyklami, samochodami lub nawet czołgami.

Każde działanie powinien poprzedzać krótki rozkaz ustny (potwierdzony potem pisemnie), zawierający:

- zadanie i zamiar dowódcy wielkiej jednostki (tylko ustnie);
- zadania sąsiadów (tylko ustnie);

- zadania batalionu (tylko ustnie);
- położenie;
- wiadomości o terenie i rozmieszczeniu środków przeciwpancernych u przeciwnika;
- zamiar dowódcy batalionu;
- ugrupowanie batalionu;
- zadania poszczególnych pododdziałów batalionu;
- rejon rozwinięcia się batalionu w szlak bojowy;
- rejon zbiórki pośredniej i końcowej;
- łączność (oś ruchu dowódcy batalionu);
- zarządzenia materiałowe (oś zaopatrywania i napraw).

Prócz tego rozkazy dotyczące: obrony przeciwlotniczej, przeciwgazowej, przeciwpancernej i służby regulacji ruchu.

Wszystkie uderzenia batalionu należy przeprowadzać o ile możliwości jednocześnie całością sił batalionu, z pełnym wykorzystaniem jego możliwości ogniowej i manewrowej.

Działania swoje powinien batalion prowadzić z zasady w głębi ugrupowania przeciwnika przeciw jego siłom głównym i artylerii.

Działając w głębi ugrupowania nieprzyjaciela, batalion musi być stale gotów do jednoczesnego uderzenia na 2 — 3 przedmioty.

Rozpoznanie, prowadzone wszystkimi będącymi w dyspozycji środkami i w każdej fazie działania, jest podstawą powzięcia własnych decyzji przez dowódcę batalionu i należytego wykonania nałożonego na batalion zadania.

Jeśli tylko warunki walki pozwalają, dowódca batalionu wydziela grupę wiążącą (do 1 kompanii) i grupę uderzeniową z pozostałych kompanii.

Zadaniem grupy wiążącej jest wiązanie ogniem i manewrem przedmiotu (przedmioty) uderzenia od czoła i ułatwienie tym samym wyjścia grupy uderzeniowej na skrzydła i tyły przeciwnika.

Jeśli przedmiot uderzenia jest stosunkowo mały, celowe jest pozostawienie części grupy uderzeniowej (jednej kompanii) w swoim odwodzie. Kierunek posuwania się tego obwodu powinien wówczas jednocześnie zabezpieczyć główne siły batalionu z zagrożonego skrzydła; będzie on każdej chwili w gotowości pogłębić czy rozszerzyć działanie reszty grupy uderzeniowej.

Zwalczanie czołgów nieprzyjaciela odbywa się z zasady od czoła grupą wiążącą, grupą uderzeniową ze skrzydła, przy czym grupa uderzeniowa powinna być dostatecznie silna, aby uchwycić skrzydło ugrupowania czołgów nieprzyjaciela i wyjść na jego tyły.

Zwalczanie odwodów nieprzyjaciela, śpieszących do walki, odbywa się według sposobów podobnych jak dla kompanii czołgów lekkich.

Ugrupowanie batalionu i manewr zależą od warunków boju, przedmiotu uderzenia i terenu.

Powodzenie manewru zależy od należytej oceny nieprzyjaciela, powzięcia ze strony dowódcy właściwej decyzji, wydania w porę właściwego rozkazu, od konsekwentnego i skrupulatnego, a zarazem przepojonego pełnią inicjatywy i ofiarności wykonania zadania.

145.
Zasady ogólne.

2. Użycie i działanie batalionu czołgów lekkich.

a) Marsz podróżny.

146.
Wysłək
marszowy.

Jak w § 24.

Szybkość marszu baonu w km/godz.:

Oddział	D z i e ń		N o c	
	droga bita	droga grun- towa	droga bita	droga grun- towa
Batalion czołgów lekkich	12—15	10—12	12*)	8*)

147.
Szybkość
marszu.

Długość kolumny marszowej batalionu czołgów lekkich wynosi:

- w miejscu — 1300 m;
- w marszu około 5 km.

W miarę pogarszania się warunków drogowych i atmosferycznych (droga górzysta, serpentyny, kurz, śnieg) długość kolumny wzrasta wskutek koniecznego powiększenia odległości między czołgami do 100 m i więcej.

148.
Długość
kolumny
marszowej.

Czas osiągnięcia pogotowia marszowego wynosi:

149.
Czas osiągnięcia
pogotowia
marszowego.

Oddział	Po wypoczynku i ukończonej konserwacji	Po dziennym wysiłku marszowym	W warunkach zimowych	
			Po wypoczynku i ukończonej konserwacji	Po dziennym wysiłku marszowym
Batalion czołgów lekkich	1 godz. w dzień 1 godz. 30 min. w nocy	4 godz. w dzień 5 godz. w nocy	1.30 g. w dzień 2 g. w nocy	5 godz.

*) Ze światłem; bez światła szybkość spada w zależności od stanu drogi i stopnia ciemności — do 50%.

150.
Rozpoznanie
dróg.

Właściwy wybór drogi marszu i jej dokładne rozpoznanie jest podstawą sprawnego wykonania przemarszu. Marsz batalionu czołgów lekkich należy poprzedzić dokładnym rozpoznanie drogi marszu, używając do tego plutonu specjalnego. W skład tego zwiadu powinien wejść patrol pionierów i regulacji ruchu.

W rozpoznaniu tym należy zwrócić uwagę na: stan dróg i mostów, warunki terenowe (obrona przeciwnicza), przeszkody. Prócz tego dowódca batalionu czołgów powinien otrzymać do wykorzystania, o ile to możliwe, dane rozpoznania saperckiego i lotniczego.

Dowódca batalionu wysyła co najmniej na dwie godziny przed odmarszem batalionu rozpoznanie drogowe z zadaniem rozpoznania stanu dróg i mostów (w razie potrzeby — ich drobnych napraw), wskazania i wytyczenia objazdów lub niepewnych przepraw oraz wytyczenia drogi przez miejscowości i na ważnych skrzyżowaniach.

Rozpoznanie to należy wyposażać w odpowiedni zespół ludzi i narzędzi, w odpowiednią ilość środków transportowych oraz motocykl łącznikowy i stację radiową dla przekazania zebranych wiadomości do dowódcy baonu. Jeśli batalion posuwa się po 2 osiach, rozpoznanie drogi trzeba wysłać na obie osie.

Po przybyciu na miejsce postoju patrol drogowy mogą być użyte do pomocy oddziałów kwaterunkowych batalionu.

151.
Składanie
kolumny
marszowej.

Batalion z zasady posuwa się po jednej osi. Kolumna marszowa czołgów lekkich składa się z rzutu bojowego, w skład którego wchodzi wszystkie

kie oddziały dowodzenia i czołgi batalionu, oraz rzutu taborowego, który tworzy kompania techniczno-gospodarcza.

Rzutem bojowym dowodzi dowódca batalionu lub wyznaczony przez niego oficer.

Rzutem taborowym dowodzi dowódca kompanii techniczno-gospodarczej lub oficer, wyznaczony przez dowódcę batalionu (lub przez dowódcę kompanii techniczno-gospodarczej).

Rzut taborowy może się posuwać po innej osi, jeśli oś ta jest ubezpieczona przez inne rodzaje broni (ugrupowanie ogólne na froncie).

W samodzielnym marszu ubezpieczonym dowódca batalionu pozostawia rzut taborowy w bezpiecznym miejscu; w razie konieczności zabrania ze sobą rzutu taborowego ubezpiecza go własnymi środkami batalionu.

Jak w § 78.

152.

Czynności
wstępne.

Jak w § 79.

153.

Wykonanie
marszu.

Podobnie jak w § 80 — a prócz tego:

154.

Zasady na-
praw sprzętu
podczas
marszu.

w wypadku, gdy kompania techniczno-gospodarcza maszeruje po innej osi, dowódca kompanii techniczno-gospodarczej wydziela doraźnie zestawiony patrol techniczny z plutonu technicznego; wydzielony patrol techniczny posuwa się za kolumną czołgów pod dowództwem dowódcy plutonu technicznego lub starszego podoficera-majstra,

155. Jak w § 31.
Odpoczynki.

156. Jak w § 32.
Marszwnocy.

b) Postój podróżny.

157. Podobnie jak w § 83.
Zasady ogólne.

158. Jak w § 84, a prócz tego dowódca batalionu wyznacza oficera kwaterunkowego batalionu, którym często będzie oficer żywnościowy lub oficer techniczny.
Oddziały kwaterunkowe.

159. Jak w § 35.
Kwaterowanie.

160. Batalion wystawia wartę główną oraz warty wewnętrzne.
Służba wartownicza na postoju.
Rozkaz alarmu wydaje dowódca batalionu.

W razie nagłego pojawienia się nieprzyjaciela warta oraz organa służbowe obowiązane są do wszczęcia alarmu i przeciwstawienia się nieprzyjacielowi.

W razie alarmu należy przede wszystkim uruchomić silniki czołgów i samochodów.

161. Podobnie jak w § 37.
Rozkaz postoju.

c) Marsz ubezpieczony.

162. Batalion czołgów lekkich wykonuje marsz ubezpieczony:
Zasady ogólne.

- w kolumnie wielkiej jednostki lub w związku pancerno-motorowym;
- samodzielnie,

Jeśli wielka jednostka maszeruje po 2 osiach, a między nimi znajduje się dogodna droga, batalion czołgów posuwa się po tej drodze.

Jeśli brak takiej równoległej drogi, batalion maszeruje w całości przy jednej z kolumn lub też zostaje częściami przydzielony do obydwu kolumn wielkiej jednostki.

W wypadku, gdy cała wielka jednostka posuwa się po 1 osi (brak innych dróg), batalion maszeruje w składzie kolumny wielkiej jednostki w ten sposób, że część jego czołgów posuwa się w luce między strażą przednią a siłami głównymi, reszta zaś batalionu na ogonie sił głównych.

Rzut taborowy batalionu posuwa się w taborze wielkiej jednostki w osobnej kolumnie, wydzielając patrol techniczny do kolumny czołgów; gdy batalion maszeruje w 2 kolumnach, należy obydwu kolumnom zapewnić naprawę, zaopatrzenie i ewakuację.

W marszu ubezpieczonym samodzielny batalion czołgów lekkich przybiera ugrupowanie liczące od czoła:

1) rozpoznanie po osi (pluton czołgów z motocyklami i patrolem pionierów; w wypadku, gdy w skład batalionu wchodzi czołgi rozpoznawcze — jednostka czołgów rozpoznawczych); oddział rozpoznawczy batalionu czołgów lekkich może być wysłany na odległość do 15 km;

2) straż przednia w sile do 1 kompanii czołgów lekkich;

3) siły główne (3 — 6 km za strażą przednią);

163.
Marsz w kolumnie wielkiej jednostki.

164.
Marsz samodzielny.

4) wydzielone składniki zaopatrzenia technicznego i napraw;

5) osłona wydzielonego składnika zaopatrzenia i napraw (do plutonu czołgów lekkich).

Rzut taborowy posuwa się zasadniczo osobną jak najbezpieczniejszą drogą lub pozostaje w miejscu ubezpieczonym przez inne rodzaje broni, a dołącza do batalionu na osobny rozkaz.

Ubezpieczenia boczne — ze straży przedniej i sił głównych w odległości około 3 km (w sile półplutonów).

Dowódca batalionu — przy straży przedniej.

165.

Obrona
przeciwlotnicza.

Podobnie jak w § 90 — 91.

166.

Obrona
przeciwgazowa.

Podobnie jak w § 43.

167.

Marsz ubez-
pieczony
w nocy.

W marszu ubezpieczonym w nocy batalion marszeruje w kolumnie między siłami głównymi a strażą tylną (w kolumnie wielkiej jednostki).

Samodzielny marsz ubezpieczony może się odbywać w tych warunkach wyłącznie za przestoną własnych oddziałów. Przeciw zagrożeniu ze strony oddziałów przeciwnika batalion ubezpiecza się jak w marszu dziennym, przy czym odległości poszczególnych członów ubezpieczonych ulegają zmniejszeniu.

d) Postój ubezpieczony.

168.
Zasady
ogólne.

W pobliżu nieprzyjaciela oddział czołgów rozmieszcza się dopiero po ubezpieczeniu rejonu postoju, które w stosunku do batalionu czołgów z za-

sady zapewniają inne rodzaje broni. W wypadku postoju ubezpieczonego samodzielnego, batalion ubezpiecza się przez rozpoznanie, ugrupowanie, ubezpieczenie bezpośrednie rejonu postoju (składające się z załóg zapasowych) oraz dozorowanie poszczególnych kierunków przez patrole motocyklowe.

Na czas od świtu do zmierzchu można wydzielić część czołgów (1 pluton—kompanię) do wzmocnienia oddziałów ubezpieczających postój broni głównych; czołgi stanowią przede wszystkim odwód przeciwpancerny.

Postój batalionu czołgów lekkich na polu walki pozostaje w ścisłym związku z zadaniem bojowym batalionu. Batalion czołgów lekkich ubezpiecza się posterunkami obserwacyjno-alarmowymi i pogotowiem części lub całości oddziału oraz odpowiednim ugrupowaniem.

e) Bój spotkaniowy.

W boju spotkaniowym batalion czołgów lekkich działa:

- w składzie wielkiej jednostki lub w związku pancerno-motorowym;
- samodzielnie.

Batalion czołgów lekkich może otrzymywać następujące zadania:

- wsparcie natarcia sił głównych;
- wykonanie samodzielnych zadań na korzyść całości.

W działaniach tych z zasady stosuje się uderzenia skrzydłowe.

169.
Postój na
polu walki.

170.
Zasady
ogólne.

171.
Działanie ba-
talionu czoł-
gów lekkich
w boju spot-
kaniowym.

Przedmioty działania batalionu mieszczą się w głębi ugrupowania nieprzyjaciela, a stanowią je: siły główne, odwody i artyleria przeciwnika.

Dowódca batalionu zbiera na ostatniej przesłonie terenowej swoich dowódców pododdziałów i wydaje im rozkaz ustny, potwierdzony później pisemnie, oraz zapoznaje ich z terenem i rozmieszczeniem środków przeciwpancernych i umocnieniu przeciwnika.

Treść rozkazu:

- zadanie wielkiej jednostki i zamiar jej dowódcy (jeśli działa w składzie wielkiej jednostki);
- położenie ogólne;
- zadanie batalionu;
- swój zamiar;
- rejon rozwinięcia się batalionu;
- czas, w którym się zacznie działanie batalionu;
- szyk batalionu (w razie potrzeby poszczególnych kompanij);
- odstępy (odległości) między kompaniami;
- szybkość posuwania się;
- zadania poszczególnych kompanii i oddziału rozpoznawczego;
- kierunki działania poszczególnych kompanij;
- rejony zbiórki (pośrednie i końcowe);
- oś łączności;
- oś dowódcy batalionu;
- oś zaopatrywania i napraw oraz pomocy sanitarnej.
- oś zaopatrzenia i napraw.

Na polu walki dowódca batalionu uzgadnia działanie poszczególnych pododdziałów, znajdując się przy tym, który ma do wykonania zadanie główne.

W miarę zmieniających się warunków pola walki wykonuje manewr batalionu i wyznacza w rejonach zbiórki poszczególnym kompaniom nowe kierunki działania.

Utrzymuje stałą łączność z dowódcą wielkiej jednostki (jeśli wchodzi w jej skład) i stara się działaniem swoim przede wszystkim ułatwić jej warunki prowadzenia boju.

W wypadku zjawienia się broni pancernej nieprzyjaciela, zwalczanie jej batalion czołgów bierze na siebie.

Należyta współpraca z lotnictwem ułatwi dowódcy batalionu wyszukiwanie celów i właściwe wykonanie zadania.

Gdy batalion czołgów lekkich znajdzie się w końcowym rejonie zbiórki, dalsze jego działanie następuje na rozkaz dowódcy wielkiej jednostki lub z inicjatywy dowódcy batalionu.

Jeśli nieprzyjaciel przechodzi do odwrotu, dowódca batalionu organizuje pościg i dąży do całkowitego zdeorganizowania przeciwnika.

f) Natarcie na pozycję umocnioną.

W natarciu na pozycję umocnioną batalion czołgów lekkich może być użyty:

- do bezpośredniego wsparcia nacierającej piechoty;
- do ogólnego działania na rzecz wielkiej jednostki lub jej części.

Zasady użycia i działania, omówione w rozdziale „Natarcie na pozycję umocnioną“, a dotyczące kompanii czołgów lekkich, obowiązują również batalion czołgów lekkich, przy czym szczebel współpracy jest odpowiednio wyższy.

Regulamin broni pancernej 9.

172.
Zasady
ogólne.

Szczegóły współdziałania czołgów z piechotą i artylerią z czołgami powinny być zasadniczo ustalone w terenie, po czym dopiero znajdują potwierdzenie w rozkazie pisemnym.

Dotyczy to zwłaszcza:

- podstaw wyjściowych;
- kierunków i przedmiotów natarcia czołgów;
- czasu i kierunku wkroczenia do walki czołgów;
- czasu i kierunku wkroczenia do walki czołgów ogólnego działania;
- miejsc i czasu przekraczania przez czołgi czołowych rzutów piechoty;
- celów, jakie powinna zwalczać artyleria oraz kolejności ich zwalczania;
- utrzymania łączności czołgów z piechotą i artylerią w czasie natarcia;
- rejonów, których artyleria nie może wogóle ostrzeliwać ze względu na manewr czołgów lub na ukształtowanie terenu;
- miejsc zbiorów czołgów po wykonaniu zadania.

Plan ogni artylerii powinien otrzymać w odpisie dowódca batalionu czołgów lekkich.

Licząc się z trudnościami wskazywania celów punktowych oraz przemijających, należy szczególną zwrócić uwagę na omówienie z dowódcą artylerii warunków zwalczania przez nią celów, ujawniających się już po rozpoczęciu natarcia czołgów.

W czasie natarcia należy wykorzystać następujące środki łączności artylerii czołgami:

- radio,
- sygnały umówione (rakiety, dymy, lecz tylko od czołgów do artylerii),

- pociski wskaźnikowe,
- lotnika,
- wysuniętych obserwatorów artylerii

Batalion czołgów wykonuje natarcie zasadniczo w dwu rzutach.

Jeśli batalion czołgów działa jako batalion bezpośredniego wsparcia, a kompanie zostały przydzielone do oddziałów nacierających, dowódca batalionu zostaje przy dowódcy natarcia. Jeśli batalion naciera jako batalion ogólnego działania, dowódca batalionu prowadzi natarcie osobiście.

Jeśli wielka jednostka otrzymała więcej batalionów czołgów (ponad jeden), wówczas tworzą one grupy: bezpośredniego wsparcia i ogólnego działania. Czołgi grupy bezpośredniego wsparcia przydzielane są do poszczególnych natarć i podlegają dowódcom natarć, a grupa czołgów ogólnego działania znajdzie się w bezpośredniej dyspozycji dowódcy wielkiej jednostki.

O ile w natarciu bierze udział lotnictwo bombowe, wówczas dokładne uregulowanie i zgranie uderzenia batalionu czołgów i lotnictwa co do czasu i miejsca, da najlepsze wyniki, potęgując działanie fizyczne i moralne tych broni na nieprzyjaciela.

Dowódca batalionu czołgów na podstawie rozkazu dowódcy w. j. ustala oś zaopatrywania i na praw oraz miejsce postoju kompanii techniczno-gospodarczej, przewidując jej przesunięcia zależnie od położenia bojowego.

g) Pościg.

W działaniach pościgowych batalion czołgów lekkich działa samodzielnie lub w składzie związku pancerno-motorowego. Działając samodzielnie ba-

173.
Zasady
ogólne.

talion czołgów może być wzmocniony oddziałami zmotoryzowanymi (oddziałami motocyklistów, kawalerią, piechotą zmotoryzowaną, artylerią zmotoryzowaną). Ze względu na siłę ogniową i szybkość, czołgi lekkie najlepiej wykonują swoje zadanie, prowadząc pościg równoległy.

Celem tego pościgu powinno być zniszczenie sił głównych przeciwnika. W wypadku zjawienia się nieprzyjacielskiej broni pancernej zwalczanie jej należy do obowiązków batalionu czołgów lekkich.

W działaniu tym dowódca batalionu nie powinien wdawać się w zwalczanie celów mniej ważnych, a dążyć przede wszystkim całością swoich sił do dopadnięcia celu głównego.

h) Obrona ruchowa.

**174.
Zasady
ogólne.**

W obronie ruchowej batalion czołgów lekkich może być użyty do działania zaczepnego oraz do zwalczania broni pancernej nieprzyjaciela

i) Obrona stała.

**175.
Zasady
ogólne.**

W obronie stałej batalionu czołgów lekkich można użyć do wsparcia działania odwodów dywizji (przeciwynatarcia, zwalczanie broni pancernej, która wtargnęła w głąb własnej pozycji obronnej) — jak § 131 i 132.

j) Działanie opóźniające.

**176.
Zasady
ogólne.**

W działaniach opóźniających, wykonywanych podobnie jak przez kompanię czołgów lekkich, batalion czołgów lekkich może opóźniać zasadniczo:

- broń pancerną nieprzyjaciela na 1 kierunku;
- siły żywe na 2 kierunkach.

k) Wycofanie i odwrót.

177.
Zasady
ogólne.

W działaniach odwrotowych batalion czołgów lekkich podlega w zasadzie rozdzieleniu.

Do wykonania zwrotów zaczepnych można użyć batalion w całości (działanie jak w natarciu).

W odwrocie samodzielnym batalion ubezpiecza się strażą tylną (w sile około 1 kompanii), pod której osłoną odskakuje do rejonu zbiórki (położonego w tyle).

W działaniu tym batalion dąży do uzyskania swobody odwrotu przez gwałtowne zwroty zaczepne przeciw siłom żywym nieprzyjaciela (kolumnom pościgowym) oraz przez zwalczanie jego broni pancерnej z zasadzki lub manewrem.

Działania w szczególnych warunkach.

178.
Walki nocne
i podczas
mgły.

Ograniczona obserwacja, wielka trudność poruszania się w nocy poza drogami i szczególnie trudne warunki dowodzenia zasadniczo uniemożliwiają używanie czołgów w walce nocnej.

Noc daje ukrycie przed obserwacją lotniczą i powinna być wykorzystana do wykonania marszu oraz do przeprowadzenia działań (czynności) poprzedzających walkę.

Marsze i ubezpieczenia w nocy podają §§ 32 i 40.

Mgła stwarza warunki podobne do nocnych.

Użycie i działanie czołgów będzie zależało od gęstości mgły i warunków terenowych.

Działania we mgle ograniczą się do działań na bliskie odległości, przeważnie po drogach, przy ścisłym współdziałaniu oddziałów piechoty (kawalerii).

Z drugiej zaś strony mgła utrudnia nieprzyjacielowi obserwację, zmniejsza skuteczność przeciwpancernych środków ogniowych i sprzyja zaskoczeniu go.

Do działań w nocy i we mgle załogi czołgów muszą być szczególnie starannie zaprawione.

**179.
Walki leśne.**

Tereny zalesione, gęsto pokryte i poprzecinane, ułatwiają przeciwnikowi ukrycie celów i stwarzają dobre warunki do zaskoczenia i zniszczenia czołgów przez nieprzyjacielską broń (środki) przeciwpancerną.

Bardzo niekorzystne warunki obserwacji, a stąd powstające trudności orientacji, łączności i dowodzenia, trudne warunki poruszania się i rozwinięcia oddziału czołgów jak również ograniczone możliwości skutecznego użycia środków ogniowych w wysokim stopniu ograniczają działania czołgów w walkach leśnych, zmuszając je do trzymania się dróg, przesiek i polan.

Działania w lesie cechuje (podobnie jak we mgle) walka na bliskie odległości.

W działaniach leśnych czołgi muszą być ubezpieczone i osłonięte przez oddziały piechoty (kawalerii). W natarciu na większy las, skraj lasu musi być opanowany przez własną piechotę, zanim czołgi wejdą do lasu; posuwanie się przez las opanowany przez nieprzyjaciela, powinno się odbywać w ścisłej łączności z własną piechotą.

Po opanowaniu wyjść z lasu przez oddziały nim czołgi wejdą do lasu; posuwanie się przez las, i osłanianie porządkowanie się i przegrupowanie własnych oddziałów, stwarzając korzystne warunki do dalszego działania.

Przy zdobywaniu przeprawy (ciaśniny) należy czołgów użyć do obejścia i uderzenia na tyły nieprzyjacielskiej obrony, związanej od czoła przez własne siły żywe.

Jeżeli warunki terenowe i taktyczne nie pozwalają na takie użycie czołgów, można ich użyć do bezpośredniego wsparcia działań zaczepnych po opanowaniu przeprawy przez siły żywe, rzucając czołgi do wykorzystania.

W pościgu czołgom lekkim niejednokrotnie przypadnie zadanie uchwycenia i czasowego utrzymania przepraw i ciaśnin, leżących na drogach odwrotowych ściganego nieprzyjaciela.

W działaniach tych celowe jest zapewnienie czołgom lekkim współpracy czołgów rozpoznawczych, kolarzy, kawalerii lub oddziałów zmotoryzowanych.

W tym wypadku czołgi rozpoznawcze stanowią czynnik rozpoznania, siły żywe czynnik obrony na miejscu uchwyczonej przeprawy czy też ciaśniny, a czołgi lekkie czynnik uderzenia.

Czołgi pomagają siłom żywym w zajęciu miejscowości.

Przy natarciu na miejscowości czołgi wykonują uderzenia na skrzydła i tyły przeciwnika, zagrażając odcięciem dróg odwrotu, oraz uniemożliwiając doprowadzenie odwodów.

W natarciu na większe osiedla, zwłaszcza murywane, uderzenie czołgów bez piechoty nie rokuje powodzenia, narażając je na duże straty od ognia przeciwpancernego. Czołgi zasadniczo wchodzić do osiedla dopiero po opanowaniu skraju osiedla przez piechotę.

180.
Walki
o przeprawy
i ciaśniny

181.
Walki o
miejscowości
i bój uliczny.

Wewnątrz miejscowości czołgi działają najczęściej półplutonami, posuwając się bezpośrednio za pierwszym rzutem sił żywych, działając przeciw celom bliskim.

Podczas walki wewnątrz miejscowości czołgi zwalczają siły żywe i środki ogniowe przeciwnika, będąc same ubezpieczone siłami żywymi przed zaskoczeniem (zasadzką, nieprzyjacielską bronią przeciwpancerną itp.).

Pas działania dla czołgów należy wyznaczyć, o ile możliwości, w mniej zabudowanej części miejscowości (ogrody, parki, place), aby dać możliwość rozwinięcia się czołgom.

Zgrupowanie plutonu czołgów lekkich w jednej ulicy jest szkodliwe, gdyż ułatwia zwalczanie ich, wobec czego pluton normalnie otrzymuje dwie równoległe bliskie ulice jako kierunki ruchu półplutonów.

Celowe jest użycie czołgów lekkich jednocześnie na szeregu ulic równoległych z wykorzystaniem przecznicy dla nawiązania łączności między półplutonami. W ten sposób uzyskuje się pewną swobodę manewru ulicami, na których przeciwnik nie przygotował środków obrony.

W razie zaskoczenia czołgów ogniem nieprzyjacielskich środków przeciwpancernych chronią się one w przecznicach i bramach, starając się przez obejście innymi ulicami lub przez podwórza wyjść z boku lub z tyłu na stanowisko ogniowe przeciwnika.

Ze względu na niebezpieczeństwo zaskoczenia czołgów ogniem przeciwpancernym należy często zmieniać kierunki ruchu półplutonów lub pojedynczych czołgów, uniemożliwiając przeciwnikowi zor-

ganizowanie i przygotowanie środków przeciwpancernych na raz ustalonym kierunku ruchu czołgów.

Skuteczne wsparcie czołgów w walce ulicznej oprócz moździerzy i granatników daje również lotnictwo, które ma możliwość przez bombardowanie zniszczyć środki czynnej obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela.

Do poszczególnych półplutonów czołgów muszą być przydzielone oddziały piechoty (drużyna—pół pluton) dla towarzyszenia i ubezpieczania oraz patrole pionierów (saperów), z zadaniem torowania drogi, usuwania barykad, min i t. d.

W działaniach opóźniających oraz w walce z bronią pancerną nieprzyjaciela należy wykorzystać miejscowości do wykonania w nich zasadzek.

Niska temperatura (poniżej — 10°C) utrudnia w znacznym stopniu działanie czołgów, powodując przede wszystkim opóźnianie osiągnięcia gotowości bojowej oraz trudne warunki pracy dla załóg i sprzętu.

Pokrywa śnieżna grubości ponad 50 cm i głębokie zasypy śnieżne utrudniają lub nawet uniemożliwiają działanie czołgów lekkich w terenie.

Gołoledź, zwłaszcza na pochyłościach, również utrudnia działanie czołgów.

Przy istnieniu grubej pokrywy śnieżnej działania czołgów ograniczają się przeważnie do dróg; korzystne jest w takich warunkach współdziałanie z czołgami oddziałów narciarzy.

Należy pamiętać o odpowiednim maskowaniu sprzętu zależnie od pokrywy śnieżnej.

Natomiast mroźna bezśnieżna zima lub przy cienkiej pokrywie śnieżnej rozszerza możliwości

182.
Działanie
czołgów
lekkih
w zimie.

działania czołgów na takie obszary, które w ciągu lata są dla czołgów niedostępne lub trudno dostępne, jak np. bagna, łąki a nawet wody itp.

Walka z bronią pancerną.

**183.
Zasady
ogólne.**

Walkę z nieprzyjacielską bronią pancerną podejmują czołgi lekkie w wypadku, gdy położenie, teren oraz stosunek własnych sił do sił nieprzyjaciela stwarzają warunki powodzenia.

W żadnym jednak wypadku nie wolno dowódcy jednostki czołgów lekkich uchylić się od przyjęcia walki z bronią pancerną nieprzyjaciela, gdy ona zagraża bezpośrednio własnym siłom żywym i uniemożliwia wykonanie powierzonych im zadań.

**184.
Metody walki
czołgów
z wozami
pancernymi
nieprzyjaciela.**

W walce z nieprzyjacielską bronią pancerną należy dążyć, o ile możliwości, do działania z zasadzek, unikając, zwłaszcza w wypadku przewagi nieprzyjaciela, walki w otwartym terenie.

W wypadku własnej przewagi przyjęcie walki w otwartym terenie jest korzystne.

Podczas walki należy stosować ugrupowania szerokie, dążyć do oskrzydlenia nieprzyjaciela i odcięcia w razie dogodnych warunków terenowych przynajmniej części jego sił od dróg odwrotowych.

W walce tej manewr własny powinien być ściśle dostosowany do warunków terenowych, a nieraz jego pośrednim celem w tej walce będzie uchwycenie dogodnych rejonów do działań przeciw zjawiającej się broni pancernej nieprzyjaciela.

Uderzenie czołowe, jako mniej wydajne, powinno nastąpić tylko wówczas, gdy ma się stanowczą przewagę jakościową i ilościową i gdy brak czasu na wykonanie manewru.

W wypadku współdziałania z czołgami rozpoznawczymi, czołgi rozpoznawcze prowadzą w pierwszej fazie działania pracę rozpoznawczą, wpływając następnie za rzut czołgów lekkich.

W działaniach przeciw samochodom pancernym należy z zasady częścią sił przeciwstawić się czołowo, uderzając większością sił ze skrzydła i od tyłu dla przecięcia drogi wycofania się.

Walkę z pociągiem pancernym jednostki czołgów lekkich przeprowadzają w postaci walki ogniowej z zasadzki.

ROZDZIAŁ III.

ZAOPATRZENIE, NAPRAWY I EWAKUACJA.

185.
Zasady
ogólne.

Sprawność działania i stopień wydajności organów zaopatrywania, napraw i ewakuacji ma szczególnie wielkie znaczenie dla pracy bojowej jednostki czołgów.

Uzupełnianie braków w sprzęcie pancernym oraz wymiana lub naprawa uszkodzonego sprzętu należą do spraw bardzo skomplikowanych i wymagają dłuższego czasu.

Brak zasobów materiałowych miejscowych, jak np. materiałów pędnych, oraz bardzo ograniczone możliwości wykorzystania warsztatów samochodowych krajowych, przenoszą cały ciężar zaopatrywania specjalnego i napraw niemal wyłącznie na organa techniczno-gospodarcze jednostki czołgów.

Jednostka czołgów może liczyć w sprzyjających okolicznościach jedynie na wykorzystanie miejscowych zasobów żywności.

Stąd wypływa obowiązek dowódców i organów wykonawczych wszystkich stopni w jednostkach czołgów szczególnej dbałości o oszczędzanie materiałów pędnych i sprzętu, troskliwe i właściwe utrzymywanie i naprawy sprzętu pancernego i sa-

mochodowego, aby zachować stałą gotowość bojową jednostki czołgów.

Od dowódcy jednostki pancernej wymaga się dlatego nie tylko wiadomości technicznych, lecz również poświęcanie wiele czasu na wnikanie w sprawy zaopatrywania technicznego, napraw, utrzymania i ewakuacji sprzętu pancernego i samochodowego swego oddziału.

Organami zaopatrywania ogólnego i specjalnego, napraw i ewakuacji w batalionie czołgów lekkich są:

- dowódca kompanii techniczno-gospodarczej, prowadzący całą gospodarkę techniczną i ogólną batalionu;
- płatnik batalionu, prowadzący całą rachunkowość pieniężną batalionu;
- lekarz batalionu, sprawujący opiekę lekarską oraz organizujący ewakuację rannych, zagazowanych i chorych.

Kompania techniczno-gospodarcza składa się z dwu plutonów:

- plutonu technicznego (warsztatowego) (pod dowództwem oficera), którego zadaniem jest naprawa i ewakuacja sprzętu silnikowego;
- plutonu gospodarczego (transportowo-żywnościowego), którego zadaniem jest dowóz zaopatrzenia ogólnego oraz ewakuacja ogólna.

Kompania czołgów lekkich, wchodząca w skład batalionu czołgów, ma tylko drużynę gospodarczą. Środki napraw, ewakuacji i dodatkowe środki zaopatrzenia technicznego w razie czasowego wy-

186.
Organa
techniczno-
gospodarcze
w batalionie
czołgów
lekkih.

dzielenia kompanii — przydziela dowódca batalionu z kompanii techniczno-gospodarczej (wydzielone patrole techniczne).

Samodzielnie występująca kompania czołgów lekkich ma pluton techniczno-gospodarczy (drużyna techniczna, drużyna gospodarcza).

Każdy pluton czołgów lekkich ma swój patrol reperacyjny, który wykonuje doraźne naprawy sprzętu plutonu na polu walki.

Każdy pojazd mechaniczny (czołg, samochód itd.) ma swój zestaw narzędzi, części wymiennych i surowca, przy pomocy których załoga może usunąć drobne niedomagania lub uszkodzenia sprzętu.

Prócz tego każdy czołg jest zdolny wyholować z pola walki drugi czołg w razie uszkodzenia.

187.
Zaopatrywanie
w żywność.

Batalion czołgów zaopatruje się w żywność własnymi środkami przewozowymi wprost ze stacji zaopatrywania lub ośrodka zaopatrywania armii, wyznaczonego dla wielkiej jednostki, do której jest przydzielony.

Dowódca plutonu gospodarczego dysponuje w tym celu odpowiednim personelem i samochodami żywnościowymi.

Kompania czołgów pobiera żywność z plutonu gospodarczego batalionu, dysponując w tym celu samochodem przykuchennym i kuchnią polową.

Czasowo wydzielona kompania czołgów pobiera żywność zasadniczo swoimi środkami z taboru żywnościowego wielkiej jednostki lub ze stacji zaopatrywania (ośrodka zaopatrywania w żywność); używa do tego samochodu przykuchennego lub dodatkowo przydzielonych środków przewozowych z plutonu gospodarczego batalionu czołgów.

Samodzielna kompania czołgów pobiera żywność własnymi środkami przewozowymi wprost ze stacji zaopatrywania wielkiej jednostki, do której jest przydzielona; ma do tego celu drużynę gospodarczą.

Pluton otrzymuje żywność z kuchni kompanijnej.

Organa dowodzenia dowódcy batalionu (pluton łączności, przeciwlotniczy itd.) otrzymują żywność z kompanii techniczno-gospodarczej.

Tabor żywnościowy batalionu (w plutonie gospodarczym) przewozi oprócz żywności codziennej, również porcje rezerwowe.

W wyjątkowych wypadkach wykorzystanie miejscowych zasobów żywnościowych przeprowadzają dowódca plutonu gospodarczego i płatnik batalionu na rozkaz dowódcy batalionu czołgów.

Baon czołgów otrzymuje materiały pędne i smary z polowej rozlewni materiałów pędnych na podstawie codziennych meldunków o zużyciu materiałów pędnych.

Dowóz materiałów pędnych ze stacji zaopatrywania (polowej rozlewni materiałów pędnych) do miejsca postoju batalionu czołgów odbywa się środkami plutonu gospodarczego kompanii techniczno-gospodarczej. Do tego służą samochody-cysterny lub beczki na benzynę na samochodach i przyczepkach.

Kompanie czołgów pobierają materiały pędne i smary swoimi środkami (drużyna gospodarcza) z kompanii techniczno-gospodarczej lub też czołgi napełniają swoje zbiorniki bezpośrednio z cystern kompanii techniczno-gospodarczej.

188.
Zaopatrywanie
w materiały
pędne.

Czasowo wydzielona kompania czołgów bądź otrzymuje zapas materiałów pędnych na dodatkowych środkach przewozowych z kompanii techniczno-gospodarczej batalionu, bądź też pobiera bezpośrednio materiały pędne z polowej rozlewni materiałów pędnych, używając do tego drużyny gospodarczej, często zwiększonej.

Samodzielna kompania czołgów zaopatruje się w materiały pędne swoimi środkami przewozowymi (pluton techniczno-gospodarczy) wprost z polowej rozlewni materiałów pędnych.

Plutony czołgów napełniają zbiorniki z beczek w swojej kompanii lub wyjątkowo z cystern kompanii techniczno-gospodarczej.

Wszystkie oddziały specjalne (pluton łączności, pionierów itd.) zaopatrują się w materiały pędne zasadniczo wprost w kompanii techniczno-gospodarczej.

189.
Zaopatrywanie
w amunicję.

Zbyt ograniczona pojemność czołgów oraz trudność zaopatrywania ich w czasie walki wywołują konieczność oszczędzania amunicji, z drugiej strony zaopatrywanie jednostek czołgów w amunicję musi być zorganizowane bardzo dokładnie i zapewnione wszelkimi środkami tak dowódcy czołgów, jak też dowódcy dysponującego czołgami.

Podstawą do uzupełniania braków w amunicji są codzienne meldunki o zużyciu amunicji.

Amunicję małokalibrową i do armatek czołgowych podaje się w jednostkach ognia, a granaty ręczne i rakiety — w sztukach.

Batalion czołgów przewozi większość amunicji w czołgach, a resztę w taborze (kompania techniczno-gospodarcza) na samochodach amunicyjnych.

Batalion czołgów pobiera amunicję i środki do konserwacji broni własnymi środkami przewożonymi zasadniczo wprost ze stacji zaopatrywania w amunicję wielkiej jednostki. Amunicję dowożą wprost do kompanii czołgów samochody amunicyjne z kompanii techniczno-gospodarczej batalionu.

Wyjątkowo kompanie czołgów pobierają amunicję wprost do czołgów bezpośrednio z wozów amunicyjnych batalionu czołgów lub dowożą ją własnymi środkami (samochód ciężarowy).

Wydzielone kompanie czołgów mogą otrzymać dodatkowe samochody amunicyjne od dowódcy batalionu z kompanii techniczno-gospodarczej.

Samodzielne kompanie czołgów pobierają amunicję swoimi środkami (pluton techniczno-gospodarczy) wprost ze stacji zaopatrywania w amunicję wielkiej jednostki.

Czołgi w plutonach uzupełniają amunicję z samochodów amunicyjnych kompanii lub batalionu, a w wypadkach wyjątkowych w czasie walki, gdy dowóz amunicji jest utrudniony, mogą otrzymać niewielkie ilości amunicji z punktów zaopatrywania w amunicję tych jednostek broni głównych, z którymi współdziałają.

Inne oddziały, wchodzące w skład batalionu czołgów, otrzymują amunicję wprost z kompanii techniczno-gospodarczej batalionu.

Czołgi, wskutek swej konstrukcji, mają możliwość zebrania niemal wszystkich wystrzelonych łusek

od amunicji karabinów maszynowych i armatek; wobec tego każdy dowódca czołgów musi pamiętać stale o zapewnieniu odesłania łusek amunicyjnych zaraz po walce, a załogi czołgów mają obowiązek sumiennego zbierania łusek i oddawania ich do swoich taborów przy każdej sposobności.

Odsyłanie z frontu wystrzelonych łusek ma duże znaczenie dla materialnej strony prowadzenia wojny (brak surowców).

**190.
Zaopatrzenie
w materiał
specjalny
pancerny,
saperski
i łączności.**

Materiał pancerno-samochodowy, to jest: gotowe zespoły, części wymienne, surowiec i narzędzia otrzymuje baon czołgów z „parku broni pancernych“.

Uzupełnienie stanu liczebnego kompletnych czołgów (samochodów) otrzymuje batalion ze składnic w kraju przez park broni pancernych.

Uzupełnienie materiału pancernego i samochodowego następuje na podstawie zapotrzebowania, które okresowo lub doraźnie składa dowódca batalionu czołgów (zestawia dowódca kompanii techniczno-gospodarczej).

Materiał ten dowozi się zasadniczo własnymi środkami batalionu.

Kompanie czołgów w batalionie nie mają na swym szczeblu zapasu materiału samochodowego (części wymiennych, surowca) oprócz zestawu nr 2 w patrolach reperacyjnych plutonów.

Kompania wydzielona otrzymuje od dowódcy kompanii techniczno-gospodarczej potrzebny materiał do naprawy sprzętu pancernego i samochodowego.

Samodzielna kompania czołgów pobiera materiał do naprawy sprzętu pancernego i samocho-

wego oraz uzupełnienie sprzętu z parku broni pancernych.

Pluton czołgów ma na wozie patrolu reperacyjnego tzw. „zestaw nr 2“, tj. części wymienne i surowce do naprawy czołgów.

Każdy czołg ma „zestaw nr 1“, tj. narzędzia i drobne części wymienne (np. świece, bezpieczniki itd.).

Sprzęt uzbrojenia, saperski i łączności, wysłany z odnośnych zakładów armii, otrzymuje batalion czołgów na stacji zaopatrywania; materiał ten batalion dowozi ze stacji zaopatrywania własnymi środkami.

Baon otrzymuje ten materiał na każdorazowe zapotrzebowanie, skierowane drogą służbową do dowódcy armii.

Kompania czołgów i inne oddziały, wchodzące w skład batalionu czołgów, otrzymują materiał uzbrojenia (części wymienne, materiał do konserwacji uzbrojenia), saperski i łączności (radio) wprost z kompanii techniczno-gospodarczej batalionu na każdorazowy meldunek (zapotrzebowanie).

Szybka i odpowiednia naprawa sprzętu pancernego, uzbrojenia i sprzętu łączności (radio) oraz sprawna i szybka ewakuacja sprzętu uszkodzonego, a szczególnie czołgów, jest podstawowym warunkiem utrzymania wysokich stanów bojowych i gotowości bojowej jednostek czołgów.

Naprawa i ewakuacja czołgów na polu walki napotyka przeważnie na duże trudności, jak: ogień nieprzyjacielski, teren, brak środków i pośpiech. Dlatego też organizacja napraw i ewakuacji w jed-

191.

Naprawa i ewakuacja sprzętu pancernego i samochodowego oraz uzbrojenia.

nostkach czołgów musi być szczegółowo przemyślana i podana do wiadomości zainteresowanym, a wykonywanie tych czynności muszą stale kontrolować dowódcy jednostek bojowych i organa napraw i ewakuacji, aby niezwłocznie dostosować organizację napraw do zmieniającego się położenia bojowego.

Organizacja napraw czołgów (samochodów, motocykli) w batalionie czołgów przedstawia się następująco.

Szczebel organu, na jakim się naprawia dany pojazd mechaniczny, zależy od rodzaju uszkodzenia (potrzebnych części wymiennych i narzędzi) oraz potrzebnego czasu naprawy.

Każde niedomaganie lub uszkodzenie czołga rozpoznaje najpierw załoga czołga i, jeżeli stwierdzone niedomaganie można usunąć środkami załogi, załoga przystępuje do pracy.

O konieczności naprawy, przekraczającej możliwości załogi, melduje dowódcy plutonu lub dowódcy patrolu reperacyjnego (wyjątkowo dowódcy plutonu technicznego).

Z drugiej strony patrol reperacyjny ma obowiązek nawet bez zawezwania pomocy dotrzeć do zauważonego uszkodzonego w czasie walki czołga, jeśli tylko położenie bojowe na to pozwala.

Dowódca patrolu reperacyjnego (wydzielonego patrolu technicznego), zbadawszy uszkodzenie, decyduje, czy czołg można naprawiać na miejscu środkami patrolu reperacyjnego, czy też trzeba go przekazać do naprawy plutonowi technicznemu (warsztat).

Jeśli patrol reperacyjny przystępuje do naprawy czołga na polu walki, załoga pomaga mu w pracy.

Dowódca plutonu technicznego po stwierdzeniu rodzaju uszkodzenia czołga (samochodu, motocykla) decyduje, czy czołg należy naprawić w warsztacie batalionu, czy też ewakuować go do parku broni pancernych (czołówki reperacyjnej).

Decyzję swą opiera na: obliczeniu czasu naprawy, potrzebnych częściach wymiennych lub zespołach, położeniu bojowym oraz ogólnej ilości czasu pracy, potrzebnej do wykonania napraw innego sprzętu, będącego w naprawie w plutonie technicznym.

Drobne uszkodzenia i niedomagania broni usuwają rusznikarze i puszkarze w kompaniach oraz w warsztacie kompanii techniczno-gospodarczej batalionu. Poważniejsze naprawy sprzętu uzbrojenia i wymianę przeprowadzają warsztaty uzbrojenia armii.

Odkazanie chemiczne sprzętu pancernego i samochodowego batalion czołgów przeprowadza zasadniczo własnymi środkami.

Ewakuacja uszkodzonego sprzętu w marszu jest opisana w rozdziale: „Marsz — ubezpieczony i podróżny“.

Organizacja ewakuacji własnego uszkodzonego sprzętu pancernego i samochodowego z pola walki przedstawia się na ogół następująco.

Uszkodzony czołg ze strefy skutecznego ognia nieprzyjacielskich karabinów maszynowych wyholowują zazwyczaj inne czołgi plutonu (kompanii), przekazując go w miejscu zakrytym patrolowi reperacyjnemu lub wysuniętemu patrolowi technicznemu (dowódcy punktu ewakuacyjnego) batalionu czołgów.

192.
Ewakuacja
sprzętu
własnego.

W marszu jednak zasadniczo, a w czasie walki, o ile teren i położenie na to pozwalają, ewakuacja uszkodzonych czołgów powinny się zajmować przede wszystkim organa ewakuacyjne, dysponujące ciągnikami, aby nie uszczuplać stanów bojowych oddziałów czołgów.

W czasie walki patroli reperacyjne wyholowują czołgi niedające się naprawić środkami patroli reperacyjnego lub wymagające naprawy dłuższej nad godzinę czasu, do wysuniętych organów ewakuacyjnych plutonu technicznego, które z kolei holują uszkodzony sprzęt do miejsca postoju plutonu technicznego (warsztatu) batalionu czołgów.

Sprzęt, nie nadający się do naprawy w warsztacie plutonu technicznego, ewakuuje się do parku (lub czołówki) broni pancernych zasadniczo środkami armii. W tym celu dowódca kompanii techniczno-gospodarczej batalionu czołgów przesyła drogą służbową odpowiednie meldunki do komendanta parku broni pancernych, podając: ilość uszkodzonego sprzętu, ogólnie rodzaj uszkodzenia, niepsze zdeponowania uszkodzonego sprzętu.

Załoga uszkodzonego sprzętu pozostaje stale przy swoich wozach do czasu ukończenia naprawy (aż do warsztatu plutonu technicznego batalionu czołgów), pomagając w naprawie swego wozu.

Natomiast, jeśli czołg (samochód, ciągnik) odchodzi do naprawy poza batalion (do parku broni pancernej), wówczas załoga wraca do swej kompanii bez sprzętu, wchodząc w skład załóg zapasowych.

Uzbrojenie i amunicja uszkodzonego czołga pozostaje w kompanii techniczno-gospodarczej batalionu.

Ewakuacja zdobycznego sprzętu pancernego i samochodowego, dział itp. należy zasadniczo do wielkiej jednostki i armii. Wyjątkowo, jeśli położenie bojowe na to pozwala, część ciągników lub czołgów batalionu czołgów lekkich może posłużyć do wyholowania pozostawionego przez oddziały własne lub nieprzyjaciela sprzętu pancernego lub samochodowego (np. cystern z benzyną, wozów amunicyjnych, warsztatów, dział itd.), ale tylko ze strefy skutecznego ognia nieprzyjacielskiego do punktów ewakuacyjnych wyższego szczebla.

Użycie środków ewakuacyjnych batalionu do tego celu może nastąpić jedynie na rozkaz dowódcy dysponującego batalionem czołgów.

Własny uszkodzony lub unieruchomiony (ugrzęźnięcie) sprzęt pancerny należy zniszczyć jedynie w tym wypadku, gdy czołg (samochód) przy pomocy posiadanych środków nie da się uruchomić ani też wyholować, a położenie bojowe bez żadnej wątpliwości wskazuje na to, że czołg dostanie się w ręce nieprzyjaciela, a nieprzyjaciół będzie miał dość czasu, aby uszkodzony czołg (samochód) naprawić lub wyholować.

O konieczności zniszczenia własnego czołga (samochodu) rozstrzyga zasadniczo oficer (najmniej dowódca plutonu).

Wozy silnikowe niszczy się najprędzej przez podpalenie zbiorników paliwa lub wysadzenie przy pomocy materiałów wybuchowych.

Przed zniszczeniem wozu należy w miarę możliwości zabrać uzbrojenie, amunicję, radiostację itp. ważne części.

193.
Ewakuacja
sprzętu
pancernego
zdobycznego.

194.
Niszczenie
sprzętu
pancernego
i samocho-
wego.

W razie konieczności zniszczenia zdobycznego sprzętu pancernego i samochodowego na polu walki, obowiązują te same zasady.

**195.
Ewakuacja
jeńców.**

Oddziały czołgów zasadniczo nie mają możliwości ewakuacji lub eskortowania jeńców, stąd też wziętych do niewoli żołnierzy nieprzyjacielskich przekazują zaraz na polu walki jednostkom pieszym lub konnym.

**196.
Podział
i ugrupowa-
nie taborów.**

Podział i miejsce taborów batalionu czołgów są podane w rozdziałach: „Marsze: podróży i ubezpieczony” oraz „Postoje: podróży i ubezpieczony”.

Natomiast w czasie walki ugrupowanie taborów na ogół przedstawia się następująco.

Ze względu na szybkość środków transportowych można tabor batalionu czołgów pozostawić dość daleko w tyle, aby móc na czas podwieźć materiały, potrzebne jednostkom walczącym.

Kuchnia polowa kompanii czołgów pozostaje przy taborze batalionu.

Jednostki walczące otrzymują jedynie patrole reperacyjne (środki ewakuacyjne), wozy amunicyjne i wozy z materiałem pędnym.

Kompania techniczno-gospodarcza wybiera na miejsce postoju obszary, które:

dają możliwość spokojnej i względnie bezpiecznej pracy warsztatom;

dają możliwość łatwego i szybkiego zaopatrzenia i ewakuacji jednostek walczących (dobre drogi).

Miejsce to może się znajdować o kilka-kilkaście kilometrów od linii bojowej.

Czasem pluton techniczny i gospodarczy będą musiały stać w pewnej odległości od siebie.

Dowódca kompanii techniczno-gospodarczej wysuwa do czoła niezbędne elementy napraw, zaopatrzenia i ewakuacji w postaci patroli technicznych o zmiennym składzie, lub organizuje wysunięty punkt zaopatrzeniowo-ewakuacyjny.

Opiekę lekarską zapewnia lekarz batalionu.

Rannych na polu walki przekazują jednostki czołgów zasadniczo współdziałającym lub napotkanym oddziałom broni pieszych lub konnych; w wyjątkowych wypadkach mogą ewakuować swych rannych do najbliższych punktów opatrunkowych piechoty.

Pusty tabor batalionu czołgów należy wykorzystać do ewakuacji rannych z pola walki.

Do ewakuacji rannych i chorych lekarz batalionu dysponuje patrolem sanitarnym i samochodem sanitarnym.

Odkazanie chemiczne żołnierzy batalionu czołgów musi zapewnić dowódca wielkiej jednostki, dysponujący czołgami.

Dla utrzymania pełnej wartości bojowej i jak najwyższych stanów liczebnych załóg czołgów każdy dowódca musi zwracać stale uwagę na warunki pracy załóg, aby usuwać przyczyny, wpływające na zły stan zdrowia i zmęczenie załóg, jak np.:

- a) unikanie zatrucia spalinami (dym z materiałów pędnych i prochu), przewietrzanie czołgów w czasie marszu, wychylanie się załogi na zewnątrz czołga, wychodzenie z czołgów przy każdym zatrzymaniu się w marszu, nakładanie masek przeciwczerwonych, zaopatrzenie załóg w odpowiednie leki itd.);

197.
Ewakuacja
rannych
i opieka
lekarska.

- b) zwiększanie odległości między wozami dla uniknięcia jazdy w kurzu, wybór dróg bez kurzu, zaopatrzenie załóg w odpowiednie okulary;
- c) częste zatrzymania w czasie marszów w zimie;
- d) ulgi w ubiorze załóg czołgów w dni upalne;
- e) zapewnienie odpoczynków załogom czołgów.

ZAOPATRYWANIE, NAPRAWA I EWAKUACJA W RÓŻNYCH WARUNKACH BOJOWYCH.

198. Postój podróżny i odpoczynek.

Obowiązkiem dowódcy w czasie odpoczynków jest zapewnienie organom zaopatrzenia i napraw bezpieczeństwa przeciwlotniczego oraz danie im jak najdogodniejszych warunków pracy. Miejsce postoju kompanii techniczno-gospodarczej powinno być tak wybrane, żeby dawało dogodny i najkrótszy dojazd do miejsc zakwaterowania kompanii czołgów, i zapewniało dogodną komunikację z organami zaopatrywania i napraw wyższego szczebla (dywizji, armii).

Do obowiązków dowódcy kompanii techniczno-gospodarczej należy odpowiednie rozmieszczenie i zamaskowanie sprzętu, warsztatów i magazynów, przy czym należy zapewnić pracę w nocy przy oświetleniu sztucznym, zasłaniając światło od obserwacji lotniczej.

199. Postój ubez- pieczony.

Na postoju ubezpieczonym obowiązkiem dowódcy jest zapewnienie bezpieczeństwa kompanii techniczno-gospodarczej przed nieprzyjacielem na ziemi i z powietrza.

Prócz tego jak na postoju podróжным, przy czym wzgląd na niebezpieczeństwo zaskoczenia często nie pozwoli na zapewnienie organom zaopatrywania i napraw tak dogodnych warunków pracy, jak na postoju podróжным.

Bezpieczeństwo kompanii techniczno-gospodarczej na postoju ubezpieczonym powinno zapewnić już samo ugrupowanie kompanii czołgów batalionu lub innych rodzajów broni.

Miejsce postoju kompanii techniczno-gospodarczej po odejściu czołgów do walki (na stanowiska wyjściowe) powinno być tak wybrane, aby dawało możliwość bezpiecznej i spokojnej pracy przy naprawie uszkodzonego sprzętu, zabezpieczając przynajmniej przed niespodziewanym wtargnięciem broni pancernej, oddziałów zmotoryzowanych lub kawalerii nieprzyjaciela.

Zabezpieczenie przed działaniem nieprzyjaciela na ziemi powinno zapewniać już samo ugrupowanie własnych oddziałów; w razie braku stałego i dostatecznie silnego frontu należy umieszczać kompanię techniczno-gospodarczą pod osłoną odwodów wielkiej jednostki lub zwrócić się do dowódcy dysponującego czołgami o przydział umyślnego oddziału dla ubezpieczenia organów zaopatrywania batalionu czołgów.

Zabezpieczenie przed nalotem lotnictwa nieprzyjacielskiego również powinna zapewniać broń przeciwlotnicza broni głównych. Pluton obrony przeciwlotniczej batalionu czołgów lekkich może być użyty również do obrony organów zaopatrywania i napraw.

200.
Postój na
polu walki.

Gdy kompania techniczno-gospodarcza nie jest dostatecznie ubezpieczona przez bronię główną, dowódca jej powinien sobie zapewnić minimum bezpieczeństwa własnymi środkami.

W tym celu należy wystawić posterunki obserwacyjno-alarmowe i zapewnić środki łączności i alarmu.

Do zwalczania nieprzyjaciela, który bezpośrednio zagraża kompanii techniczno-gospodarczej, można użyć również broni naprawianych czołgów.

Dowódcy organów zaopatrywania i napraw pamiętać muszą o zamaskowaniu taboru i naprawianego sprzętu, wykorzystując podwórza, ogrody, szopy, garaże itd.

201.
Marsz
podróżny.

W marszu podróżnym dowódca batalionu czołgów musi brać zawsze pod uwagę zapewnienie obrony przeciwlotniczej dla kompanii techniczno-gospodarczej.

Zresztą — jak w § 30 i 80.

202.
Marsz
ubezpieczony.

Jak w marszu podróżnym, przy czym dowódca batalionu musi zapewnić kompanii techniczno-gospodarczej bezpieczeństwo przed nieprzyjacielem naziemnym przez odpowiednie umieszczenie jej w kolumnie wielkiej jednostki, a w wyjątkowych wypadkach przez przydział czołgów do osłony rzutu taborowego.

Zresztą jak w § 163 i 164.

Dla oddziałów czołgów, wydzielonych czasowo do oddziałów ubezpieczających broni głównych (straży przedniej bocznej lub tylnej), dowódca batalionu przydziela w miarę potrzeby dodatkowe środki ewakuacji, napraw i zaopatrzenia z kompanii techniczno-gospodarczej.

**203.
Rozpoznanie.**

Gdy kompania czołgów lekkich bierze udział w rozpoznaniu w składzie oddziału rozpoznawczego broni głównych lub samodzielnie, zachodzi często potrzeba przydzielenia jej dodatkowego elementu zaopatrywania i ewakuacji.

Element ten, w postaci wydzielonego patrolu technicznego w możliwie najniezbędniejszym składzie i na sprzęcie terenowym, przydziela dowódca kompanii techniczno-gospodarczej z plutonu technicznego.

Bezpieczeństwo wydzielonego patrolu technicznego zapewnia dowódca oddziału rozpoznawczego przede wszystkim przez odpowiednie ugrupowanie w kolumnie.

Pluton czołgów lekkich, występujący w oddziale rozpoznawczym poza kompanią, otrzymuje w razie potrzeby dodatkowe środki zaopatrzenia i napraw od swego dowódcy kompanii czołgów.

Do zadań wydzielonego patrolu technicznego w rozpoznaniu należyć będzie jak najszybsza naprawa uszkodzonego sprzętu oraz wyholowanie sprzętu własnego w razie niemożności naprawy w przeciągu najkrótszego czasu.

Prócz tego wydzielony patrol techniczny powinien mieć zapas paliwa i smarów, a w pewnych wypadkach również wody do chłodnic.

**204.
Natarcie.**

O ile batalion (lub kompania) czołgów lekkich ma być użyta do natarcia na nieprzyjaciela przygotowanego do obrony (umocnionego), wówczas dowódca kompanii techniczno-gospodarczej na podstawie rozkazu dowódcy batalionu sporządza na piśmie szczegółowy plan zaopatrywania, napraw i ewakuacji dla batalionu.

Opracowanie tego planu powinno być poprzedzone rozpoznaniem terenu działań batalionu (dróg dojazdowych i równoległych, zakryć i zasłon terenowych, przeszkód terenowych itp.).

Dowódca kompanii techniczno - gospodarczej w podanym w rozkazie dowódcy batalionu czołgów pasie działania batalionu (na ustalonej osi) organizuje oś zaopatrywania i usuwania sprzętu, wydziela potrzebne patrole techniczne, wysunięte punkty zaopatrywania i napraw dla batalionu, dzieli personel i sprzęt na odpowiednie doraźne zespoły, sporządza szkic zaopatrywania i napraw, przewiduje przesuwanie ku przodowi organów zaopatrywania i napraw. Plan i szkic zaopatrywania i napraw po zatwierdzeniu przez dowódcę batalionu czołgów otrzymują: dowódca batalionu czołgów, dowódcy kompanij czołgów, dowódcy plutonu technicznego i gospodarczego, dowódca o. r. r. oraz dowódca dysponujący batalionem czołgów.

W miarę posiadania zapasowych czołgów, dowódca batalionu przydziela część z nich do dyspozycji dowódcy kompanii techniczno-gospodarczej na czas natarcia batalionu; czołgi te użyte będą do wyholowywania pod skutecznym ogniem karabinów maszynowych uszkodzonych czołgów, czego nie zawsze mogą dokonać ciągniki.

205.
Poślg.

W wypadkach, gdy pluton lub kompania czołgów lekkich biorą udział w pościgu w składzie oddziałów pościgowych broni głównych lub samodzielnie, należy im zapewnić przede wszystkim zaopatrzenie w materiały pędne.

Sprawę napraw należy traktować podobnie, jak w rozpoznaniu.

W działaniach pościgowych nie należy wysuwać zbyt daleko na przód organów zaopatrywania i napraw ze względu na łatwość zaskoczenia ich z boku przez oddziały nieprzyjacielskie wycofujące się innymi drogami.

O zmierzchu powinien wydzielony patrol techniczny znaleźć się razem z kompanią (plutonem) czołgów, biorąc udział w pościgu.

Ewakuację zdobycznego sprzętu organizuje dowódca oddziału pościgowego, przy czym wydzielonego patrolu technicznego zasadniczo nie należy używać do ewakuacji zdobycznego sprzętu pancernego czy samochodowego.

Walki opóźniające stwarzają najtrudniejsze warunki dla pracy organów zaopatrywania i napraw, dlatego też organizacja ewakuacji, naprawy i zaopatrzenia musi być bardzo starannie przemyślana, przygotowana i podana do wiadomości oddziałów.

Od organów zaopatrywania i napraw (pluton techniczny, wydzielony patrol techniczny, patrole reperacyjne) walki te wymagają często dużej odwagi, ofiarności i sprawności technicznej.

Do oddziału czołgów, uczestniczącego w walkach opóźniających, należy przydzielać przede wszystkim dostateczną ilość środków ewakuacji, aby wyholowanie uszkodzonego sprzętu własnego (przede wszystkim czołgów) mogło się odbywać sprawnie i w porę.

Następnie należy zapewnić oddziałowi opóźniającemu zaopatrzenie w materiały pędne, a często i wodę do chłodnic.

Dowódca organu ewakuacji i zaopatrywania (np. plutonu technicznego o zmniejszonym skła-

206.
Walki
opóźniające.

dzie) musi mieć na uwadze niebezpieczeństwo zaskoczenia go przez nieprzyjaciela w czasie pracy lub marszu.

Dowódca plutonu technicznego (wydzielonego patrolu technicznego) organizuje kolejne punkty ewakuacyjne dla sprzętu; punkty te w miarę zbliżania się nieprzyjaciela przesuwa się ku tyłowi.

Punkty ewakuacyjne należy organizować w miejscach łatwych do odszukania; z drugiej strony muszą one być o ile możliwości zabezpieczone przed wtargnięciem nieprzyjacielskiej broni pancernej (za rzeką, za bagnem, w lesie, w miastach itd.), aby dać możliwość wykonania doraźnej naprawy uszkodzonego sprzętu.

Uszkodzone czołgi należy wyholowywać z linii bojowej do pierwszego punktu ewakuacyjnego przeważnie przy pomocy innych czołgów plutonów (kompanii).

Dowódca organu ewakuacji i zaopatrywania musi się znajdować w takim punkcie, z którego może obserwować działanie własnych czołgów, aby w razie potrzeby mógł przy pomocy znaku lub gońca skierować jak najszybciej pomoc czołgom uszkodzonym.

207.
Zaopatrzenie
i naprawy
w szczególnych
warunkach.

Niska temperatura każe często przewidzieć zaopatrzenie wozów silnikowych w specjalne płyny do chłodnic, zabezpieczające wodę przed zamrażaniem.

Pracę, związaną z naprawą sprzętu w nocy przy świetle elektrycznym, należy zabezpieczyć przed obserwacją lotniczą i naziemną przez odpowiednie zamaskowanie.

CHARAKTERYSTYKA CZOŁGÓW LEKKICH 7. T. P.
oraz wozów silnikowych, wchodzących w skład oddziałów czołgów lekkich

Rodzaj sprzętu	Ciężar w tonach	Szybkość naj- większa na szo- sie (drodze bitej)	Przeciętna szybkość w terenie	Zasięg bez uzupełniania paliwa	Uzbrojenie	Skład załogi	Opancerzenie	Przekraczalność brodów	Pokonuje pochyłości	Łamie drzewa	Przekracza rowy	U w a g i
Czołg 7. T. P.	około 10 ton	35 km/godz.	12 — 20 km/godz.	do 120 km na szosie	1 armatka, 1 c. k. m.	3 ludzi: dca, strzelec, kierowca	Chroni od poci- sków przeciw- pancernych kal. do 8 mm na każdą odległość oraz od odłam- ków granatów artyleryjskich.	do 90 cm	krótkie do 42° dłuższe do 35°	do 20 cm	do 180 cm	Czołg lekki 7.T.P. niszczy z łatwością zasieki z drutu kolczastego.
Czołg Vickers 7 ton	około 8 ton	"	"	"	armatka, c. k. m. lub 2 c. k. m.	"		"	"	"	"	
Ciągnik C. 7. P.	około 8 ton	25 km/godz.)*	10 — 15 km/godz.	120 km		2 ludzi		do 90 cm	"		"	Mieści 4 ludzi oprócz obsługi. *) z ciężarem, który holuje.
Samochód ciężaro- wy P. Fiat. 621/L.	około 3 ton	50 km/godz.		do 150 km		1 — 2 ludzi		do 40 cm*)				Mieści 20 żołnierzy oprócz obsługi lub 2 tony ładunku *) przy twardym dnie i wygodnym wyjeździe.
Motocykl C. W. S. M. 111. („Sokół 1000”)	0,375 ton	85 km/godz.		do 200 km		1 (kierowca)		do 25 cm				Może przewieźć 2 ludzi oprócz kierowcy, szybkość na drogach bocznych za- leżna od stanu dróg.
Samochód ciężaro- wy terenowy wzór 34.	3,4 tony	32 km/godz.	10 — 15 km/godz.	100 km		1 — 2 ludzi		do 40 cm	do 35°			Przewozi 16 żołnierzy po drogach bocznych oprócz załogi lub 1,6 tony ładunku.

CBW

Wplyw nr 32a 46.

634

Sekolah Reta

Nr. 138

13

29524/1

2524